LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 152

zich vage gedaanten bewegen. Het zijn mannen, vrouwen en kinderen die liggen te soezen, genietend van de milde temperatuur in de hut, met niet één mug in de buurt.

Kan men zich een makkelijker leven indenken dan het leven dat die mensen hier leiden, in hun dorp aan de rivier? Niet gebonden aan de tijd, geen hiërarchie, geen wettelijke verplichtingen, geen religieus keurslijf, volledig vrij in hun doen en laten. De enige verplichting die ze kennen, is hun maag vullen. Voor de rest bestaat hun leven uit rust en ontspanning. Af en toe is er wel eens een oorlogje tussen twee stammen. Er worden soms vrouwen ontvoerd, indien een stam daar een tekort aan heeft, maar dat is allemaal toch vrij uitzonderlijk. Je zou kunnen zeggen dat het hun heel eigen manier is om het evenwicht te bewaren…

Is ‘evolutie’ nu echt een noodzaak? Heeft die dolle wedren die wij, westerlingen, ‘vooruitgang’ noemen niet iets hypocriets? Is die vooruitgang niet in de eerste plaats materieel, en wordt de geest daar niet ondergeschikt aan gemaakt? Is het niet zo dat we in die wedren vaak vergeten waar het in dit leven in wezen om gaat, namelijk gelukkig zijn? Is de snelle vooruitgang die we boeken dankzij het wetenschappelijk onderzoek en de technologische innovatie niet tegelijk ook een stap achteruit op het gebied van geestelijk welbevinden? Die vraag heb ik me al vaak gesteld in die drie jaar dat we op reis zijn, en ik denk er nu zelfs nog vaker aan, nu ik elke dag die mensen onbekommerd hun ding zie doen op het gigantische jacht- en speelterrein genaamd Amazonewoud.

Juan gebaart me te gaan zitten, gewoon op de grond, zoals hij. Het houtvuur waar de kleine groep zich rond bevindt, moet worden aangewakkerd. Tixicome zal daar voor zorgen. Een paar seconden nadat hij de stukken hout wat dichter bij elkaar heeft gelegd en flink geblazen heeft, verschijnen er kleine vlammetjes die onze gezichten verlichten. Door de oranjerode gloed worden de andere gedaanten in de hut nu duidelijker zichtbaar.

Niet ver van mij zie ik een jonge vrouw liggen in een typische Yanomami-hangmat gemaakt van gedroogde vezels. Ze is naakt. Ze heeft een zware boezem en een fraai gewelfd lichaam dat er in het

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 153

oranjerode schijnsel van het aangewakkerde vuur des te bevalliger uitziet. Die vrouw die daar nu languit ligt, in haar naakte onschuld, illustreert perfect de kloof tussen de Yanomami-cultuur en de onze. Alles aan het gedrag van de Yanomami is volkomen natuurlijk. De 'vleselijke lusten' zijn voor hen gewoon een heel natuurlijke behoefte, zoals ook eten, drinken en slapen dat zijn.

Ze zouden raar opkijken, mochten ze horen dat seksualiteit elders in de wereld enerzijds omkleed is met allerlei taboes en vooroordelen, en anderzijds soms aanleiding geeft tot allerlei losbandigheden. Wij, 'beschaafde' mensen, zijn onze natuurlijke oorsprong vergeten. In dageraad der tijden, toen God er nog niet aan te pas kwam, werd seksualiteit de mens gewoon aangereikt door de natuur. De moderne mens heeft echter een dermate verwrongen kijk op dit eenvoudige, natuurlijke gegeven dat het gedrag van de Yanomami ons met stomme verbazing slaat.

Hoe lang nog voor die mensen vervallen in dezelfde dwaling als wij, 'beschaafden'? De evangelisten (1) zijn al in de buurt, klaar om in hun nog reine geest de kiem van het verderf te planten. Hoe lang blijven die kinderen van moeder natuur, levend in gelukzaligheid en ongedwongenheid, nog buiten schot?

Ik vraag Juan hoe zij vuur maken. Zo te zien heb je in elke hut verschillende houtvuren, maar die zullen toch ooit wel eens uitdoven. Hoe krijgen ze dat vuur dan weer aangestoken? Gebruiken ze lucifers of aanstekers die ze in ruil voor iets anders hebben gekregen van militairen die hier heel af en toe eens voorbijkomen? Juan schiet in een lach. Hij vertaalt mijn vraag voor de anderen. Tixicome schiet nu ook in een lach. Zelfs de vrouw die daarnet nog lag te soezen in de hangmat zet het nu op een lachen. Mijn vraag was dus duidelijk nogal lachwekkend…

Juan staat recht, gaat wat verder de hut in, snuffelt wat in een niet goed te onderscheiden hoop manden en andere spullen, haalt er een kleine tak uit en komt terug naar mij.

---

(1) Met 'evangelisten' worden hier alle sekten bedoeld die op religieuze indoctrinatie uit zijn: de evangelisten zelf, natuurlijk, maar ook de adventisten, de getuigen van Jehovah en andere onverbeterlijke 'bekeerders' die er een erezaak van maken alles wat in het culturele erfgoed van deze wereld nog authentiek is te bederven.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 154

- “Ik zal je dat even tonen”, zegt hij.

Zonder verdere uitleg gaat hij naar een uitgedoofd vuur, plaatst twee houtblokken tegen elkaar en legt daar een stuk rood hout op dat aan één zijde vlak is.

Terwijl Juan het stuk rood hout vasthoudt, zet Tixicome de punt van een lange, dunne stok op de vlakke zijde en begint de stok krachtig rond te draaien tussen zijn handpalmen. Ik kijk verbaasd toe. Bij een weddenschap zou ik zeker niet veel durven inzetten op de slaagkansen van de twee mannen…

Terwijl Tixicome de stok krachtig blijft ronddraaien en zo voor een aanhoudend wrijvingseffect zorgt op het rode hout, blaast de gehurkte Juan op de plek waar het vuur zou moeten ontstaan. Na een tijdje begin ik me af te vragen hoe lang Tixicome het nog zal volhouden om die stok als een gek te blijven ronddraaien. Plots worden de rollen omgedraaid, in nog geen halve seconde, en blijkbaar zonder dat de twee mannen dat hebben afgesproken. Nu draait Juan de stok razendsnel rond en houdt Tixicome het stuk rood hout vast, terwijl hij blaast op het wrijvingspunt.

Met stijgende verbazing kijk ik naar hun demonstratie. Hoeveel westerlingen hebben ooit al zoiets gezien? Vuur maken zoals onze voorouders dat wellicht deden, duizenden jaren geleden… Ik begin te mijmeren. Straks keer ik terug naar de boot en steek ik met een lucifer het gasfornuis aan om het eten klaar te maken. Ik zal wellicht vloeken indien de lucifer niet meteen ontvlamt wanneer ik hem afstrijk en wanneer dan uiteindelijk een vlam verschijnt, zal ik daar niet de minste voldoening bij voelen. Wanneer de geur van het eten de kajuit doordringt, zal ik daar ook niet de minste vreugde bij ervaren. Ik zal dat niet meer dan normaal vinden. Hoe kun je trouwens ook vreugde beleven aan iets dat niet de minste inspanning kost?

Ondertussen blijft Juan ijverig in de weer met de stok, terwijl Tixicome onvermoeibaar blaast. Het blijft maar duren… Ook al slagen ze er niet in vuur aan te maken met hun primitieve methode, ze zullen in ieder geval blijk hebben gegeven van een uitzonderlijke volharding. Ikzelf zou die stok alvast nooit zo snel en zo lang kunnen ronddraaien.

Plots roept Juan me:

- “Francisco, Francisco… Mira…”

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 155

Ik nader en zie een beetje rook opstijgen van het wrijvingspunt. De rook wordt steeds dikker, door de aanblazingen van Tixicome. Een geslaagde demonstratie!

Hoeven we nog wel te wachten tot er een vlam verschijnt? Het heeft trouwens geen nut, want een van de houtvuren brandt nog. En mocht het uitdoven, dan kunnen ze nog altijd wat vuur gaan halen bij de buren.

De indianendorpen zijn zo georganiseerd dat er maar zelden een gebrek aan vuur is. Mochten ze de pech hebben dat alle vuren uitdoven, al dan niet door de wil der geesten, dan zou dat hoegenaamd geen probleem zijn. Dan draaien ze gewoon met zo’n puntige stok op een stuk hout! Lucifers kennen ze natuurlijk ook wel. Maar die hebben ze gewoon niet nodig.

Ik vraag mijn twee vrienden te stoppen met hun demonstratie. Ik ben overtuigd. Juan straalt. Zijn brede glimlach is die van een eerlijke en vriendelijke man. Ik begin weer te mijmeren door al die dingen, die levenswijze die niet ophoudt ons te verbazen, die technieken en die gemoedelijke sfeer die je overal aantreft in die heel aparte gemeenschap.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 157

Meer dan twee maanden lang leven we te midden van de Yanomami-indianen. Onze dagelijkse kost bestaat uit vis en maniok. Elke dag, als de zon hoog aan de hemel staat, gaan we jagen op vlinders, waarvan het wemelt in dit gebied. De rest van de tijd brengen we door met het herstellen van ons visnet, dat ik elke avond uitzet, hoewel er nogal wat piranha's in de rivier zitten, en de verdere kennismaking met die heel aparte indianencultuur.

De tijd vliegt echter voorbij. Na twee maanden is het rivierpeil al meer dan drie meter gezakt. En we hebben er geen flauw idee van wat er ons verder op de Rio Negro nog te wachten staat… Het is dus hoog tijd om te vertrekken, anders zitten we hier misschien vast en moeten we wachten tot volgend jaar, tot het waterpeil weer stijgt.

We nemen afscheid van de dorpsbewoners en lichten het anker.

Naarmate we de Amazonerivier naderen, worden de stroomversnellingen steeds talrijker en ook steeds krachtiger. Het waterpeil is duidelijk al te laag. Op sommige plaatsen lijkt de rivier te zijn versperd door een barrière van rotsen. Toch moeten we verder, er is geen andere keuze. Er is altijd wel ergens een doorgang, al is die soms moeilijk te vinden.

Hoe ver zullen we raken? Geen idee. De enige kaart waarover we beschikken, is die in onze Petit Larousse Illustré. Op dat kaartje wordt de 1500 km lange Rio Negro voorgesteld door een dun streepje van 3 cm.

Het grootste knelpunt op onze weg ontmoeten we in San Gabriel, waar er een hoogteverschil van meer dan 3 meter is over een afstand van 50 meter. Is dit het einde van de reis? Het gedonder van het water dat zich van de helling neerstort, konden we al van meer dan 2 kilometer ver horen. En toch moeten we verder... We besluiten de boot lichter te maken, zodat hij een paar centimeter minder diep in het water komt te liggen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 159

XVI

HET GOUD VAN SAN GABRIEL

Ons besluit staat vast. We zullen het erop wagen. Is er trouwens een alternatief? Twee weken aarzelen we of we de ‘sprong’ zullen wagen door dat razende water dat voor een aanhoudend gebrom zorgt op de achtergrond.

Iedereen hier zegt dat het haalbaar is, maar hoe langer we aarzelen, hoe moeilijker het wordt. Het waterpeil zakt nog steeds. Met elke dag dat we wachten, wordt het gevaar weer een stukje groter. We mogen nu geen tijd meer verliezen. We hebben iemand gevonden die ons wil gidsen. Nu moeten we de boot nog lichter maken. De brandstofvaten vormen een zware last. Als we konden verlost raken van die drie vaten, met daarin alles samen zeshonderd liter brandstof, dan zou dat weer een paar centimeter diepgang minder zijn. Dat kan genoeg zijn om een ramp te voorkomen…

We trekken het stadje in om een mogelijke koper te vinden. Wanneer we langs de winkeltjes in de stegen lopen, wordt het meteen duidelijk dat San Gabriel zijn ontwikkeling te danken heeft aan de ‘garimpeiros’, mannen die dit stuk van het Amazonegebied niet echt een positief imago hebben bezorgd.

Als je een winkel binnengaat, zie je telkens weer recht vóór de ingang een vuurwapen hangen, goed zichtbaar en binnen het handbereik van de winkelier. Op de toonbank staat een goudschaal, om

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 160

duidelijk te maken dat men goud inkoopt. Op het winkelraam staat trouwens altijd in grote letters ‘COMPRA ORO’, wellicht de twee meest gebruikte woorden in deze streek. En waar men goud koopt, koopt men meestal ook benzine, de brandstof die de garimpeiro nodig heeft voor zijn buitenboordmotor.

De prijs die men hier betaalt voor brandstofvaten ligt maar liefst vijf keer hoger dan de aankoopprijs die wij hebben betaald. Zo kunnen we meteen aardig wat geld in het laatje brengen.

Alfonso, het hoofd van de lokale politie, zegt dat we de opbrengst zelfs nog kunnen verdubbelen indien we ons laten betalen in goud. In Belém of Macapá betaalt men dubbel zoveel voor goud als hier. De juweliers gebruiken er het gele metaal om juwelen te maken voor de Braziliaanse en westerse dames… Het is dan ook met een zeker gevoel van euforie dat we op zoek gaan naar de meestbiedende.

Een hele dag lang lopen we de nogal vreemde kruidenierswinkels af, waar allerlei koopwaar te vinden is, gaande van snoep tot zeven waar goudzoekers goud uit het rivierzand mee kunnen halen. Er is natuurlijk veel interesse voor onze benzine. Het is nu enkel nog onderhandelen, om te zien wie het meeste biedt. Braziliaanse cruzado’s willen we niet. De nationale munt verliest immers elke maand meer dan de helft van zijn waarde. We willen zelfs geen Amerikaanse dollars, hoewel de dollar hier veruit de populairste munt is. We worden liever betaald met dat gele poeder, dat zwaarder is dan lood en de mensen het hoofd wat op hol brengt…

Een van de handelaars biedt ons iets meer dan zijn concurrenten, op voorwaarde dat hij de drie vaten vandaag nog kan krijgen. De man lijkt te vertrouwen, maar in dit deel van het Amazonegebied ben je nooit zeker. Daarvoor is de sfeer hier te zeer doordrongen van een soort koorts die sommigen ertoe aanzet tot het uiterste te gaan om zich op een goedkope manier te verrijken.

Net als alle handelaars heeft ook Roberto een vuurwapen bij de hand. Twee zelfs: een winchester en een pistool met cilinder. Ze hangen elk aan een lange nagel, tegen de wand. Op mijn vraag of ze ook geladen zijn, antwoordt hij “Claro…”. Blijkbaar vindt hij dat nogal een naïeve vraag.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 161

Met zijn kleine bestelwagen rijden we naar onze boot. Roberto begrijpt voldoende Spaans om met ons te kunnen converseren. Hij woont al zo'n tien jaar in San Gabriel, het eindpunt voor wie de Rio Negro wil opvaren, want verder raak je niet. Toen hij hier arriveerde, waren er nog niet zoveel garimpeiro's als nu. Er was toen ook nog geen politie. In het stadje heerste toen de wet van de sterkste. Sindsdien is het leven hier wel veranderd. Het gevaar is weliswaar nog steeds alomtegenwoordig, want uiteindelijk zijn het geen intellectuelen die goud komen zoeken in het regenwoud. Toch zijn er nu minder problemen dan vroeger. Of zijn de geesten vanzelf geëvolueerd? Feit is dat Roberto de wapens die bij hem aan de muur hangen sinds geruime tijd enkel nog aanraakt om ze schoon te maken.

We komen aan bij de boot. Onze vriend kijkt verbaasd naar de tien vaten op het dek van de *Rêve d'Eden*. We hadden hem gesproken over drie vaten, en niet over tien… We vertellen hem dat de meeste van die ijzeren vaten leeg zijn. In slechts twee ervan zit brandstof voor onze eigen motor.

Roberto vraagt of hij ook de lege vaten mag kopen. Ik voel een zekere euforie in me opkomen. We kunnen toch niets aanvangen met die vaten. Eigenlijk hinderen ze ons alleen maar. Mocht hij gevraagd hebben of hij ze mag hebben, dan zou ik ze hem wellicht cadeau hebben gedaan. Maar hij biedt er een prijs voor die wéér hoger ligt dan de aankoopprijs. Ik ga dan ook meteen akkoord, zonder verder onderhandelen.

De man ziet er niet alleen eerlijk uit, maar ook een beetje goedgelovig. Hij loopt iets te hard van stapel dan goed voor hem is. Hij betast de vaten en bekijkt ze aan alle kanten. Zijn gezicht straalt als dat van een blij kind. Ik nodig hem uit om iets te drinken vóór we de vaten aan land brengen.

We zijn nog maar net de kajuit binnen of zijn aandacht wordt getrokken door de riotgun die daar goed zichtbaar hangt, net als de vuurwapens in zijn winkel. Door de pistoolgreep en het grote magazijn ziet het ding er veeleer uit als een Amerikaanse M16 dan als een gewone kaliber 12…

Ik neem het wapen, haal er de zeven patronen uit en overhandig het hem. Hij neemt het vast met beide handen, bekijkt het even, kijkt me dan recht in de ogen en zegt vastberaden:

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 162

- “Ik koop het…”

We zitten dan wel krap bij kas, maar nog erger zou zijn om in een gebied als dit zonder wapen te zitten. Ik zeg hem dat ik spijtig genoeg niet zonder wapen kan. Dat is geen persoonlijke gril, maar bittere noodzaak, zoals ook hij zijn winchester en pistool niet kan missen. Hij stelt voor ook nog zijn winchester te geven bovenop een goede prijs voor de riotgun, die hem echt lijkt te fascineren.

Nee, ik heb echt een riotgun nodig, zeg ik hem, en niet zomaar een karabijn. Een riotgun geladen met grove hagel is het meest geduchte verdedigingswapen. Doordat het ding eruitziet als een oorlogswapen heeft het meteen ook een sterk afschrikkend effect. Het is niet zomaar een vuurwapen, maar een levensverzekering.

De man geeft niet op. Hij wil het wapen absoluut kopen. Hij wil nu ook nog zijn pistool geven, bovenop zijn karabijn en de geldsom.

Ik vraag of ik hem morgen mijn antwoord mag geven. Ik zal er nog een nachtje over slapen. Geen haar op mijn hoofd denkt er echter aan om die riotgun van de hand te doen. Er zijn weinig dingen die zo belangrijk zijn voor onze veiligheid als dat vuurwapen.

Even later brengen we de boot dichter bij de oever. We nemen de stuurboordreling weg en leggen een grote plank tussen de oever en het gangboord. Eerst laden we de lege vaten uit, zodat we meer plaats hebben om de andere vaten te verplaatsen. We maken gebruik van onze oude stootkussens om het dek niet te beschadigen. Voorzichtig worden de drie volle vaten naar de geïmproviseerde loopbrug gebracht en aan land gerold. Daarna laden we alle vaten in de bestelwagen, geholpen door een paar voorbijgangers die het ongewone schouwspel stonden gade te slaan. Even later zijn we terug in de winkel.

We hebben de klus geklaard in minder dan een half uur. Onze zeilboot ziet er meteen een stuk zeewaardiger uit, nu we verlost zijn van die ballast.

Maar hoe zit het met de betaling? Onze vriend ziet er dan wel joviaal uit, maar is hij ook een goede betaler? Per slot van rekening heerst hier een soort westernsfeer, waarbij vuurwapens soms het laatste woord hebben…

Zonder te wachten tot ik het hem vraag, verdwijnt Roberto in de achterwinkel en komt dan terug met een plastic zak in de hand. In die

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 163

zak zit zowat een kilo goud in poedervorm. Hij zet hem op de toonbank, met een guitige glimlach.

Na zijn kleine weegschaal te hebben afgesteld, giet hij langzaam een beetje van het wonderbaarlijke poeder in een van de schalen, tot het gewenste gewicht is bereikt. We kijken nauwlettend toe. Die ongewone betaling vervult ons met een euforie die moeilijk uit te drukken is.

Van die paar tientallen gram gouden zand kunnen we wellicht maandenlang leven als we het verkopen in een boetiek in Macapá of Belém. Het is niet alleen een onverhoopte winst, het is ook weer iets buitengewoons dat we meemaken, in het hartje van het mooiste woud ter wereld, in dit oord vol garimpeiro's. We leven al maanden in een soort andere dimensie en dat beetje goud in dat schaaltje brengt ons nu helemaal in hogere sferen.

Heel voorzichtig doen we het goud in een klein plastic buisje dat ik in de achterzak van mijn jeans stop. Roberto is nog altijd even enthousiast en nodigt ons uit om een glaasje te drinken vóór we terugkeren naar de boot.

's Avonds zit ik alleen op de rots die uitsteekt over de stroomversnelling van San Gabriel, kijkend naar die plek waar onze boot morgen voorbij moet zien te raken.

Een hele tijd lang zit ik me allerlei rampscenario's voor de geest te halen. Kan een boot eigenlijk wel ongeschonden door dat watergeweld raken? Nogal wat mensen hier beweren van wel, maar het waterpeil is nu al erg laag en het donderend geraas van het water is zo afschrikwekkend dat je echt wel gaat twijfelen…

Onze gids lijkt zeker van zijn stuk. Hij verzekert ons dat we er zonder probleem voorbij zullen raken. En toch… Het loon dat hij vraagt voor die paar minuten dat hij ons zal gidsen is wel niet overdreven, maar toch hoog genoeg om er je leven voor te wagen in dit afgelegen oord van het Amazonewoud…

De enige 'zekerheid' die we hebben, is de bewering van die man, die drie dagen geleden nog een onbekende voor ons was, een man zoals er zoveel zijn in dit stadje. Hij leeft in een houten hut en heeft een gezin te onderhouden. Zijn bewering is het enige tegenwicht tegen de

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 164

angst die ik voel bij het zien van dit indrukwekkende schouwspel van schuimend water, dat donderend lawaai dat me in de oren klinkt als een akelige waarschuwing van moeder natuur, om ons duidelijk te maken dat de reis hier eindigt…

En ik, koppigaard, wil toch doorvaren. Wat moet ik anders doen? Rechtsomkeert maken kan niet. Onze motor van 23 pk is gewoon niet sterk genoeg om op te boksen tegen de stroomversnellingen die we al achter de rug hebben. Bovendien ligt de Casiquiare, het natuurlijke kanaal dat de Orinoco met de Rio Negro verbindt, nu droog. En er is niets dat ons toelaat te geloven dat het water volgend jaar hoog genoeg zal staan om langs daar te kunnen terugkeren. Volgens de Yanomami-indianen heeft het kanaal tussen de twee rivieren al eens een heel jaar droog gestaan. Dus zit er gewoon niks anders op dan de gok te wagen, een gok van alles of niets…

Nog een hele tijd blijf ik daar op die rots zitten, denkend aan wat er allemaal zou kunnen fout gaan. Het hoofd van een soldaat die aan de vooravond staat van een beslissende veldslag wordt wellicht ook bestormd door dat soort gedachten. Ik vergeet er bijna bij dat ik nu maar beter onder de wol kruip.

Het is al erg laat wanneer ik naar de boot terugkeer.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 165

Uiteindelijk raken we heelhuids voorbij de stroomversnelling van San Gabriel. Wéér hadden we het geluk aan onze zijde…

Na wekenlang varen op de Rio Negro, met zijn vele en soms ronduit gevaarlijke stroomversnellingen, komen we aan in het stadje Santa Isabel. Volgens de inwoners is de verdere loop van de rivier zonder gevaar. Het ergste hebben we achter de rug, denken we. En inderdaad, er zijn geen stroomversnellingen meer en ook geen rotsen meer die op de loer liggen net onder het wateroppervlak. De rivier wordt steeds breder en we krijgen ook eilanden te zien: eerst tientallen, daarna honderden, omzoomd met lange zandstranden. Op sommige plaatsen is de Rio Negro meer dan 15 kilometer breed. Plots rijst er echter een nieuw probleem, een nog groter probleem dan de stroomversnellingen, iets waar we ons totaal niet aan verwacht hadden: zandbanken!

De rivier wordt dan wel steeds breder, maar ook steeds minder diep. We komen terecht in een ware doolhof. Erin geraken is geen probleem, maar het lijkt godsonmogelijk om er ook weer uit te geraken. Op sommige plaatsen is het alsof we helemaal ingesloten zijn door zandbanken: aan stuurboord, bakboord, vooraan en zelfs achteraan. Hoe zijn we er dan in godsnaam in geraakt?

Het is een echte lijdensweg. Tientallen keren lopen we vast. Dan moeten we de boot weer vlot trekken door een anker uit te zetten achter de boot, want de achteruit is nog steeds defect… Bovendien woont hier geen mens, en dat is niet eens verwonderlijk: de rivier is hier gewoon onbevaarbaar!

Twee maanden later bereiken we dan eindelijk Manaus, de hoofdstad van Amazonas, de grootste staat van Brazilië.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 167

XVII

KOUDE DOUCHE IN MANAUS

We gooien het anker uit in het midden van de haven, op het donkere water van de Rio Negro. Het is een kunstmatig aangelegde handelshaven. Een heel drukke haven ook. Zodra een vrachtschip wegvaart, komt een ander meteen zijn plaats innemen. Wat komen die hier allemaal doen? Manaus is natuurlijk wel een grote stad, te oordelen naar de vele wolkenkrabbers. De stad is evenwel enkel te bereiken via de Amazonerivier. Vandaar dus de vele schepen en bootjes die hier aangemeerd liggen, overal waar ook maar een beetje plaats vrij is.

Een paar dagen later gaan we met onze filmrolletjes naar een fotolab gelegen aan de hoofdlaan. We hebben tientallen diafilmpjes, die in een grote bokaal zitten. We proberen ze zo te beschermen tegen de vochtigheid. Na verloop van tijd zouden ze immers beschadigd kunnen raken. Het gaat bovendien om filmpjes die we jaren geleden nog gekocht hebben in Romilly-sur-Seine. De houdbaarheidsdatum is ondertussen allang verstreken…

Ik verlang ernaar de gezichten weer te zien van al die mensen die we op onze reis hebben ontmoet. Jawel, we hebben moeilijke momenten gekend onderweg, maar nu we in Manaus zijn, nu het avontuur er bijna op zit, is het net alsof ik ontwaak uit een wondermooie droom. Als ik terugblik op onze reis, dan zijn het niet de herinneringen aan die gevaarlijke stroomversnellingen of het labyrint van zandbanken die me voor de geest komen, maar al die mensen met wie we zoveel mooie momenten hebben beleefd.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 168

Het enige wat daar nu nog van overblijft, zijn die filmpjes. Van alles wat zich aan boord van de *Rêve d'Eden* bevindt, lijkt die hermetisch afgesloten bokaal nu wel ons kostbaarste bezit.

Een filmcamera hadden we niet, wegens te duur. Maar we hebben geen spijt. Wat je filmt, beléef je niet. Wij hebben onze reis heel intens beleefd. Aan stress, gevaren en soms zelfs regelrechte verschrikkingen was er geen gebrek, maar er waren ook de fascinerende ontdekkingen, de momenten van geluk, soms zelfs van verrukking.

Die filmrolletjes betekenen dan ook heel wat voor ons. Ik weet ook wel dat de dia's niet echt van topkwaliteit zullen zijn. Mijn ene toestel is een goedkope Instamatic, het andere een reflex van Russische makelij waarvan de fotocel niet meer werkt. Veel belang heeft dat echter niet. Ik zal de gezichten van onze Yanomami-vrienden weerzien, al die mooie plaatsen waar we geweest zijn. Allemaal leuke herinneringen die we zullen kunnen ophalen. Ik ben zo ongeduldig als een kind…

We maken de bijboot vast aan een stalen ladder via dewelke je de hoofdponton kunt bereiken. De bewaking van de bijboot vormt altijd weer een probleem. Waar moet je die aanmeren zonder het risico te lopen dat iemand hem pikt? Eigenlijk heb je dat soort problemen enkel in de grote steden. Ik heb het daar al eens over gehad in een van mijn vorige boeken. Armoede in een stad is heel anders dan op het platteland, in de bergen of in de bossen. Een arme die in de natuur leeft, bezit dan wel niets, maar heeft ook niets te kort. Hij gaat vissen, jagen, bebouwt een stuk grond. Hij vindt zijn dagelijkse kost gewoon in zijn omgeving. Hij eet zoveel als hij wil en leeft gelukkig.

Een arme die in de stad woont daarentegen heeft helemaal niets. En dan ziet hij ons, gringo's, arriveren in onze bijboot, die voor hem verschillende maandlonen waard is…

Aangezien we nog altijd krap bij kas zitten, zou het verlies van de bijboot een klein drama zijn. Ook al wordt elke bezoeker bij het binnenkomen van de haven gecontroleerd, dan nog is het uitkijken dat ons bootje niet van eigenaar verandert…

Even later komen we aan bij het fotolab. We worden er verwelkomd door een kleine man met bruin kroeshaar. Ik haal de filmpjes uit de bokaal en leg ze op de toonbank. Alles samen 12

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 169

filmpjes van elk 36 dia's. Ik vraag de man of ik korting kan krijgen als ik alle filmpjes bij hem laat ontwikkelen. De ontwikkeling van dia's is immers niet goedkoop, zelfs niet in Brazilië. Ik zou het dan ook maar normaal vinden indien hij er slechts tien aanrekent in plaats van twaalf.

De man lijkt wat geïrriteerd door mijn vraag. Wellicht vindt hij het niet netjes van een gringo om af te dingen. Hij weigert dan ook zijn prijs te laten zakken, zeggend dat het delicaat werk is en dat zijn tarieven zo al erg laag zijn.

Goed, als het zo zit… Ik geef de man twee filmrolletjes in plaats van twaalf en zeg dat ik de andere pas geef als ik het resultaat van de eerste twee heb gezien. De man blijft er stoïcijns onder. Hij stopt de filmpjes in een zakje en overhandigt me een ontvangstbewijs in ruil voor de betaling in cruzado's.

Vier dagen later gaan we terug naar het fotolab. Dit keer worden we verwelkomd door een jonge, joviale vrouw, een van die vrouwen die je enkel in Brazilië aantreft en die alle charmes van dit land in zich lijken te verenigen. Lang bruin haar omkranst een fraai gelaat met een kleine arendsneus, bijzonder sensuele lippen en vrolijk twinkelende zwarte kijkers.

Brazilië is een van die landen waar mannen snel verliefd worden. Zeevaarders weten dat het eerste gevaar voor een echtpaar zich aandient op de Canarische Eilanden, waar sommige vrouwen al meteen van boord gaan bij de eerste windvlaag en terugkeren naar huis. Het tweede gevaar is zonder twijfel het zwoele Brazilië! Ach, die Braziliaanse vrouwen… Je moet echt al van steen zijn om het niet warm te krijgen vanbinnen wanneer ze je aankijken met die twinkeling in hun ogen. Ligt het aan het klimaat? Ligt het aan die heel eigen sfeer die er heerst? Hoe dan ook, ik betrap me erop dat ik wat langer dan nodig sta te praten met de jongedame. Mijn Portugees is nogal krakkemikkig, maar de bevallige nimf blijft vrolijk glimlachen. Mocht Claudette me niet staan aankijken met een blik waar weinig goedkeuring valt uit af te lezen, dan zou het gesprek zich misschien wel hebben voortgezet op een andere plaats!

De jongedame begint te zoeken in een grote lade, tussen tientallen gekleurde enveloppes. Uiteindelijk haalt ze er een uit waar de naam DINE op staat, in hoofdletters.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 170

Ze overhandigt me de enveloppe, die ik snel openmaak. Tot mijn verbazing zitten er enkel negatieven van foto's in die volledig donker zijn. Ik hou ze tegen het zonlicht, maar er is werkelijk niks op te zien. Geen landschap, geen gezicht, enkel een sluier. Net alsof ik gefotografeerd heb met de kap op de lens.

Ik zeg tegen de jongedame dat het wellicht een vergissing is, dat dit niet mijn enveloppe kan zijn, dat ik twee filmrolletjes van elk 36 dia's heb ingeleverd, géén foto's, en dat dit ook zo vermeld staat op het ontvangstbewijs. Ik vraag haar dus of ze nog eens wil zoeken in de lade of even wil gaan zien in het lab of mijn dia's daar soms niet liggen.

Met een beteuterd gezicht trekt ze de lade weer open en neemt de enveloppes er één voor één uit. Helaas, de enige waar mijn naam op staat, is die welke ze me zopas heeft gegeven.

Ze opent de deur en gaat kijken in het lab. Even later verschijnt er een man. Hij is het die enkele dagen eerder de rolletjes in ontvangst heeft genomen.

- "Het spijt me heel erg", zegt hij in het Portugees, "maar uw filmpjes zijn ongetwijfeld aangetast door de vochtigheid. Meer kan ik er echt niet van maken…"

Wat een afknapper! Komt dat nu echt door de vochtigheid? Het duurt een tijdje eer het tot me doordringt dat die 72 dia's, die misschien wel de meest intense momenten van mijn leven moesten vereeuwigen, nu niet méér blijken te zijn dan een paar stukjes ondoorzichtig plastic…

Ik kan het maar niet geloven. Er moet sprake zijn van een misverstand. Ik reik de man de negatieven aan en vraag hem nog eens te willen zien of er geen vergissing is gebeurd.

Er is spijtig genoeg geen vergissing mogelijk, aldus de man.

- "U bent niet de eerste met dat probleem", zegt hij.

Ik neem de negatieven en ga naar buiten, zonder zelfs maar goedendag te zeggen tegen de man en de jonge winkelbediende, die er op slag al stukken minder charmant uitziet. Ik zal nooit te weten komen of de mislukte beelden nu écht te wijten zijn aan de vochtigheid, dan wel aan zijn onbekwaamheid…

Het is nog vroeg in de namiddag, maar ik heb echt geen zin om te gaan wandelen. We keren terug naar de boot en ik leg me op een bank in de kuip, in de schaduw van het dekzeil, waar hier en daar al een scheur in zit. Ik denk na…

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 171

Wat als ook die andere filmrolletjes mislukt zijn? Dan hebben we niet één beeld meer van de indianen van de Rio Siapa, de stroomversnellingen van de Rio Negro en al die andere fascinerende dingen die we onderweg hebben gezien. Ik kan het maar niet geloven. Toch begint de twijfel te knagen. Wat als ook op die andere dia's niet méér te zien is dan een sluier?

- "We gaan toch niet de hele reis overdoen voor een paar beelden", zegt Claudette nors. "Vroeger bestonden er niet eens fototoestellen. Maar heeft dat de mens ooit belet om te reizen?"

Ze heeft gelijk. We moeten er ons bij neerleggen. Wat we hebben beleefd, was te uitzonderlijk, de plaatsen waar we zijn geweest te mooi en de mensen die we hebben ontmoet te bijzonder om die geflopte beelden nu de pret te laten bederven.

We hebben een wonderbaarlijk avontuur achter de rug. We zijn meer dan één keer door het oog van de naald gekropen. We hadden kunnen opgeven bij de eerste tegenslag. We hadden ook niét het geluk kunnen hebben de eindstreep te halen met een ongeschonden boot. Aan stress en gevaar was er zeker geen gebrek onderweg, maar we zijn niettemin geslaagd in ons opzet, dat volgens sommigen gewoon niet haalbaar was: van de Orinoco naar de Amazone varen met een zeilboot van tien meter! Dat de dia's nu mislukt zijn, is doodjammer, maar die fantastische belevenissen zijn voor altijd in ons geheugen gegrift. En is uiteindelijk dat niet het belangrijkste?

In de late namiddag stop ik de tien resterende filmrolletjes in een kartonnen doosje, waar ik het adres van het fotolab van de Gendarmerie in Aulnay-sous-Bois op schrijf. Mijn vriend Richard Noël werkt daar. Misschien vindt hij wel een oplossing om te redden wat er te redden valt…

Wat Richard Noël en zijn collega's van het fotolab voor elkaar kregen, was een heus mirakel. De foto's die te zien zijn in het boek ***Van de Orinoco naar de Amazone*** *zijn allemaal afkomstig van de fameuze dia's waar we zoveel twijfels over hadden!*

Met dank aan Richard en de Gendarmerie !

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 173

De afvaart van de Amazone verloopt zo goed als probleemloos. Het is overal diep genoeg, maar indianen zijn er wel niet meer te zien. In de dorpen langs de oevers wonen enkel nog mestiezen, erg arme mensen die in hygiënische omstandigheden leven die voor ons totaal onaanvaardbaar zouden zijn. Zo halen ze hun drinkwater gewoon uit de modderige Amazonerivier.

In een van de dorpen zijn we getuigen van de doodsstrijd van een zuigeling met krampachtig vertrokken gezicht, aangevlijd tegen de boezem van zijn moeder, een jonge vrouw die ons aankijkt met ogen vol verdriet en wanhoop. Er is geen ziekenhuis in de buurt. Zelfs de dichtstbijzijnde dokter woont op verschillende dagen van hier…

Het gevoel van onmacht bij het zien van dit menselijke drama is echt ondraaglijk. Het is meteen ook een van de aangrijpendste aspecten van onze reis: getuige zijn van het droeve lot van deze mensen wier levensstandaard trouwens die is van de meerderheid van de stervelingen op deze planeet.

Voor ons is dit ongetwijfeld een van de 'verrijkendste' ervaringen: na een hele tijd de westerse luxe te hebben gekend, een luxe die ons vaak verblindt en verlamt, je eruit losrukken en van dichtbij kennis maken met de armoedige levensomstandigheden die het lot zijn van de grote meerderheid van de wereldbevolking.

Vier maanden later komen we weer uit in de Atlantische Oceaan en zetten we koers naar Frans-Guyana.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 175

XVIII

DE TERUGKEER

De boot ligt voor anker in het midden van de oude haven van Cayenne…

De vloed komt opzetten. Er is geen wind, zoals de voorbije dagen bij het keren van het tij. Het is net alsof het weer meevoelt met mij, nu het pijnlijke moment van het afscheid is aangebroken. Mijn broer Thierry is aangekomen, samen met Roger, die me zal helpen bij de oversteek van de oceaan. Claudette vertrekt alleen naar het Oude Continent, per vliegtuig, met het retourticket van mijn broer.

Het is bijna zover. Op erg emotionele momenten als dit komt er onvermijdelijk een gevoel van onbehagen in je op. Een gevoel dat je dan probeert te bezweren door een vloed van woorden, soms vriendelijke woorden, soms ook hartstochtelijke of onbeduidende.

Afscheid nemen is altijd pijnlijk. Net vóór de oversteek van de Atlantische Oceaan richting Zuid-Amerika was Claudette weliswaar per vliegtuig naar Frankrijk teruggekeerd vanuit Gambia, maar behalve die ene keer zijn we nooit van elkaar gescheiden geweest. We hebben alles samen beleefd op die fantastische reis, alle aangename en moeilijke momenten.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 176

Langer dan twee maanden zullen we wellicht niet van elkaar gescheiden zijn, maar toch heb ik me nooit eerder zo droef gevoeld. Het is alsof er iets uit mijn binnenste wordt weggesneden. Is het dat wat men eeuwige liefde noemt?

Nu ik tien jaar later deze herinneringen neerpen, weet ik dat dit niet zo is. Maar soms is de emotie zo sterk dat je gaat denken in absolute termen…

Ik stap als eerste in de bijboot die ons al naar zoveel oevers heeft gebracht. Even later wordt hij vastgemeerd aan de kade en begeven we ons naar de luchthaven Rochambeau. Liften is nooit een probleem in Frans-Guyana. De wagens stoppen hier snel wanneer ze een koppel met bagage zien staan.

Claudette is vertrokken. Ik zit in de kajuit met mijn broer en Roger, een man die ik een paar dagen geleden nog niet eens kende.

Thierry heeft hemel en aarde bewogen om een buitengewoon verlof te bekomen. Hij keek er zo naar uit om zelf ook eens rond te reizen aan boord van een zeilboot dat hij bereid was er alles voor op te offeren. De bureaucratie binnen het bedrijf dacht er echter anders over. Van een buitengewoon verlof kon geen sprake zijn. Wel mocht hij zijn maand vakantie vroeger dan voorzien nemen, waardoor hij me zou kunnen vergezellen tijdens het wellicht boeiendste deel van het traject, van Cayenne naar Fort-de-France.

Roger heeft mijn broer leren kennen in een café in Melun. Thierry had de uitbater verteld dat ik op zoek was naar een helper voor de terugreis en die had het dan voortverteld aan zijn klanten. Roger bood zich aan als kandidaat.

Iemand aanwerven voor zo’n lange zeereis is altijd riskant als je hem van haar noch pluimen kent. Welk vlees zit er in de kuip? Is hij wel gezond van geest? Hoe zal hij reageren bij onstuimige zee? Allemaal vragen die Thierry zich blijkbaar niet gesteld heeft. Ik had een helper nodig en ziedaar, hij heeft er een gevonden…

Roger is zo’n dertig jaar oud. Zijn gezicht heeft iets raadselachtigs, zoals je vaak hebt bij mensen van wie de gelaatstrekken deels verborgen zijn door een dikke baard. Zijn grote ogen fonkelen echter van enthousiasme. Toen hij hoorde over de mogelijkheid om de

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 177

Atlantische Oceaan over te steken aan boord van een zeilboot, heeft hij niet geaarzeld om een ticket te kopen voor de vlucht Parijs-Cayenne.

Cayenne is als stad niet zo interessant voor mijn twee reisgenoten en dus lichten we ’s anderendaags al meteen het anker. Het afgaande tij voert ons mee door de vaargeul.

Ondanks de stevige wind zijn er geen golven. Het water is even vlak als dat van een klein meer. Dat komt door de zeebodem die geleidelijk oploopt bij het naderen van de Frans-Guyaanse kust. Die bodem is ook modderig en dus steviger dan een zandbodem, waardoor de oceaandeining wordt afgeremd. Als je dicht bij de kust blijft, kun je de hele tijd op vlak water varen. Toch is het uitkijken, want sommige zeekaarten zijn niet al te nauwkeurig wat betreft de zones gelegen buiten de Frans-Guyaanse wateren.

Het voordeel is evenwel dat je als zeiler onderweg rustig het anker kunt uitgooien in de buurt van de kust, zonder dat je een beschutte plek hoeft te zoeken of speciale voorzorgen hoeft te nemen. Bij het verlaten van de monding van de Amazone hebben we dat ook gedaan: gewoon overnachten op zee, onder de sterrenhemel. Toch wel wat vreemd, zo’n boot die rustig op zee dobbert, zonder de minste bescherming…

Thierry en Roger zitten op het gangboord, in de schaduw van het grootzeil, stilletjes genietend van de eerste mijlen op zee.

We varen om de boei aan de havenuitgang heen en zetten koers naar het noordwesten. Niets zo leuk als voelen hoe je boot met vol tuig lichtjes overhelt en aan snelheid wint, om dan gezwind de golven te klieven. Je krijgt altijd weer een behaaglijk gevoel bij het zien van die volle zeilen, gejaagd door de wind, het trillen van de romp die over het gedweeë water glijdt en dat directe contact met de natuur.

Al snel krijgen we twee punten te zien aan de horizon. Het zijn de Îles du Salut. De eerste halte voor onze twee matrozen die hongeren naar avontuur.

Er staat een bijzonder sterke stroming. De wind komt van opzij, de beste richting voor mijn boot. Een paar uur later gooien we het anker uit bij het eiland Saint-Joseph. Het water heeft nu al een wat mooiere kleur.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 178

Mijn twee reisgezellen lijken nogal opgewonden bij de gedachte dat ze nu voet zullen kunnen zetten op een tropisch eiland, een eiland dat nogal fabelachtig moet lijken in de ogen van een stadsmens die gisteren pas uit het vliegtuig is gestapt… De oevers zijn omzoomd met kokosbomen. Kleine golven klotsen tegen de kust, een kust van rotsen en zandstranden. Het zijn zandstranden zoals je er enkel aantreft in idyllische oorden als dit. Op de achtergrond zien we enkele huizen, gemaakt van natuursteen en wellicht daterend uit die vervloekte tijd toen de mens dit natuurlijke paradijs herschiep tot een hel voor zijn medemens.

Niet ver van ons ligt een kleine zeilboot voor anker, een First 28. Het vaartuig ziet er goed onderhouden uit, maar de povere uitrusting wijst erop dat het niet meteen dient voor verre reizen, zoals sommige andere boten die je hier in Frans-Guyana ziet en die ook zo klein zijn.

Zodra het anker is uitgegooid, wordt de bijboot te water gelaten. Met Claudette en Michka ging dat allemaal heel vlot. Claudette zette zich achteraan en ik nam plaats op de bank in het midden. Het manoeuvreren ging probleemloos, omdat er niet zoveel gewicht in de boot zat. Met die twee stevige knapen aan boord is dat echter heel andere koek. Doordat de boot nu veel dieper in het water zit, is het stukken moeilijker om te manoeuvreren. Het afleggen van die twintig meter tot aan het eiland vergt nogal wat evenwichtskunst. De bijboot is duidelijk niet berekend op meer dan twee personen.

Het verkennen van een land of eiland waar je met een zeilboot heen gereisd bent, is altijd weer een spannende belevenis. We volgen de paden die over het eiland lopen. Het is echt hartverwarmend te zien hoe mijn broers gezicht straalt van blijdschap.

We keren terug naar de boot wanneer de avondschemering intreedt. Het is meteen ook het mooiste moment van de dag in dit werelddeel. Voor de enen is dit een poëtisch moment, voor de anderen is het gewoon het moment van het aperitief. Jean-Paul, de eigenaar van de First 28, zit bij ons aan boord. Hij werkt als ingenieur in het ruimtevaartcentrum van Kourou.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 179

Hij is zo'n veertig jaar oud. Zijn vrije uren brengt hij meestal door aan boord van zijn bootje. Af en toe komt hij wat uitblazen op de Îles du Salut. Soms blijft hij verschillende dagen voor anker liggen op dit beschutte plekje. Hij ontmoet hier vaak interessante mensen, zegt hij. De meeste reizigers die hier voorbijvaren zullen immers niet nalaten een bezoekje te brengen aan die drie grote 'keien', getuigen van een tumultueus verleden vol menselijk leed.

Hij is verbaasd bij het zien van die grote hoeveelheid indiaanse voorwerpen in mijn boot: tientallen bogen, pijlen, blaaspijpen, manden en andere voorwerpen gebruikt door de bewoners van het regenwoud. Alles samen toch al een behoorlijke collectie.

Ik vertel hem over onze reis door het Amazonegebied, het opvaren van de Orinoco, ons verblijf bij de Yanomami-indianen, het afvaren van de Rio Negro met zijn gevaarlijke stroomversnellingen en zijn labyrint van zandbanken, en uiteindelijk het afvaren van de Amazone.

Jean-Paul is verbluft. Hij overstelpt me met vragen. Hij vindt het echt een ongelooflijk, om niet te zeggen onwaarschijnlijk verhaal. Zonder bewijzen zullen de mensen het moeilijk kunnen geloven. Duimen maar dus dat de dia's gelukt zijn...

Hoewel de voorbije reis de meest intense ervaring uit mijn leven is, heb ik niet meteen de indruk dat we een uitzonderlijke prestatie hebben geleverd. De weg die we hebben gevolgd, is natuurlijk wel hoogst ongewoon. De angst die we doorstonden bij het doorvaren van die stroomversnellingen was heel reëel, de stress bij het doorworstelen van die doolhof van zandbanken heeft mijn hart wellicht sneller doen slaan dan goed voor me is, en ook het hele gedoe om de boot uit het water te krijgen en over land te vervoeren was behoorlijk stresserend. Maar omdat ik al die mooie en minder mooie momenten zelf heb beleefd, samen met mijn vrouw en ons hondje, kan ik ze ook naar juiste waarde schatten. En ik heb echt niet de indruk dat we een krachttoer hebben gepresteerd. Ik ben zélf verbaasd wanneer ik het verbaasde gezicht van onze gast zie.

De gedachte dat die reis ooit eens iets zou kunnen opbrengen, is nog niet één keer in me opgekomen. De reis zal trouwens pas afgelopen zijn bij de terugkeer in Frankrijk. Ik besef wel dat als ik ooit

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 180

het hele verhaal te boek stel, het traject gaande van de monding van de Orinoco tot die van de Amazone de kroon zal spannen. Een boek… Daar heb ik echt nog niet aan gedacht. Plots is het alsof er sterren beginnen te twinkelen aan het firmament van mijn geest…

De hele avond lang zit ik te vertellen over onze avonturen in het indianengebied en op de Rio Negro. Onze gast krijgt er maar niet genoeg van en blijft vragen stellen.

Pas rond 2 uur ’s nachts keert hij naar zijn boot terug en kruipen wij onder de wol. Mijn hoofd zit vol dromen, van prestigieuze uitgeverijen die mijn boek uitbrengen, van talloze exemplaren die ik signeer voor bewonderaars die in dichte drommen staan aan te schuiven…

Dromen kennen geen grenzen. Wanneer je op een roze wolk zit, heb je geen oog voor de realiteit. Wat is het toch zoet mijmeren over iets dat misschien wel louter hypothetisch is, maar niettemin haalbaar lijkt. Denken dat misschien, ooit… En de droom doet de rest! Wat eerst een vrome wens lijkt, begint gaandeweg vaste vorm aan te nemen in je geest, tot er zich een brede weg voor je opent, een weg waarop je je ronduit zalig voelt!

Ik kon toen natuurlijk nog niet vermoeden dat het boek dat ik over die reis zou schrijven door alle Franse uitgevers afgewezen zou worden…

De volgende ochtend word ik wakker geschud door mijn twee reisgezellen. We zitten in Frans-Guyana, bij de Îles du Salut, op een zeilboot van tien meter. Amper drie dagen geleden stond mijn arme broer nog aan de lopende band kartonnen met mercurochroom te vullen…

Nu is zijn droom volop werkelijkheid aan het worden. We moeten dus verder. We halen het anker op en hijsen de zeilen. De zon straalt en er is geen vuiltje aan de lucht. Onze volgende halte is het strand van Les Hattes, aan de grens met Suriname, net vóór de monding van de Maroni. Het traject is heel eenvoudig: we volgen de kust tot aan de noordelijke punt van Frans-Guyana en zakken dan af naar Les Hattes, om er het anker uit te gooien op drie meter diepte.

De boot dartelt gezwind over het water, zoals steeds wanneer de wind van opzij komt. Door de evenwijdig uitgezette zeilen glijdt de

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 181

lucht erlangs zonder turbulentie. Daardoor helt de boot niet zo sterk over. De windstuurautomaat levert puik werk. Bij een gierslag wordt de hoek van het roer onmiddellijk gecorrigeerd en blijft de koers netjes behouden.

Het gevoel één te zijn met de elementen doet de gezichten van mijn twee reismakkers stralen. Zwijgend zitten ze op de gangboorden te kijken naar het fascinerende schouwspel.

We zitten midden in het regenseizoen, maar daar is niets van te merken. Er is niet één wolkje te zien aan de azuurblauwe hemel.

In het regenseizoen heb je bijna dagelijks een stortbui. Gemiddeld is dat zowat een uur nattigheid per dag. Genoeg om de zoetwaterreservoirs te vullen en ons eventueel te wassen. De lucht is dan meteen ook weer frisser. Letterlijk een geschenk uit de hemel!

Zo'n stortbui zie je altijd ook aankomen. Bij opkomend tij zie je hoe zich grote wolken vormen aan de horizon, tot ze uiteindelijk het hele zwerk vullen. De elementen lijken dan echt ontketend. Het is natuurlijk nog niet te vergelijken met de hevige vlagen die je soms hebt in West-Afrika, maar de wind kan niettemin gespierd uit de hoek komen en de regen valt zo hard op het dek neer dat het wel een hagelbui lijkt.

In de loop van de dag krijg je meestal één zo'n stortbui. Het kan echter gebeuren dat er een paar dagen lang een wat vochtiger klimaat heerst, waarbij het bijna onafgebroken regent. De buien zijn dan minder fel, maar duren veel langer. Vaak komt dat niet voor, slechts één of twee keer per regenseizoen.

De negentig mijl tot aan de monding van de Maroni leggen we af in enkele uren. De snelheid van de boot en die van de sterke stromingen zorgen samen voor een gemiddelde snelheid die alle eerdere records verpulvert.

Er is evenwel ook een nadeel aan: als je je doel voorbijschiet, is het moeilijk om terug te keren…

Maar goed, het is altijd leuk als het zo vlot gaat. Elk astronomisch bestek brengt ons zichtbaar dichter bij de Maroni. Een paar uur later halen we het grootzeil neer en gooien we het anker uit op een zandbodem, op een diepte van drie meter, vlak vóór een woestijnachtig strand.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 183

XIX

DE SCHILDPADEIEREN

De bijboot wordt meteen te water gelaten. Tussen de begroeiing zien we enkele hutten. Dit is Awala Yalimapo, een dorp van de Galibi-indianen, de volksgroep waar we in Terre-Rouge al kennis mee gemaakt hebben. Hoewel de Galibi in volkomen harmonie met het westerse systeem van Frans-Guyana leven, houden ze niettemin vast aan bepaalde waarden en tradities die wel parels lijken in de ogen van mensen zoals wij, die uit een samenleving stammen waar geluk vaak afhangt van de mate waarin je kunt consumeren.

Thierry en Roger hebben de artikels van mijn hand gelezen over ons maandenlange verblijf in het grote dorp genaamd Terre-Rouge, dat stroomopwaarts van Saint-Laurent ligt. Ze hebben gelezen over de ceremonie ter beëindiging van de rouwperiode die zo'n sterke indruk heeft gemaakt op ons, al die tradities die ze wellicht al duizenden jaren in ere houden, zonder er ook maar iets aan te veranderen…

We begeven ons naar het dorp via een pad tussen het hoge gras. Zo te zien is er weinig bedrijvigheid. Een paar kinderen spelen bij een dode boom, terwijl een oude vrouw, die in een typische Galibi-hangmat ligt, ons op een vreemde manier aanstaart.

Wat verderop zitten enkele mannen druk te praten rond een formica tafel, onder een afdak van palmbladeren. Een van hen staat

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 184

recht en komt naar ons toe. Ik herken hem. Het is Paul, een stevige kerel van rond de dertig wiens familie in Terre-Rouge woont.

De Galibi-dorpen liggen verspreid aan beide kanten van de grens tussen Frans-Guyana en Suriname. Paul heeft dan wel een Franse identiteitskaart, maar hij is nog altijd een indiaan in hart en nieren. Hij voelt zich in Awala Yalimapo even goed als in Terre-Rouge of aan de andere kant van de grensrivier. Als Franse staatsburger mag hij natuurlijk stemmen en heeft hij recht op kinderbijslag, maar hij voelt zich in de eerste plaats nog altijd een echte Galibi.

De Galibi woonden al heel lang in dit gebied toen de troepen van Lodewijk XIV er in de zeventiende eeuw voet aan wal zetten.

Paul steekt zijn hand uit naar mij, met die typische glimlach van een eerlijke en vriendelijke persoon. Bij die mensen kun je de gedachten meteen aflezen van hun gezicht. Hun gelaatstrekken volgen hun humeur. Om duidelijk te maken of je al dan niet welkom bent, hebben ze geen woorden nodig… Ze zijn erg gevoelig voor blijken van sympathie of het achterwege blijven daarvan. Het is dan ook niet moeilijk om aanvaard te worden door de hele gemeenschap als je echt van goede wil bent, of om met de nek aangekeken te worden als dat niet zo is.

Paul vraagt me waarom ik teruggekomen ben, meer dan een jaar nadat we Terre-Rouge hebben verlaten. Dat was in januari vorig jaar, zegt hij. Hij vraagt waar Claudette en Michka zijn. Ik vertel hem over onze reis en stel hem mijn broer en Roger voor.

Even later zitten we rond de formica tafel, samen met drie neven van Paul.

Thierry is gelukkig. Wie hem niet kent, zal misschien niet veel verschil merken in zijn wat ruwe gelaatstrekken in vergelijking met anders, maar ik, die samen met hem ben opgegroeid, die hem meer dan twintig jaar lang van dichtbij heb zien vorderen in het leven, vergis me niet. In zijn twinkelende ogen zie ik duidelijk hoe blij hij is dit alles te mogen meemaken.

Te midden van de indianen in het Amazonegebied zitten, hierheen gereisd zijn met een zeilboot die nu enkele tientallen meter verder voor anker ligt, het is als een exotisch reisverhaal dat

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 185

werkelijkheid wordt voor je ogen… Het gesprek gaat over doodgewone dingen, maar voor mijn broer en mezelf is dit echt kicken. Het zijn intense gevoelens, die aanstekelijk werken. Wat mijn broer voelt, straalt af op mij, als een soort positieve stroom op een metalen voorwerp.

Het strand van Les Hattes staat bekend om de lederschildpadden die er in het regenseizoen hun eieren komen leggen. Volgens Paul zie je de schildpadden zelden overdag. Meestal wachten ze tot het avond is. Ze verschijnen steevast bij vloed, wanneer de zon de horizon raakt. Ze komen uit het water en kruipen het strand op.

Het is nog twee à drie uur vóór de vloed opkomt, maar de zon zal nu weldra ondergaan. Onder het praten drinken we uit de kom cachiri die onze gastheren ons hebben aangeboden. Het is tamelijk dikke cachiri, zoals we er nog gedronken hebben in Terre-Rouge. Ik herken meteen de scherpe geur die nogal verrassend is voor iemand die de zoete geuren van de westerse wereld gewoon is en niet vertrouwd is met de bittere brouwsels van de woudbewoners.

Ik let op de reactie van mijn twee kompanen wanneer ze de kom naar hun lippen brengen. Thierry en Roger hebben al gehoord over die traditionele drank gemaakt van gefermenteerde maniok. Ze hebben mijn artikels gelezen en weten dus dat de fermentatie van het brouwsel, tenminste aan de Boven-Maroni, bekomen wordt met het speeksel van oude vrouwen die langdurig kauwen op stukken maniok alvorens ze uit te spuwen in een grote kom.

Tot mijn verbazing drinken ze de bittere cachiri zonder verpinken langzaam op. Ze tonen zich zelfs verbaasd over de heel aparte smaak, die Thierry ‘bijzonder lekker’ zegt te vinden…

Paul schenkt nog eens bij.

Er komt een jongen aan uit de richting van het strand. Hij zwaait met de armen, om onze aandacht te trekken.

- “Een schildpad!” zegt Paul.

We lopen er snel heen, om vooral niets te missen van het ongewone schouwspel. Daar heb je ze, aan de rand van het water, met de achterste helft van haar lijf nog in het water van de Atlantische Oceaan. Ze ziet er echt reusachtig uit in haar bruine pantser, dat loodzwaar lijkt, te oordelen naar de moeite die ze moet doen met haar

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 186

voorpoten om zich te verplaatsen. Ze gáát niet vooruit, ze kruipt, heel langzaam, over het natte zand.

Ze is nu helemaal uit het water. We durven niet te naderen, anders verschrikken we haar misschien. Vanop een paar meter afstand blijven we haar gadeslaan. Ze komt nu steeds moeizamer vooruit.

Het strand is natuurlijk niet haar gewone biotoop. De poten, of beter gezegd de vinnen waarmee ze haar enorme lichaam voortsleept, zijn niet gemaakt voor gebruik op het droge. Ze verlaat haar vertrouwde watermilieu enkel om gehoor te geven aan haar voortplantingsinstinct.

Een hele tijd zitten we op het zand het doen en laten van de schildpad te volgen. Je moet geduld hebben en vooral ook erg nieuwsgierig zijn om daar zo de hele tijd te zitten wachten op dat strand. Niet dat de temperatuur onaangenaam is, verre van zelfs. We zitten hier nu eenmaal in de tropen. Maar vanaf een zeker uur ’s avonds zit het hier vol muggen die zonder ophouden je huid bestoken.

De spuitbus met daarin een insectenwerend middel die ik in mijn heuptas heb zitten, lijkt vreemd genoeg geen effect te hebben. Dus zitten we daar met z’n drieën voortdurend de muggen van onze voorarmen en ons gezicht te slaan, hopend dat die schildpad nu zo snel mogelijk haar eieren zal leggen.

Na een twintigtal meter te hebben afgelegd, lijkt de schildpad even te willen pauzeren. Ze bevindt zich nu halverwege de afstand tussen de zee en het eerste gras. Ze lijkt ons af te loeren.

De zon is ondertussen helemaal verdwenen. De kleuren van de natuur zijn nu heel zacht. In deze paradijselijke oorden zie je aan de horizon vaak mistbanken die het zicht wat belemmeren wanneer je vaart, maar die niettemin het voordeel bieden dat ze bij zonsondergang een soort reliëf toevoegen aan de kleurenrijkdom van de hemel. Het landschap wordt zo omgetoverd tot een wondermooi schilderij waar je nooit op uitgekeken raakt.

De taal schiet eigenlijk tekort om die wondermooie momenten van zonsopgang en zonsondergang te beschrijven, momenten waarop de gedachten van de mijmerende mens versmelten met de natuur om hem heen. Zelfs begenadigde dichters kunnen ons enkel een glimp doen opvangen van de adembenemend mooie taferelen die de natuur op die momenten van de dag schildert met haar fraaiste kleuren.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 187

De pauze van de schildpad was maar van korte duur. Was het gewoon om even uit te blazen, of was ze verontrust door die drie vreemde wezens die haar zitten af te loeren, terwijl ze in het rond slaan met hun armen? Wie zal het zeggen? Hoe dan ook, ze zet haar moeizame tocht voort.

Haar pantser is echt indrukwekkend. Zeker meer dan twee meter lang. Ze moet enorm zwaar zijn. Vreemd dat louter de kracht van haar voorste vinnen volstaat om heel dat gewicht voort te slepen. Haar achterste vinnen verroeren amper en zijn van geen nut bij het voortbewegen over het zand.

Even later houdt ze halt. Nu begint ze heel andere bewegingen te maken. Blijkbaar heeft ze een geschikte plek gevonden om haar eieren te leggen.

We horen stemmen komende uit de richting van het dorp. Op het pad zien we een paar mensen gewapend met fototoestellen afkomen. De woorden die ze gebruiken om uiting te geven aan hun vreugde bij het zien van de lederschildpad laten geen twijfel bestaan omtrent hun nationaliteit: het zijn Amerikanen! Naar verluidt loop je tegenwoordig steeds meer Amerikanen tegen het lijf in Frans-Guyana.

Ze zijn met z’n drieën: een koppel van rond de veertig, nogal ‘weldoorvoed’, zoals veel Amerikanen, en een tienermeisje. Ze dragen alle drie een short en een hemd met korte mouwen.

Wij zijn netjes op een zekere afstand van de schildpad gebleven, om haar vooral niet te storen, maar de drie nieuwkomers gaan er met grote stappen op af, gaan er vlak naast staan en beginnen dan vrolijk kiekjes te nemen met hun flitslicht, zeker wel twintig…

Het dier wordt aan alle mogelijke kanten op de gevoelige plaat vastgelegd. En alsof dat nog niet genoeg is, gaan de vrouw en het meisje nu ook nog eens naast het arme dier zitten op hun knieën.

Terwijl hij de muggen van zijn voorarmen en benen slaat, want muggen maken geen onderscheid tussen Europeanen en Amerikanen, komt de man naar ons toe en vraagt in gebrekkig Frans of we een foto van het gezin willen nemen.

De man krijgt meteen lik op stuk:

- “Je hebt het recht niet haar te storen!” bijt mijn broer hem toe.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 188

Mocht de man niet goed begrepen hebben wat Thierry zei, dan zal de toon hem alleszins duidelijk hebben gemaakt wat hij bedoelde. Beteuterd keert hij terug naar zijn vrouw.

Thierry lijkt tevreden over zijn snedige antwoord. De drie Amerikanen zijn verschenen in dat heel bijzondere tafereel als een haar in de soep. Het moment was gewoon te mooi, te uniek. De schoonheid van de omgeving, het fascinerende gedrag van het dier, het getuige zijn van iets heel bijzonders als het leggen van eieren door een schildpad op een tropisch strand, helemaal opgaan in die aparte belevenis, en dan plots dat idyllische plaatje verstoord zien door een typisch staaltje van menselijke domheid… Het Amerikaanse trio zal wellicht even diep in mijn geheugen gegrift blijven als het buitengewone spektakel waar moeder natuur ons op vergast.

De schildpad is nu blijkbaar een nest aan het maken waarin ze straks haar eieren zal leggen. Het gaat snel. Ze gooit het zand opzij en in een mum van tijd is er een cilindervormig gat gemaakt in het zand, zeker wel 80 centimeter diep, met daarin vreemd genoeg nog een kleiner gat.

Zodra ze klaar is met graven, begint ze haar eieren te leggen. Tientallen witte bolletjes, amper groter dan kippeneieren, komen één voor één in het gat terecht.

Kun je eigenlijk wel zo’n tafereel gadeslaan zonder je te verwonderen over het mysterie van de natuur? Die schildpad komt misschien wel van het andere einde van de wereld, maar het is hier, op dit strand in Frans-Guyana, dat ze haar eieren komt leggen. Alles lijkt bestudeerd, de vorm van het grote gat, de diepte van het kleinere gat… Wie heeft haar dat allemaal geleerd?

De Amerikaan houdt maar niet op met foto’s nemen. Zijn ultramodern toestel vormt een schril contrast met mijn Instamatic, die ik nu toch maar bovenhaal…

Hoeveel tijd is er ondertussen al verstreken sinds de schildpad op het strand is verschenen? Een uur, misschien meer. Het laatste licht van de ondergaande zon is verdwenen en de hemel is nu volledig donker.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 189

Het leggen is voorbij. In het gat liggen nu naar schatting zo'n honderd eieren. Die vallen helemaal niet te vergelijken met kippeneieren. De schaal is veel zachter, en dat is maar goed ook, gezien de hoogte waarvan ze neervallen.

Nu begint de schildpad haar twee achterste vinnen te bewegen. Ze gaan uiteen en komen dan weer samen, waarbij zand wordt verplaatst. In een paar seconden zijn de eieren met zand bedekt. Het gat is nu helemaal gevuld. Mochten we het niet met onze eigen ogen hebben gezien, dan zouden we nooit kunnen vermoeden dat een schildpad daar haar eieren heeft gelegd.

Langzaam keert ze nu terug naar de oceaan, tot ze helemaal in het water verdwenen is. Tot de laatste glimp wordt ze verlicht door het flitsende fototoestel van de Amerikaanse pretbederver…

Het is nog niet zo heel laat. We gaan terug naar het dorp om Paul en zijn neven nog even gedag te zeggen vóór we terugkeren naar de boot. Mijn broer is in gedachten verzonken. Hij zegt geen woord. Het is nu volledig donker, maar er is toch nog wat licht door de fonkelende sterren, genoeg om makkelijk het pad naar het dorp te vinden tussen het hoge gras. Vreemd genoeg zijn de Amerikanen op het strand gebleven. Ik had er nog niet meteen op gelet, maar Thierry is geïntrigeerd. We hebben nog maar net de eerste hut van het dorp bereikt, of hij maakt rechtsomkeert en vraagt ons te wachten. Hij zit met een naar voorgevoel… Hij keert terug naar het strand, in versnelde pas. We volgen hem, want we kunnen al raden wat er hem door het hoofd speelt. Hij heeft nog maar net het strand bereikt of hij begint luidkeels te schreeuwen.

In het schemerdonker is het silhouet van de Amerikaan te zien, die geknield boven het nest voorzichtig zit te graven in het zand! Meer is er niet nodig om mijn broer uit z'n vel te doen springen. Nog steeds schreeuwend loopt hij in de richting van de Amerikaan, die hem verstijfd aankijkt. De daaropvolgende scène zou eigenlijk dolkomisch zijn, mocht ze niet zo pijnlijk reëel zijn.

De lelijke verwijten die mijn broer de Amerikaan naar het hoofd slingert, worden door die laatste beantwoord met een woordenvloed die zo snel uitgesproken wordt dat we er geen jota van begrijpen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 190

Het tumult duurt gelukkig niet lang. Gezien de vastberadenheid van mijn broer, staat de Amerikaan recht en gaat naar het dorp, gevolgd door zijn vrouw en het tienermeisje die zich op de achtergrond hebben gehouden en zich niet veel leken aan te trekken van de heisa.

Thierry gaat op z'n knieën zitten en begint het gat weer te vullen met zand, waarna hij alles effent, opdat niemand nog zou kunnen zien dat er eieren begraven liggen.

Daarna keren we nogmaals terug naar het dorp.

Nog een hele tijd praten we na over het voorval dat een van de pijnpunten van onze westerse samenleving heeft blootgelegd. Hoe kan iemand zich nu zo gewetenloos gedragen?

Het is al laat wanneer we afscheid nemen van Paul en zijn neven en terugkeren naar de boot.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:25 Page 192

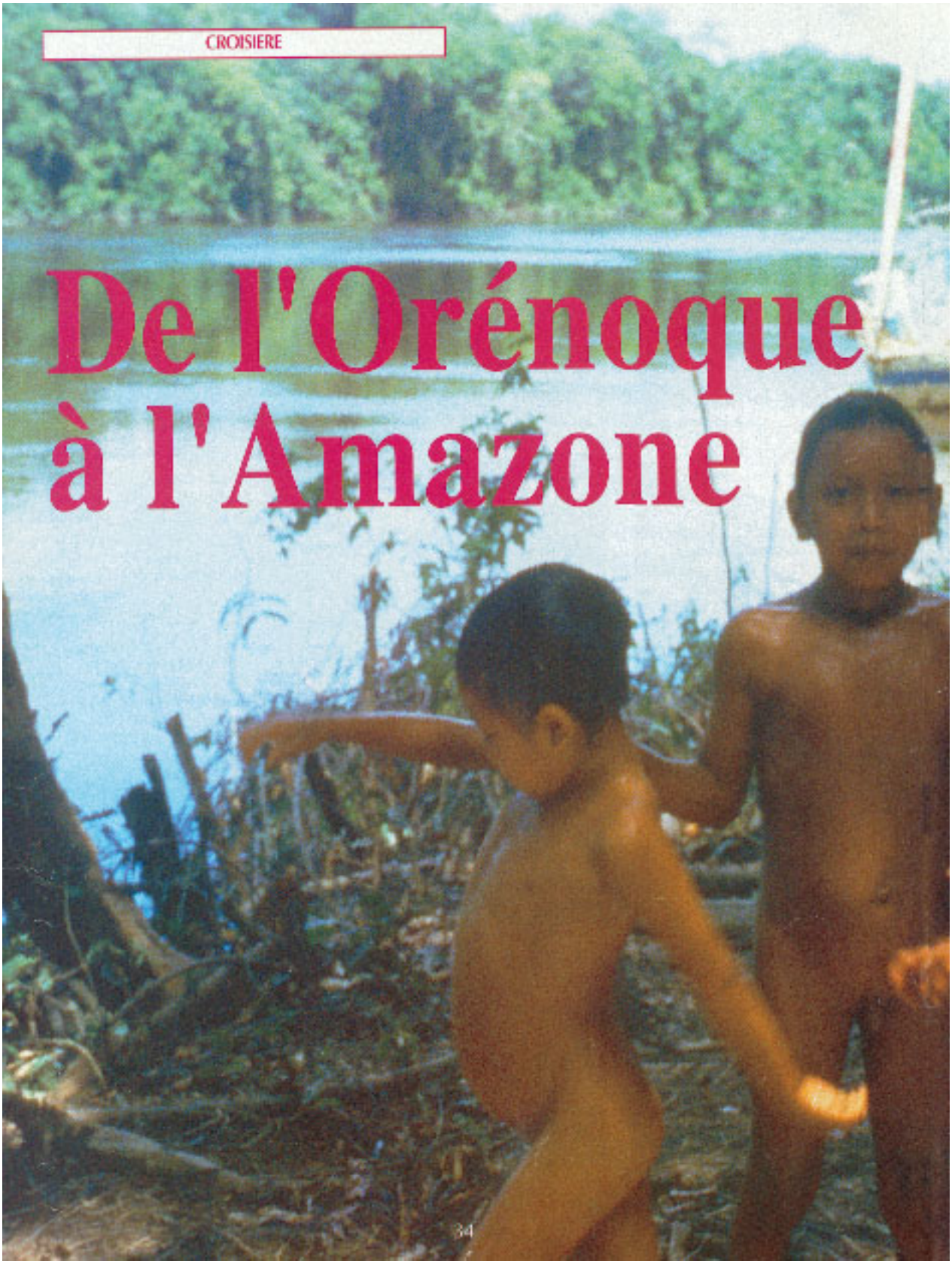

De l'Orénoque à l'Amazone

De l'Orénoque à l'Amazone

Que cachait donc le minuscule trait bleu de trois centimètres sur la carte de l'Amérique du Sud de notre *Petit Larousse illustré* ?

Par Jean-François Diné
(Photographies de l'auteur)

Nous sommes au mois de septembre. Mon congé sans solde vient d'être accepté et nous partons, mon épouse et moi, sur ce petit voilier de 9,90 mètres dont je viens de terminer l'aménagement.

L'itinéraire précis, nous l'ignorons encore, l'Afrique tout d'abord, puis l'Amérique du Sud probablement. Cela bien sûr après avoir appris à naviguer car ni ma femme, ni moi, n'avons jamais mis les pieds sur un quelconque bateau. Notre Champagne natal n'est pas vraiment l'endroit propice à une telle destinée.

Heureusement, il n'est rien de bien compliqué dans ce domaine, tant au niveau de la manœuvre de voile que de la navigation à proprement parler. Aussi, après avoir descendu les canaux du centre de la France, la Saône et le Rhône, nous passons l'hiver, le manuel dans une main, la barre ou l'écoute de génois dans l'autre, à explorer les petits ports des côtes espagnoles et marocaines.

Ce n'est qu'au début de l'été suivant que nous nous lançons dans l'Atlantique à la découverte des îles Canaries. Le premier contact avec l'archipel est très décevant. Non que le terme " beauté " ne puisse s'appliquer à ces îles considérées comme des perles de l'Atlantique Nord, les paysages y sont en effet magnifiques, grandioses par endroit, mais le sens de ce mot peut varier en fonction de l'idée que l'on se fait du voyage, et s'il y a beaucoup à voir dans ces territoires appartenant à l'Espagne, il ne reste malheureusement plus rien à y vivre.

Tout est calculé pour le tourisme, ordonné, agencé dans les moindres détails. Il n'est pas un endroit où l'on puisse manquer de quelque chose. On trouve de tout partout, marchands de souvenirs, loueurs de voitures, hôtels, restaurants... Même l'imprévu semble avoir été pensé, réfléchi, étudié.

Quelques mois plus tard, nous partons pour l'Afrique. Dakar tout d'abord, et la remontée de quelques-uns de ses fleuves de la côte ouest. Deux ans après notre départ, nous traversons l'Atlantique en direction de la Guyane française.

Nous savons qu'il est inutile de pointer l'étrave vers les îles antillaises. Le décor sera le même que celui des Canaries, nous ne pouvons qu'y perdre notre temps. Après la remontée du fleuve Maroni, entre la Guyane et le Suriname, nous mettons le cap sur le Venezuela et atterrissons à Guiria, un petit port de pêche situé dans le golfe de Paria.

C'est ici que nous entendons parler de l'existence d'une région absolument merveilleuse, habitée par des gens comme il n'en existe nulle part ailleurs ! Située au centre de l'Amazonie, cette région s'appelle le bassin de l'Orénoque-Amazone. La seule solution pour nous y rendre serait de remonter le fleuve Orénoque pratiquement jusqu'à ses sources. A la suite de quoi, au dire d'un vieux pêcheur, nous pourrions peut-être passer sur le Rio Negro, un affluent de l'Amazone, en empruntant une sorte de canal naturel navigable uniquement au plus fort de la saison des pluies, pour enfin ressortir par l'Amazone. Cela constituerait un périple de plus de 5 000 kilomètres au cœur de la plus fabuleuse des forêts.

Remonter le fleuve Orénoque

L'aventure est-elle envisageable avec un bateau comme le nôtre ? Nous ne le savons pas. Il n'existe aucun précédent, mais nous avons confiance, quelque chose semble vouloir nous y pousser.

ORÉNOQUE -AMAZONE

SUR UN VOILIER DE DIX MÈTRES

Inimaginable. Et pourtant véridique. Deux plaisanciers français se sont offert la navigation la plus démentielle dont on puisse rêver. Remonter l'Orénoque jusqu'à ses sources, prendre un petit cours d'eau de traverse, rallier l'Amazone et descendre ce fleuve de légende jusqu'à Belem. Le tout à bord d'un voilier de dix mètres et de sept tonnes ! Au programme : rapides, chutes d'eau, bancs de sable, jungle, transport du bateau en camion, rencontres insolites avec des Indiens... «La Forêt d'Émeraude» vue depuis le pont d'un voilier de croisière. *Par Jean-François Diné, photos de l'auteur, carte François Tonnerre.*

ORÉNOQUE-AMAZONE : l

Cela fait déjà deux ans que nous avons larqué les amarres, ma femme et moi. Deux ans que nous avons pris le large à bord de « Rêve d'Éden », ce voilier de dix mètres construit de nos propres mains. Nous avons bourlingué en Méditerranée puis en Afrique. Mais quelque chose nous manque. Ce quelque chose, nous allons peut-être le trouver en Amazonie, loin des escales touristiques. Depuis toujours, je rêve de rencontrer des Indiens. Et maintenant, alors que nous commençons à remonter l'Orénoque, et que la forêt amazonienne défile sur les berges, je sens que nous approchons du but. Pourtant, c'est le hasard qui a guidé notre étrave dans ces eaux. Il y a quelques jours à peine, à Guiria, un petit port vénézuélien, un pêcheur nous a parlé d'une région merveilleuse, épargnée par la civilisation moderne. Ce petit coin de paradis, le bassin de l'Orénoque-Amazone, nous a-t-il dit, se situe au cœur de la forêt. Hélas ! a-t-il ajouté, il sera très difficile de s'y rendre avec un bateau comme le vôtre. Mais lorsqu'il a étalé sur une vieille table une carte du Venezuela et du Brésil et commencé à tracer un itinéraire à l'aide d'un crayon, notre décision a été prise. Nous allions tenter l'aventure.

ILLUSTRATIONS : HELENE PERE-LAZAU

: L'ENFER VERT EN VOILIER

JEAN-FRANÇOIS DINÉ ET JEAN-PHILIPPE RÉMY

Jean-François Diné et sa femme Claudette ont réalisé une première mondiale : remonter l'Orénoque et l'Amazone sur un voilier de 10 mètres, avec des moyens de fortune. Un an sur les deux fleuves géants d'Amérique du Sud à rechercher le contact avec les Indiens. Récit d'une aventure extraordinaire.

6 500 km de long, un bon millier d'affluents, l'Amazone est un géant d'eau douce qui étend ses bras sur plus de 7 millions de kilomètres carrés. Le fleuve s'offre même le luxe d'un archipel sur le rio Negro, un de ses affluents. Les Anavilhanas, dédale de bras d'eau, de langues de terre et de bancs de sable, est une fabuleuse réserve pour la faune et la flore.

Über Stromschnellen aus der Sackgasse

GRANDI VIAGGI

Foresta a dritta

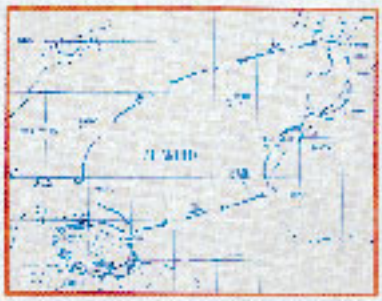

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 199

XX

VAN FRANS-GUYANA NAAR DE ORINOCO

De volgende ochtend lichten we het anker en zetten we koers naar Venezuela. Het schiet lekker op. De passaat doet de boot overhellen, wat, samen met het geluid van de romp die over het water glijdt, een fantastisch gevoel van macht geeft. Aan bakboord tekent zich de kust van Suriname af. De monding van de Maroni ligt nu achter ons. De rivier die ons zo had betoverd en ons zin had gegeven dieper het Amazonegebied in te trekken, is nu versmolten met de lijn die de oceaan scheidt van de hemel. De stromingen zijn heel sterk. Onze snelheid over de bodem moet behoorlijk groot zijn. Des te beter, want ik verlang ernaar weer het anker uit te gooien in de Orinoco-delta, samen met mijn broer dit keer.

Thierry zit in de kuip en verkeert zo te zien in een opperbeste stemming. Je zou voor minder: ideale snelheid, zijwind, mooie zee en een aangename temperatuur. Roger ligt in de kajuit. Wellicht slaapt hij.

In de verte zien we een motorboot die onze richting uit komt. Blijkbaar een van die grote prauwen die de kustvissers gebruiken. Het moet nogal een krachtige motor zijn, want in een mum van tijd is de boot bij ons. Hij vertraagt. Het is inderdaad een van die zeeprauwen, zo’n 6 à 7 meter lang. In de boot zitten vijf taankleurige mannen, wellicht Surinaamse vissers. Toch ben ik op mijn hoede. De

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 200

burgeroorlog in dit buurland van Frans-Guyana is naar verluidt voorbij, maar door de erg lage levensstandaard heb je altijd mensen die de criminele toer opgaan en pakken wat er te pakken valt.

De prauw draait rond de boot en houdt dan halt op een paar meter van ons, aan bakboord. Ik zeg mijn broer dat we op onze tellen moeten passen en vraag hem de riotgun te halen. Zo te zien zijn ze enkel gewapend met machetes. Mochten ze iets in het schild voeren, dan zullen ze wel twee keer nadenken bij het zien van een riotgun...

De prauw nadert. Aan de gezichten van de inzittenden kun je niet zien of ze iets goeds of kwaads in de zin hebben. Ze zitten gewoon te kijken naar onze boot, zonder dat er ook maar één van hen glimlacht. Mijn broer gaat de kajuit in, neemt de riotgun en komt weer naar boven. Hij roept ook Roger. Met het vuurwapen goed zichtbaar tegen zijn romp gaat hij op het gangboord aan bakboord staan. Terwijl hij zich vasthoudt aan een stag werpt hij een vastberaden blik op de vijf mannen, die nog altijd geen vijandige houding aannemen. Voelt mijn broer zich zo sterk omdat hij een riotgun in de hand houdt, of ontdek ik nu een facet van hem dat me onbekend was?

Het zien van de riotgun heeft blijkbaar geen effect op de bemanning van de prauw. Niet één van hen lijkt zich te verbazen over ons wantrouwen. Alsof het volkomen normaal is dat pleziervaarders een wapen tevoorschijn halen wanneer een vissersprauw nadert…

De spanning is te snijden. Na een poos verdwijnt de prauw op dezelfde manier als hij is gekomen: zonder dat de mannen het minste gebaar maken, zonder dat ze ook maar één woord zeggen of eventjes glimlachen. Uit niets valt de reden van hun ‘bezoek’ af te leiden. Een hele tijd kijken we hen na, terwijl ze terugvaren naar de landtong aan de horizon.

Wie waren die kerels die ons van zo dichtbij zijn komen bekijken? Misschien waren het gewoon vissers, maar de kans dat je hier mensen met slechte bedoelingen tegen het lijf loopt is helaas heel reëel. En dus kun je niet voorzichtig genoeg zijn. De mentaliteit van de bewoners van dit werelddeel, hun cultuur en hun waarden zijn zo verschillend van de onze dat je vaak voor verrassingen komt te staan. Oorlog, ellende en sociale ongelijkheid zijn dingen die veel westerlingen alleen kennen van horen zeggen. Hier zijn ze echter bittere realiteit.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 201

De prauw is nu volledig uit het zicht verdwenen. We schieten nog altijd goed op, voortgestuwd door een zijwind komende uit open zee. Langzaam verwijderen we ons van de kust die uiteindelijk oplost aan de vaalblauwe horizon.

Het is kinderspel om je positie te bepalen in dit gebied. De geleidelijk oplopende bodem is op zich al bijna genoeg als aanwijzing, wanneer je beschikt over een dieptemeter en goede kaarten. Om de exacte positie te bepalen, heb je dan enkel nog een hoogtelijn nodig. In enkele minuten weet je waar je je precies bevindt.

Onze snelheid over de grond bedraagt nu meer dan 8 knopen. Zo snel heb ik nog maar zelden gevaren, aangezien onze boot voortdurend overbeladen is. Dat is te danken aan de sterke stromingen en de bakstagswind. Nooit eerder waren de vaaromstandigheden zo goed. De eerste keer, met Claudette, duurde de reis van Frans-Guyana naar Venezuela amper drie dagen. Nu zullen we wellicht niet méér tijd nodig hebben om de Orinoco-delta te bereiken.

Het bijzondere aan de tropen is dat de dagen bijna het hele jaar door gelijk zijn. ’s Morgens heb je zon, een lauwe wind en een blauwe hemel met witte wolkjes waar je naar kijkt terwijl je op het dek zit of ligt te dagdromen…

Zal ik nog de kracht vinden om mijn oude werk weer op te nemen wanneer we terug in Frankrijk zijn? Mochten we niet zo krap bij kas zitten, dan zouden we ongetwijfeld koers zetten naar de Stille Oceaan in plaats van naar het noorden.

Uiteindelijk heb je niet veel nodig om te kunnen leven op een boot als de onze. De helft van het minimumloon volstaat ruimschoots. Maar wanneer de *Rêve d’Eden* het zilte water van de Atlantische Oceaan zal hebben verlaten en de stille wateren van de Seine opvaart, zullen we aan het einde van ons financiële Latijn zijn en zullen we weer geld in het laatje moeten zien te krijgen.

Vijf jaar geleden leek het alsof we de eeuwigheid voor ons hadden… Vijf jaar lang genieten van de totale vrijheid. De oneindigheid die zich voor ons uitstrekte en ons toefluisterde: kom maar, doe wat je wil, ga waarheen je maar wil, je bent vrij… Ik dacht toen aan hen die moeten – of beter gezegd willen, want ons lot is wat we er zelf van maken – acht uur per dag werken en ’s avonds dan voor

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 202

de tv gaan zitten. Ik kon maar niet begrijpen dat veel mensen daar vrede mee nemen. Ik prees mezelf gelukkig dat ik die monotone leefwijze vaarwel kon zeggen, want het was duidelijk mijn ding niet.

Die zee van tijd die toen vóór ons lag, is beetje bij beetje weggevloeid, zonder dat ik er echt op lette. Nu ik terugblik op die jaren en ze afweeg op de schaal van de intensiteit, heb ik het gevoel dat er niet zomaar vijf jaar zijn verstreken, maar dat we rondgereisd hebben in een soort tijdloze dimensie.

Ik ben niet meer degene die ik was toen we vertrokken uit Frankrijk. Mijn behoeften, verlangens, angsten en ambities lijken nu te hebben plaatsgemaakt voor een intens gevoel van voldaanheid, met toch ook een tikje berusting. Onze reis zit erop, of toch bijna. Vreemd genoeg lijkt het alsof we niet vijf jaar geleden zijn vertrokken uit Frankrijk, maar gisteren pas. Tijd is inderdaad een relatief begrip…

De tijd is nu aangebroken om terug te keren naar onze oude vertrouwde wereld, om weer onze plaats in te nemen in een maatschappij die ik weliswaar niet verfoei, maar waar ik toch ook niet naar terugverlang. Hoe lang zal ik met dat gevoel blijven worstelen?

De *Rêve d'Eden* vordert nog altijd vlot over een zee waarvan de grauwe kleur afsteekt tegen de azuurblauwe hemel met hier en daar een paar cumulonimbi. Je hoeft echt geen meteorologie te hebben gestudeerd om te kunnen raden welk weer we zullen krijgen en zelf voorspellingen te doen aan de kust van Zuid-Amerika. Met een beetje ervaring lukt dat vrij goed. Je kijkt naar de hemel en je kunt het al raden. "We krijgen vlagen, dat wordt uitkijken vannacht" of "de passaat is weer van de partij, we hijsen de zeilen".

Dit gebied staat onder de invloed van wat men de intertropische convergentiezone noemt, een soort reusachtige gordel die rond onze planeet loopt en verschuift naargelang de hellingshoek van de aarde ten opzichte van de zon. De hogedrukgebieden van Sint-Helena en de Azoren, waarvan de intertropische convergentiezone de scheidingslijn vormt, trekken noordwaarts of zuidwaarts naargelang de positie van die zone. De tussenliggende gebieden, zoals Frans-Guyana, worden dus afwisselend afgekoeld door de noordoostpassaat en de zuidoostpassaat.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 203

De intertropische convergentiezone klinkt nogal ingewikkeld als naam. Voor de bevolking van dit gebied, die een heel andere kijk op de elementen heeft dan de zeevaarder, is dit gewoon het regenseizoen. Het komt en het gaat. Het verschuiven van de zone naar het noordelijke halfrond is slechts van korte duur. Het duurt amper een maand. Dat noemen ze dan de ‘maartzomer’. Het is een aangename periode waarin dit deel van het Amazonegebied de zuidoostpassaat op bezoek krijgt.

Doorgaans is het niet de hele maand mooi weer. Het is eerder een afwisseling van regendagen en zonnige dagen. Blijkbaar zitten we momenteel in die zone. Er staat een regelmatige wind, zoals steeds in dit seizoen, maar je hebt geen hygrometer nodig om te weten dat er nu méér vochtigheid in de lucht zit dan gewoonlijk.

We spreken af dat we om beurten de wacht zullen houden, om uit te kijken voor vrachtschepen. Elk drie uur waken en dan zes uur rust. ’s Namiddags krijgen we gelukkig geen vlaag over ons heen, zoals je er hier altijd kunt verwachten. Meestal zie je de wolkenformaties van ver afkomen en kun je de nodige maatregelen treffen, indien de man van wacht tenminste niet zit te dommelen of verstrooid is…

De zon zinkt weg in een vuurrode gloed. De zonsondergangen in het regenseizoen zijn zonder twijfel de mooiste. Is het door de luchtvochtigheid dat de vormen en kleuren er zo buitengewoon uitzien? Hoe dan ook, de hemel kleurt hoogrood, van het noorden tot het zuiden. De kleurschakeringen zijn zo adembenemend mooi dat je er stil van wordt en wegdroomt. Kan een mens onverschillig blijven bij het zien van die kleurenpracht?

Een hele tijd zitten we zwijgend te kijken naar het feeërieke schouwspel. We letten amper op de boot. Eén voor één beginnen de sterren te fonkelen aan het firmament. De scheiding is duidelijk te zien: in het westen de avondschemering, in het oosten de duisternis. Het is tijd om ons klaar te maken voor de nacht. Ik leg een reef in het grootzeil en verklein de genua wat. Thierry zal als eerste de wacht houden. Daarna ben ik aan de beurt en vervolgens Roger.

Het zijn niet de vlagen die we het meest moeten vrezen, maar de vissersboten. Het zit hier immers vol Venezolaanse vissersboten. De meesten komen van het eiland Margarita. Wanneer je in de richting van

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 204

de Antillen vaart, zoals wij nu doen, dan krijg je ’s nachts af en toe een vreemde processie van lichten te zien op het water. Het is één lange rij van oost naar west die je de pas lijkt af te snijden. Je vraagt je af hoe je daar in godsnaam door moet raken. Het zijn boten die de vissen proberen aan te lokken met hun krachtige schijnwerpers, om ze dan te vangen in hun netten. Hoeveel leven kan er nog overblijven in de zee nadat die botenrij er is voorbijgetrokken, als jagers die een klopjacht organiseren? Als je dicht genoeg nadert, is er altijd wel een gaatje in de rij waar je met je zeilboot kunt tussen glippen.

Mijn broer staat aan dek, met zijn oliejas aan. Zijn veiligheidstuig is vastgemaakt aan de lifeline. Vanuit mijn kooi kijk ik naar het vale silhouet van de persoon met wie ik samen ben opgegroeid. Willekeurige herinneringen aan mijn kindertijd komen bij me op. Ik word er wat melancholiek van.

De zandloper van de tijd loopt niet even snel voor iedereen, ook niet als het om twee broers gaat…

Ik word gewekt door geklapper aan dek. Ik richt me wat op. Thierry is nog altijd op post. We zijn terechtgekomen in een vlaag, maar omdat we ruimwinds varen en de zeilen gereefd zijn, is het niet echt nodig om in te grijpen. De wind glijdt immers langs de zeilen, die zo goed als evenwijdig aan de wind staan. We varen nu gewoon wat sneller. Voor een groentje is het natuurlijk wel even slikken als je daar zo helemaal alleen staat aan dek, in het nachtelijke duister, met die ontketende elementen…

Het lijkt dan wel alsof er een donkere mantel met donderend geraas over de boot heen valt. Een eerste kennismaking met dat fenomeen is altijd indrukwekkend.

Het plotse natuurgeweld lijkt mijn broer uit zijn lood te slaan. Ik hoor hem zachtjes roepen:

- “Titi…”

‘Titi’: zo noemden ze mij als kind.

Ik wip uit mijn kooi, trek mijn oliejas aan en ga naar boven.

Het is opgehouden met regenen. Wellicht zullen de elementen nu tot bedaren komen. Ik stel Thierry gerust en ga op de kuipbank liggen, recht tegenover hem. Ik tuur in de onmetelijkheid rondom ons.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 205

De hemel is pikdonker. Niet alleen is er geen maanlicht, er hangt ook een dik wolkendek boven ons, waardoor er geen sterren te zien zijn. Ware het niet van die lange oplichtende sliert van ons kielzog dan zouden we veeleer de indruk hebben in een soort interstellaire ruimte te varen dan op de oceaan.

Gelukkig blijft het niet duren. Zelfs in de donkerste nacht gaat het menselijk oog zich aanpassen en kun je toch de contouren van de golftoppen, de wolken of zelfs land aan de horizon ontwaren.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 207

XXI

DE DELTA

Lang heeft de reis niet geduurd, dankzij de zijwind en de sterke stromingen. We varen het ‘slangengat’ binnen. Dat is een smalle zee-engte die de Orinoco-delta scheidt van het eiland Trinidad en waar de wind in kracht toeneemt.

Vijftien maanden geleden voeren we door diezelfde zee-engte, met dezelfde kaart, een oude fotokopie van een SCHOM-kaart: niet erg gedetailleerd en wellicht zelfs niet helemaal juist, door de evolutie van de bodem onder invloed van de stromingen. Toch is het volkomen onbevreesd dat ik dit stukje Venezuela binnenvaar. Ik ben hier immers al eens geweest en het is eigenaardig hoe goed een zeiler zich een bepaalde plek nog herinnert wanneer hij er een tweede keer voorbijkomt. Ik weet ook dat we beschut zullen zijn voor de wind zodra we de Rio Macareo opvaren. Het is er bovendien diep genoeg om onbezorgd te kunnen rondvaren.

Vóór we het anker uitgooien in de buurt van een Warao-dorp, zou het wellicht beter zijn onze paspoorten te laten afstempelen in een kantoor van de Nationale Garde, op het schiereiland Paria, maar uiteindelijk is dat gewoon tijdverlies. Ik ken de militairen van die eenheid immers. In geval van controle hoeven we geen problemen te verwachten.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 208

Het gaat snel vooruit. De wind komt bijna achterlijk in. We moeten de genua uitbomen, om de zeilen in ‘vlinderstand’ te kunnen houden. Niet echt ideaal, want de boot slingert voortdurend.

De kaap die de monding van de Rio Macareo markeert, wordt vaagweg zichtbaar aan het uiteinde van een lange strook groen. Er is geen vergissing mogelijk. Het is niet zomaar een opening, zoals veel riviermondingen. Het is een kaap met daarachter een watervlakte waar je naar verluidt beter wegblijft.

Meteen na het uiteinde van de strook groen moet je het roer omgooien en langs het woud varen tot je de echte monding van de Rio Macareo bereikt. Op dat moment zit je meteen ook in de Orinoco-delta.

Het is er rustig en veilig varen als je de wind en de stroming mee hebt. Mocht ik echter eerst de gebruikelijke formaliteiten hebben afgehandeld in Guiria, op het schiereiland Paria, zoals we de eerste keer hebben gedaan, dan zou het binnenvaren van de delta stukken minder makkelijk zijn verlopen, want dan hadden we tegen wind en stroming moeten opboksen.

Thierry en Roger zitten op het dek en genieten met volle teugen van de kennismaking met een van de meest ongerepte gebieden van Venezuela. De Orinoco-delta is een beschermd natuurreservaat. Varen is hier onderworpen aan zeer strenge voorwaarden. Het is net niet verboden. De lokale bevolking heeft nog maar zelden een boot als de onze gezien. We worden dan ook warm verwelkomd. Doordat de bewoners weinig contact hebben met westerlingen zijn hun zeden en gewoonten nog niet bedorven. Maar wat als de politieke leiders van het land gaan beseffen dat het gebied een ‘lekkere brok’ voor toeristen is?

We draaien om de groene kaap heen. Als bij toverslag zwakt de wind plots af. De boot slingert niet meer, hij glijdt over het modderige water waarvan het oppervlak amper rimpelt onder de luchtstroom, die nog net sterk genoeg is om de zeilen te doen bollen.

Toch varen we verder zonder motor. De overgang was zo abrupt dat het net is alsof we in een andere wereld zijn terechtgekomen. Aan de ene kant heb je een lange groene muur, aan de andere een watervlakte die lijkt op een meer in een woud. Af en toe komt een zwerm vogels overgevlogen, als een kleurrijke wolk. Wanneer de

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 209

natuur zich van haar mooiste kant laat zien, word je als waarnemer altijd weer stil van bewondering.

Hoe zit het ondertussen met het tij? Hebben we de stroming mee? In dat geval is het hoogtij. We lijken in ieder geval goed op te schieten, hoewel de wind amper voelbaar is.

Thierry kijkt zijn ogen uit: een koppel ara's vliegt krassend over onze hoofden. Verrukt kijkt hij ze na. Zijn fototoestel is niet krachtig genoeg om te vergroten wat nu nog slechts twee punten aan het azuurblauwe firmament zijn. Toch aarzelt hij niet om het fladderende tweetal te vereeuwigen. In zijn bewonderende ogen zijn ze bijna symbolen van de natuurpracht.

In een mum van tijd zitten we op de Rio Macareo. Het is een fabelachtig mooi oerwoud dat we binnendringen via die waterweg, die slechts een van de vele is in de doolhof van de Orinoco-delta. Het is hier volkomen veilig varen. Er zit voldoende water onder de romp. En mochten we toch vastlopen, wat weinig waarschijnlijk is want het is hoogtij, dan is het maar op een modderige bodem en dus zonder risico voor de *Rêve d'Eden*. Het is dan ook met een gerust hart dat ik de boot tussen de twee beboste hellingen in stuur, zonder me zelfs maar af te vragen of het nodig is de motor aan te zetten of niet.

In stilte varen is altijd veel leuker. Het gaat wel traag, want de wind is zwak. Hij is net krachtig genoeg om de boot een stabiele vaart te verlenen op het water, dat ons meevoert in de goede richting. Maar in ieder geval wordt het prachtige concert dat enkel uit een tropisch woud kan opklinken nu niet verstoord door motorgeronk. Aan alle kanten weerklinkt gekwetter en getjilp.

De zon hangt al laag aan de horizon. De avondschemering zal weldra intreden. Het is alsof de schepping dan pas echt wakker wordt. Of je nu in een Afrikaans dan wel in een Zuid-Amerikaans woud zit, die overgang van azuurblauw naar schemerdonker aan de hemel zorgt voor een drukte van je welste in het ondoordringbare groen.

Komt het door het zachter wordende licht dat door het gebladerte schijnt, of door de zachter wordende temperatuur, die de ontelbare kleine schepselen vertroosting biedt, na de verschroeiende hitte van de dag? Hoe dan ook, het is zonder meer een verrukkelijk

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 210

moment, dat ik al vele keren heb mogen beleven. Mijn twee gezellen, voor wie het allemaal nieuw is, zitten met ingehouden adem te luisteren…

In de eerste bocht krijgen we hutten te zien. Het is het dorp waar Claudette en ik anderhalf jaar geleden halt hebben gehouden. We gooien het anker uit op een tiental meter van de oever. Het is nu al bijna donker. Tussen de donkere silhouetten van de hutten is hier en daar een houtvuur te zien.

Af en toe zien we een gedaante voorbijgaan. We horen stemmen. Wellicht bewoners die onze aanwezigheid hebben opgemerkt door het rinkelen van de ketting op de ankerrol. Maar nu het al bijna donker is, zullen ze wellicht gewoon wachten tot morgen om te zien wie het is.

Aangezien er in de Orinoco-delta bijna geen schepen varen, heeft het geen zin om het ankerlicht aan te steken. We zouden alleen maar onze batterij uitputten.

Het was een verkwikkende nacht. Het eerste licht van de nieuwe dag schijnt nog maar pas boven de boomkruinen of we zitten al met z’n drieën in de kuip te ontbijten, genietend van de rust van dit paradijselijke oord.

Op de oever staan Warao-indianen naar ons te kijken. Ze maken vriendschappelijke gebaren. Er komt een prauw aan, gevolgd door nog een tweede, en dan nog een. Kort daarna hangt zowat het halve dorp aan de achterreling van de *Rêve d’Eden*. Sommigen herkennen mij nog van de vorige keer en aarzelen dan ook niet om aan boord te klimmen, zonder eerst toestemming te vragen. Even later zitten er zo’n vijftien indianen op ons dek. Er heerst een gezellige sfeer. Mocht onze boot niet zo klein zijn, dan zaten nu wellicht alle dorpsbewoners aan boord.

Ik stel mijn twee gezellen aan hen voor. Iedereen spitst de oren. Ik vertel dat mijn broer als magazijnmeester werkt bij een coöperatieve vennootschap uit de farmaceutische sector, in Frankrijk. We worden bestookt met vragen. Wat is een coöperatieve vennootschap? Wat is de farmaceutische sector? Ik leg het hen in ’t kort uit. Het gaat om een vennootschap die geneesmiddelen maakt en die verstuurt naar alle werelddelen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 211

Mijn broer is dus een dokter, concluderen ze…

Hoe leuk is het toch altijd weer om in gezelschap te verkeren van mensen met een onbedorven hart… Hun gelaatsuitdrukking, hun woorden, hun manier van doen, alles getuigt van een innerlijke zuiverheid waar veel westerlingen alleen maar kunnen van dromen. Mijn broer is een dokter… Tja, op zijn heel eigen manier is hij dat eigenlijk toch wel een beetje. Hij verzorgt de mensen wel niet rechtstreeks, maar draagt toch zijn steentje bij aan hun gezondheid…

Een vrouw met doorgroefd gelaat toont hem haar voet. Een man, wellicht haar echtgenoot, zegt dat ze zich heeft bezeerd toen ze hout is gaan zoeken in het woud. Aan de zijkant van de voet is inderdaad een wond te zien, een vrij oppervlakkige wond, maar ze begint toch al wat te etteren. Ze moet ontsmet worden.

Thierry aarzelt geen seconde. Hij gaat meteen de kajuit in, zoekt in een van de opbergvakken en komt dan terug met allerlei farmaceutische producten. In een mum van tijd is de wond schoongemaakt en ontsmet. Tot slot legt hij nog een verband aan.

De vrouw dankt hem door zijn beide handen vast te nemen.

Misschien had Thierry toch maar beter duidelijk gemaakt dat hij niet écht een dokter is. De hele ochtend krijgen we vrouwen met allerlei kwaaltjes en kinderen met schrammen op bezoek… Heel het dorp weet ondertussen dat er een ‘dokter’ aanwezig is. En daar moet je van profiteren! Ook al omdat hij niet lang zal blijven. Het lijkt wel alsof mijn broer een nieuwe roeping heeft gevonden. Hij ontsmet wond na wond en deelt kwistig de geneesmiddelen uit onze apotheek uit.

Langer dan een dag kunnen we hier jammer genoeg niet blijven. De volgende ochtend lichten we het anker om het dan enkele uren later weer te laten vallen in de haven van Guiria, onze laatste halte vóór Fort-de-France.

Net als de vorige keer is in de haven van Guiria niet één zeilboot te zien, hoewel we hier niet ver van de Antillen zitten. Dat komt wellicht omdat het Venezolaanse stadje niets te bieden heeft: geen bezienswaardigheden, geen historische monumenten,… Enkel kaarsrechte straten, een paar parken met zitbanken en, zoals in alle Latijns-Amerikaanse steden, bloedmooie jongedames met lang donker

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 212

haar dat neervalt op hun naakte schouders en die je soms een zwoele blik toewerpen.

O, Zuid-Amerika… Ook al ben je een fatsoenlijke man die nooit buiten de lijntjes kleurt, als je een tijd hebt doorgebracht onder de tropische zon begint die gereserveerdheid, die wellicht eigen is aan onze westerse cultuur, toch stilaan weg te smelten… En dat geldt evenzeer voor getrouwde mannen, en des te meer als er al wat sleet op het huwelijk zit.

Drie niet onaardige vrijgezellen die uit de haven komen, waar ze hun zeilboot hebben achtergelaten, en die nu door de straten van dit stadje wandelen… De rest van het verhaal laten we maar beter achterwege. Aan dat soort luchtige anekdotes hebben zeilfanaten niets.

Laten we gewoon zeggen dat onze halte iets langer duurde dan gepland…

Mijn twee gezellen zijn dol op Venezuela. Je zou voor minder: een uiterst gastvrije bevolking, het zoete tropenleven en een bijzonder gunstige wisselkoers. Hoewel we nu al erg krap bij kas zitten, aarzelen we niet om ons op een caféterrasje te nestelen en te genieten van de traditionele drank genaamd ‘chicha’ (spreek uit ‘tchitcha’), waar je amper 15 eurocent voor neertelt.

Het is opvallend hoe weinig je soms nodig hebt om je ergens goed te voelen. Door de vriendelijkheid van de inwoners ga je bijna vergeten dat je een gringo bent, iemand uit een land waar het leven stukken makkelijker is. En dan ga je ook al snel de elementaire veiligheidsregels uit het oog verliezen.

De derde dag laten we bij ons vertrek een van de patrijspoorten wat openstaan. Het is de patrijspoort boven de wasruimte. Zelfs een kind kan zich daar niet door wurmen, denken we.

Fout gedacht. Wanneer we terugkeren, merken we dat de boot helemaal doorzocht is. De koffers staan open en alles ligt dooreen. Gelukkig zitten de paar bankbiljetten die me nog resten in een van mijn zakken. Een magere buit dus voor de dader. Er zijn twee fototoestellen verdwenen. Het zijn goedkope Instamatics, maar in elk zat een filmrolletje met beelden van de Orinoco-delta! Mijn broer is ontroostbaar. Het waren herinneringen aan wat hij als de mooiste ervaringen uit zijn leven beschouwt.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 213

Woedend stappen we naar het kantoor van de Nationale Garde om een klacht in te dienen. Daar krijgen we meteen te horen dat het onze eigen schuld is: we hebben een patrijspoort laten openstaan… En zoals men zegt: de gelegenheid maakt de dief!

Gelukkig zit het oude Russische fototoestel nog in het opbergvak. Het is een reflextoestel waarvan de cel niet meer werkt, maar ik kan er toch de zwart-witrolletjes mee gebruiken die ik heb gekregen van een handelaar uit Romilly-sur-Seine. Al is de uiterste gebruiksdatum reeds verstreken, net als bij de andere filmrolletjes trouwens. Een van die rolletjes hebben we opgebruikt toen we op bezoek waren bij de Warao-indianen. De inbreker vond het toestel blijkbaar niet interessant genoeg, ofwel was hij gehaast, in het besef dat we elk moment konden terugkeren.

Je herinneringen zijn dus nog bewaard in zwart-wit, Thierry. Als dat een troost mag zijn. Op de ochtend van de vijfde dag varen we af, nog steeds wat mistroostig door die diefstal zonder braak.

Het pijnlijke incident heeft ons weer met beide voetjes op de grond gebracht. We hebben nu weer een realistischer kijk op Venezuela. Door de charmes van dit tropische land waren we de harde realiteit ervan uit het oog verloren.

Het voorbije jaar hebben we maandelijks gemiddeld niet meer dan 120 euro uitgegeven. Voor westerlingen lijkt dat weinig, maar voor de bewoners van dit zonovergoten werelddeel is dat heel wat. De meeste mensen hier kunnen zich wel een lekker gekoelde chicha veroorloven op een terrasje, maar andere producten, zoals vlees en zelfs melk, zijn hier voor veel mensen te duur, ook al liggen de prijzen een stuk lager dan in Europa.

Niet dat dit kan gelden als een excuus voor de inbreker, maar ik zie het niettemin als een verzachtende omstandigheid. Hij heeft zijn vrijheid op het spel gezet voor een magere buit. Het is trouwens de enige keer dat men ons bestolen heeft tijdens onze reis door het Amazonegebied.

We varen door het ‘drakengat’. Aan bakboord tekent het schiereiland Para zich majestueus af tegen de hemel. De vorm en de snelheid van de wolken wijzen op een stevige passaatwind. Aan stuurboord verschijnt het eiland Trinidad.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 215

XXII

FORT-DE-FRANCE

Het schiet lekker op. De zeilen zijn afgesteld, de windstuurautomaat is ingesteld, we hoeven nu enkel nog af en toe een blik in het rond te werpen, om te zien of er geen grote schepen in de buurt zijn. Het is een kaarsrechte route die ons vrij snel naar het eiland Martinique zou moeten leiden.

Wat valt over zo'n tocht eigenlijk nog meer te zeggen? Er komt natuurlijk heel wat bij kijken: technische, ecologische en zelfs filosofische aspecten, en niet te vergeten ook het onversneden plezier dat je beleeft aan het zeilen zelf. Maar uiteindelijk beperkt alles zich tot om beurten drie uur de wacht houden en op min of meer geregelde tijdstippen eten. Onze maaltijden lopen soms lang uit, door de enthousiaste gesprekken die we voeren.

Onderweg even halt houden op de Virgin Islands doen we maar beter niet. Mijn broer mag het risico niet lopen zijn vliegtuig te missen, temeer daar hij zijn goedkoop vliegtuigticket dan niet terugbetaald zal krijgen. We hebben dus geen keuze.

We gooien het anker uit in de wondermooie baai van Fort-de-France, tussen een paar tientallen andere zeilboten. Er rest Thierry nog een kleine week om Martinique te verkennen. Het is een heel mooi eiland, maar door die moderne kwaal genaamd 'toerisme' heeft het toch

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 216

al een stuk van zijn charme verloren. Een fototoestel en een goed gevuld chequeboekje: meer heb je niet nodig wanneer je hier voet aan wal zet, denken sommigen…

We zitten nog in het goede seizoen. De lagedrukgebieden liggen nog ver uit de buurt. Ik ben wel beducht voor een controle door de Scheepvaartinspectie, de douanedienst en zelfs de Gendarmerie. Die mogen processen-verbaal opmaken in deze wateren die tot Frankrijk behoren. Mijn reddingsvlot is nog nooit nagezien geweest. En mocht dat wel zo zijn, dan nog is het niet reglementair: het is maar een vlot van 3e categorie. De vuurpijlen zijn al te oud en het zou best kunnen dat sommige andere spullen die we wettelijk gezien moeten bezitten ook al gebreken vertonen… Maar goed, mocht de controle gebeuren door mijn collega's van de Gendarmerie, dan praat ik me er wel uit.

Waar ik me nu het meest zorgen om maak, is mijn financiële status. Met de paar bankbiljetten die me nog resten kan ik me hier niet zo gek veel veroorloven. Toch zullen we een voorraad verse eetwaren moeten indoen. Meel, rijst, suiker, poedermelk, al die producten die maandenlang en zelfs jarenlang bewaard kunnen worden indien ze goed verpakt zijn, hebben we reeds gekocht in Zuid-Amerika. Daar hebben we alvast geen gebrek aan. Maar het menselijk lichaam heeft ook fruit en groenten nodig. Jammer genoeg zijn die hier niet zo goedkoop. Net als de gringo's in Venezuela worden de 'metro's', de Fransen uit het Europese moederland, hier beschouwd als wandelende portefeuilles.

Op het centrale marktplein ontmoet ik echter een 'doudou', een van die mollige, typisch Martinikaanse vrouwen met bolle wangen. Haar luid geschater klinkt zo spontaan dat het aanstekelijk werkt, als een zonnestraal die door je hart schijnt.

De zaak is beklonken. Ze zal ons een verse voorraad fruit en groenten bezorgen in ruil voor het weinige geld dat ons nog rest.

Een oceaanoversteek moet je altijd goed voorbereiden. Nu het voedselprobleem van de baan is, moeten we nog de veiligheidselementen van de boot controleren. Het vlot wordt opengevouwd en manueel opgeblazen, en we maken een inventaris op van de uitrusting die we aan boord hebben. De vallen zijn in goede

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 217

staat, maar we doen er goed aan de schoten van de genua te vervangen, want die beginnen al tekenen van slijtage te vertonen. Dan hoeven we nu enkel nog het staand want na te zien. Ik trek mijn veiligheidstuig aan en maak het vast aan de val van het grootzeil. Daarna klim ik de mast in.

Enkele seconden later overzie ik de uitgestrekte baai van Fort-de-France. Even blijf ik roerloos staan, zo'n twaalf meter boven de zeespiegel, genietend van het panorama.

Dan begin ik de staat van de mastlichten te controleren. Die steek ik zelden aan, omdat ik liever gebruik maak van een discrete olielamp, vastgemaakt aan een van de stagen. Het licht is natuurlijk veel zwakker dan dat van een klassiek mastlicht, maar zo hoef ik mijn dure batterijen niet aan te spreken… Daarna controleer ik het staand want.

Ik werp een blik op het uiteinde van de achterstag en stel tot mijn ontzetting vast dat een van de kabelstrengen geknapt is. "Verdomme!" roep ik luidkeels. Roger schrikt op. Hij zit in de kuip te wachten, met de hand aan de val waaraan ik verbonden ben en die rond de winch is gedraaid. Van de stuurboordstag is er eveneens een kabelstreng geknapt. Het is alsof ze onderhevig zijn geweest aan heel sterke druk. Die kabels van roestvrij staal zijn dus dringend aan vervanging toe. Mocht er één doorbreken, dan valt onvermijdelijk de mast neer. De andere kabels zijn gelukkig nog in goede staat.

Ik ga naar beneden en leg Roger uit wat het probleem is. Voor de meeste pleziervaarders hier in Martinique is zoiets helemaal géén probleem. Ze kopen gewoon nieuwe kabels en klaar is Kees. Ik heb echter bijna geen rooie duit meer. Hoe raak ik nu nog aan nieuwe kabels? Geld lenen? Aan wie? Mijn broer had amper genoeg om zijn vliegtuigtickets te kopen. Roger is platzak, en mijn ouders…

Zelfs na al die jaren valt het me nog altijd moeilijk over sommige dingen te praten. Dat ik een leven wilde leiden zoals ik dat graag wou, weg van de platgetreden paden, heeft voor nogal wat wrijvingen gezorgd in de familie. Tot er uiteindelijk een niet te overbruggen kloof ontstond.

De ruimdenkendheid eigen aan sommige vrije en intellectuele beroepen was niet meteen gegeven aan mijn vader, een man van

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 218

bescheiden komaf, geboren en getogen in het onvruchtbare deel van de Champagnestreek, die zich met veel moeite had weten op te werken tot kapitein bij de Gendarmerie.

Op geen enkel ogenblik tijdens onze reis is het in me opgekomen hem iets te vragen. Ik verwachtte immers niets van hem, en van iemand anders ook niet trouwens. Toch vond hij het nodig zijn minachting te tonen, door zich uit te laten in zwaar vernederende termen. Het resultaat was voorspelbaar: een pijnlijke en definitieve breuk.

Breken met die steunpilaar genaamd 'familie' is nooit makkelijk. Een liefhebbende moeder en vader hebben is een van de grootste schatten die een kind zich kan toewensen. Ouders op wie je kunt steunen in donkere dagen, als het noodlot je onderuithaalt, dat is onbetaalbaar…

Ik vond het nodig hier even bij stil te staan in dit boek. Die pijnlijke breuk is een van de zwartste bladzijden uit mijn leven. Dit reisverhaal zou niet volledig zijn, mocht ik niet vertellen over wat me nu al jaren veel verdriet bezorgt.

Nu er weer nieuwe kopzorgen opduiken, in de haven van Martinique, kan ik niet nalaten te denken aan wat het betekent, familie hebben waar je altijd kunt op rekenen.

Zonder een woord te zeggen ga ik de kajuit in, leg me in mijn kooi en probeer tevergeefs de slaap te vatten.

De volgende ochtend zit ik al voor dag en dauw in de kuip. Op een los blaadje noteer ik alle dingen die we nog moeten doen vóór we afvaren.

De voorbije nacht heb ik een oplossing gevonden voor het probleem van de te vervangen kabels en touwen. Ik heb nog altijd een chequeboekje… Waarom niet gewoon vragen aan de verkoper even te wachten vóór hij de cheque int? Zal mijn bank zich nu echt druk maken over een rekening die heel even in het rood staat? Hoe dan ook, er is geen alternatief. Mijn broer heeft geen geld meer. Hij heeft zijn laatste centen opgeofferd aan die vliegtuigtickets. Roger is al even platzak. En in onze boot zit er niks overbodigs meer dat we zouden kunnen verkopen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 219

Dus kopen we twee nieuwe kabels en tweedehands schoten voor de genua die evenwel nieuw lijken vergeleken bij onze vroegere. We moeten nu dringend de trossen losgooien. Het cyclonenseizoen nadert. Nu nog langer wachten kan gevaarlijk zijn.

De volgende ochtend arriveert de vriendelijke 'doudou' die we op de markt hebben ontmoet met fruit en groenten. Ze heeft woord gehouden! Bananen, ananassen, tomaten, kolen, sla en andere verse voedingswaren worden netjes afgeleverd in kleine kratten. Dat zou moeten volstaan voor de vier à vijf weken die de oversteek van de Atlantische Oceaan duurt.

Dit keer is al ons geld op. We hebben nu echt geen rooie duit meer. Wat we nog hadden, zit nu in de portefeuille van de gulle Martinikaanse. We hebben behoorlijk zitten afdingen, maar dat vond ze niet erg. Om het goed te maken nodigen we haar uit om de avond door te brengen aan boord van de *Rêve d'Eden*. 's Avonds zien we ze arriveren op het strand, met een fles rum, vergezeld van haar zoon en dochter, een knap jong ding van een jaar of twintig die het echt reuze vindt een bezoek te mogen brengen aan een van die zeilboten die aangemeerd liggen in de baai van de hoofdstad van de Antillen.

Twee dagen later lichten we het anker. De motor draait. De oversteek kan beginnen.

De eerste momenten van die lange tocht voelen vreemd aan. Maken we nu een sprong in het onbekende? Nee, natuurlijk niet. Duizenden zeilers zijn ons voorgegaan op de terugreis naar het Oude Continent. Toch voel ik diep in mij een zekere angst. Het is niet te vergelijken met de angst die ik voelde toen we sommige stroomversnellingen op de Rio Negro voorbij moesten. Toch is er iets dat me niet lekker zit, al heb ik er niet meteen een verklaring voor.

Het wordt een rechtstreekse oversteek, zonder halte. We zullen helaas niet kunnen stoppen op Bermuda of de Azoren. Wat moet je immers doen op een eiland als je geen geld meer hebt? Niet dat ik blasé ben geworden, maar nu de terugkeer is ingezet, denk ik maar aan één ding meer: zo snel mogelijk het anker uitgooien in de rustige wateren van mijn vaderland.

Langzaam verwijdert de *Rêve d'Eden* zich, voortgedreven door een lichte wind.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 220

Als er geen cycloon in de buurt is, is het altijd makkelijk varen in de Antillen, een krans van eilanden die Zuid-Amerika verbindt met de Verenigde Staten. Achter elk eiland kun je beschutting zoeken. De passaatwind voel je daar gewoon niet. En zodra je een eindje wegvaart van een eiland heb je weer genoeg wind om onder zeil te kunnen varen.

De windstuurautomaat houdt de boot met een verbazingwekkende precisie op de juiste koers. Het is een waar genoegen om, zittend in de kuip, toe te kijken hoe dit toestel bij de minste impuls de koers bijstelt.

Het gaat goed vooruit. Het silhouet van de vulkaan Soufrière tekent zich af tegen de heldere hemel. We varen vrij snel langs de Antillen-archipel omhoog: Dominica, Guadeloupe, … In amper één dag zijn we alle eilanden van de krans voorbij. Op de radio zijn nu Nederlandse stemmen te horen. We zitten bij Sint-Maarten.

De kwaliteit van de muziek op de Nederlandse radiozenders is echt opvallend. Geen enkele Franse zender, noch die van Frans-Guyana of de Antillen, noch die van Frankrijk zelf, kan daar aan tippen. Een hele tijd lang hoor ik op mijn kleine stereo-installatie heerlijk swingende muziek. Ik steek snel een cassette in om de muziek op te nemen, zodat ik die later nog eens kan beluisteren wanneer we in volle oceaan zitten.

De zon gaat onder achter een melkachtige horizon. Het wordt meteen onze eerste nacht van om beurten de wacht houden. Ik neem de eerste wachtbeurt voor mijn rekening. Ten noordwesten van Sint-Maarten bevindt zich immers een gevaarlijke groep rotsen en ik hou liever zelf een oogje in het zeil. Ik vraag Roger te gaan rusten. Ik zal hem dan wekken wanneer we de Antillen helemaal voorbij zijn en er vóór ons enkel nog de donkere oceaan gaapt.

Verschillende uren lang zit ik alleen in de kuip, kijkend naar de scheepslichten in de onmetelijke duisternis. In de verte is Sombrero te zien.

Sombrero is een vuurtoreneiland gelegen halverwege tussen Sint-Maarten en de Virgin Islands. Het licht van de vuurtoren zie je al van 17 mijl ver. Je kunt er echt niet naast kijken. Aan de ene kant heb je de Caraïbische Zee, aan de andere kant de Atlantische Oceaan. Zodra je Sombrero voorbij bent, zie je zo’n dertig dagen lang niet het kleinste stukje land meer. Dan is er enkel nog de oceaan.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 221

Het is 2 uur ’s ochtends. Het eiland Sint-Maarten ligt nu achter ons. Ik begin nu echt moe te worden. Sombrero is steeds duidelijker te zien aan de vage horizon. De zeilen zijn echter goed afgesteld en de windstuurautomaat zorgt voor een rustige vaart. Normaal gezien zullen we het eiland op ruime afstand voorbijvaren. Het volstaat een oogje in het zeil te houden, voor alle zekerheid. Ik ga de kajuit in om Roger te wekken.

Ik leg hem nog snel een paar dingen uit, waarna hij plaatsneemt in de kuip. Ik duik meteen mijn kooi in en geniet van het behaaglijke gevoel dat in je opkomt wanneer je mag rusten en de boot vlot vordert over de rustige oceaan. Op zulke momenten voel je je een zeiler tot in de toppen van je tenen. Je voelt de minste beweging van de boot. Het minste geklapper van de genua of het grootzeil, de minste giering, hoe klein ook, wordt veel duidelijker aangevoeld wanneer je in je kooi ligt, in het donker. Het is een eindeloos wiegen, met af en toe een trilling, waardoor je je echt één voelt met de oceaan. En zo voel je je ook goed, in die staat van half-onderworpenheid, waarbij de oceaan zijn wil aan je oplegt.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 223

XXIII

DE OCEAAN – Deel I

Hoelang heb ik geslapen? Geen idee. Ik heb nog maar net de ogen geopend of ik zie een vreemd schijnsel door de patrijspoort. De boot beweegt nu niet meer zo kalm en regelmatig als in het begin. Er zit een vreemde woeling onder de romp. Ik wip uit mijn kooi en ga snel kijken aan dek.

Tot mijn ontzetting zie ik de Sombrero, op zowat een kabellengte aan bakboord. Zijn schrikwekkende silhouet tekent zich scherp af in de duisternis. Ik hoor hoe golven met veel lawaai te pletter slaan tegen rotsen die onzichtbaar zijn, maar waarvan de vorm aangeduid wordt door het oplichten van het kolkende water. Een ijzingwekkend schouwspel. Indien we niet snel de koers wijzigen loopt het slecht af.

Wat doet Roger? Ik tier. Hij was ingedommeld! Terwijl ik luidkeels foeter tegen hem schakel ik de windstuurautomaat uit en haal ik het grootzeil aan. Maar blijkbaar is het te laat om op te loeven. We zullen te ver afdrijven om de rotsen nog te kunnen ontwijken. Er zit maar één ding op: de motor starten. Ik grijp snel de staaflamp en haast me naar beneden. Na een korte voorverwarming draai ik de contactsleutel om.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 224

De zenuwen gieren door mijn keel. Die ouwe Volvo, die nog niet één keer meteen heeft willen starten, is nu onze enige redding! Voor het eerst hangt het lot van onze boot, en misschien wel ons eigen leven, af van zijn goede wil. Zoals gewoonlijk kucht hij eerst een paar seconden. Ik laat de sleutel los en draai hem dan weer om. Ik doe nog eens hetzelfde. Weer kucht hij, maar uiteindelijk krijg ik hem dan toch aan de praat.

Ik haast me weer naar boven en geef een ruk aan de gashendel. Het is bijna een gebrul dat opstijgt uit de hut maar het lijkt te zullen lukken… Langzaam zwenkt de *Rêve d'Eden* naar stuurboord, daarbij geholpen door de zeilen die bijna helemaal strak getrokken zijn. Heel langzaam verwijderen we ons van de dreigende rotsen.

De Sombrero ligt nu achter ons. Wat is er gebeurd? Waarom zat Roger te dutten in plaats van de wacht te houden? Het komt tot een felle discussie. Het zijn geen vragen die ik hem stel, het zijn bittere verwijten, bijna beledigingen. Onze levens zo op het spel zetten, met zo'n aartsgevaarlijk obstakel in de buurt, terwijl hij enkel zijn ogen hoefde open te houden… Hij zegt dat hij erg vermoeid was en de timer had afgesteld om gewekt te worden vóór we de Sombrero bereikten… Spijtig genoeg kon het gerinkel hem niet uit zijn slaap halen, ofwel had hij de timer slecht afgesteld, ofwel weigerde het ding gewoon dienst. Hij was in ieder geval blijven dutten!

Hoe kon hij zo lichtzinnig zijn? Het scheelde echt maar een haartje…

Vóór ons ligt nu enkel nog de onmetelijke oceaan. Ik stel onze oorspronkelijke koers weer in, wacht nog even en ga dan weer slapen, na de motor te hebben afgezet.

Een tijd later word ik stilletjes gewekt door het ochtendlicht. De boot lijkt goed op te schieten. Ik buig wat voorover en zie Roger in de kuip zitten, bij het roer. Hij is wakker… Wellicht heeft hij me niet willen wekken, beschaamd als hij is na het incident van gisteren. Tenzij hij weer was ingedommeld aan dek…

Hoe dan ook, het is nu mijn beurt om de wacht te houden. Ik ben al ruim een uur over tijd! Ik geniet echt van dat moment waarop het lichaam weliswaar niet moe genoeg is om zich weer in de armen van

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 225

Morpheus te nestelen, maar toch nog moe genoeg is om nog wat langer onder het donsdeken te blijven liggen.

Door de bewegingen van de boot is er trouwens niet veel nodig om me weer te doen indommelen. Er is ook geen haast bij, vóór ons ligt er alleen maar water. Al zal Roger nu wel stilaan op de klok beginnen te kijken… Ik blijf nog even nagenieten in mijn kooi van het zoete ontwaken en ga dan naar boven.

In welke richting je ook kijkt, er is alleen maar water te zien. Geen enkele vrachtboot, zoals je er vaak tegenkomt langs de kust. De Sombrero moet nu zo'n veertig mijl achter ons liggen. De afstand die de *Rêve d'Eden* moet afleggen tot aan het Oude Continent is indrukwekkend. Zo ver mogelijk naar het noorden varen, heeft men mij aangeraden, daarna koers zetten naar Halifax en uiteindelijk de steven naar het oosten wenden, wanneer de wind van richting verandert.

We hoeven nu meteen ook minder scherp uit te kijken voor vrachtschepen. Het zicht is uitstekend. Om de 20 minuten even rondkijken volstaat. We hoeven dus niet voortdurend aan dek te blijven, wat 's nachts natuurlijk wél moet.

Roger vraagt of hij even mag gaan liggen… Hij heeft duidelijk nog wroeging. Die blunder aan het begin van de lange oceaanreis dreigt een smet te werpen op ons samenleven gedurende die paar weken. Natuurlijk wil je dat de sfeer aan boord goed is. Ik herinner hem dus nog eens aan wat we afgesproken hebben vóór het vertrek: ik ben zijn baas niet, ik ben slechts de skipper van mijn boot. Hij is meegegaan omdat hij zelf eens zo'n oceaanoversteek wilde meemaken, maar hij is er ook om te helpen. Natuurlijk hoeft hij zich niet te plooien naar mijn bevelen, ook al heeft hij de afgelopen nacht zwaar geblunderd. Natuurlijk mag hij gaan rusten! Het is nu mijn beurt om de wacht te houden.

Het incident is gesloten. Roger moet er de nodige lessen uit trekken, maar het voorval mag de sfeer aan boord niet verpesten. Die sfeer is momenteel niet al te vriendschappelijk, maar er moet de komende dertig dagen toch mee te leven zijn. Roger gaat naar beneden en legt zich op een bank in de kajuit. Ikzelf overschouw het grenzeloze landschap van hemel en water, met een beschuit in de hand.

De boot is zwaar beladen, zwaarder wellicht dan de ontwerper ervan had voorzien, en dit ondanks de grote schoonmaak die we in

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 226

Cayenne hebben gehouden, vóór het vertrek van Claudette en de aankomst van mijn broer en Roger. De zeekaarten en vaargidsen hebben we verkocht of weggeschonken aan andere zeilers. De naaimachine, dat zware gietijzeren ding dat lange tijd alleen maar in de weg stond zonder ooit van nut te zijn geweest, zit nu in een koffer aan boord van een andere zeilboot. Wat een vreemd lot voor zo'n machine. Ik vraag me af wat de vorige eigenaar eraan gehad heeft, en wat de huidige eigenaar er zal aan hebben… Hoe dan ook, die 15 à 20 kilo waren er te veel aan voor de *Rêve d'Eden*, en dat zal nu wellicht niet anders zijn voor de nieuwe eigenaar, die de machine gekocht heeft voor een prijs die ietsje hoger lag dan wat ik er op de Canarische Eilanden voor had betaald.

Alles samen hebben we onze boot tientallen kilo's lichter gemaakt. Zeilers van mijn slag hebben nogal snel de neiging hun boot vol te stouwen met allerlei spullen. En al weet ik maar al te goed dat we sommige van die dingen nooit nodig zullen hebben, toch was die grote schoonmaak een pijnlijk moment…

De bibliotheek heeft de opruimwoede gelukkig wel overleefd. Ik kon het niet over mijn hart krijgen om al die boeken, waarvan ik sommige meer dan één keer heb gelezen, zomaar van de hand te doen. Het is niet zomaar een stel boeken, het is een hele wereld waar ik 's avonds met veel plezier een duik in neem. Zonder die boeken zou de sfeer de voorbije vijf jaar nooit dezelfde zijn geweest.

Hoe dan ook, zwaar beladen of niet, we schieten goed op. Een te zwaar beladen zeilboot lijkt niet meteen een handicap te zijn. Zodra de boot gelanceerd is en voortgestuwd wordt door een regelmatige wind over een normale zee, ben je die overbelasting, waar nogal wat skippers zich druk om maken, al snel vergeten. Het is bijna met een zekere wellust dat ik de boeg golf na golf voel doorklieven.

De dagen verstrijken één na één, op het ritme van de maaltijden, de astronomische bestekken en de nachtelijke wachtbeurten onder een met sterren bezaaid firmament. Het potloodstreepje dat de afgelegde weg voorstelt op onze kaart van de noordelijke Atlantische Oceaan wordt steeds langer naarmate de dagen voorbijgaan. Het is juni en we schieten nog steeds goed op. Toch halen we geen snelheidsrecords met die bakstagswind.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 227

Hoe vreemd dat ook mag lijken, vervelen doe je je niet aan boord. Na de maaltijd lezen we wat of houden we een siësta. De lectuur is voor de man van wacht, de siësta voor de andere. Komt het door de regelmatige golfbeweging, het onophoudelijk ruisen van het water langs de romp of het slaapgebrek als gevolg van onze wachtbeurten? In ieder geval, het kost ons geen moeite om weg te zinken in de armen van Morpheus. Zodra je in je kooi ligt, sluiten je ogen zich bijna vanzelf… Zou je aan wal kunnen leven in zo'n kleine ruimte zonder het snel beu te worden? Varen heeft echt wel iets magisch!

Elke middag bereken ik onze positie. Echt nodig is dat niet, aangezien de route voor de hand ligt en er geen obstakels zijn, maar toch is het telkens weer met een zeker genoegen dat ik de sextant uit zijn opbergdoos haal.

Het middagbestek opmaken is kinderspel als er niet te veel bewolking is en de zee niet te woelig is. Je doet het wanneer de zon haar hoogste punt heeft bereikt in haar dagelijkse omloop. Je wacht op dat scharniermoment waarop ze haar voortgang staakt, even lijkt stil te staan en daarna haar neerwaartse beweging inzet. Het geeft altijd weer een kick wanneer je dat schouwspel meemaakt: de overgang van de ochtend naar de namiddag. Dan zijn de ochtendschemering en de avondschemering net even ver van ons verwijderd. Het lijkt allemaal futiel, maar het zijn net die kleine dingen die zo'n oceaanoversteek cachet geven.

Zodra de hoek is gemeten, hoef je enkel nog een blik te werpen op de efemeriden en na een eenvoudige berekening ken je je exacte positie op de onmetelijke oceaan. Het heeft niets te zien met de berekening van een hoogtelijn, die niet zo moeilijk is als je daar een beetje bedreven in bent, maar waarbij je toch navigatietabellen van doen hebt en een aantal berekeningen moet maken. De positie wordt vervolgens aangeduid op de kaart met een kruisje.

De boot lijkt een denkbeeldig spoor te volgen. De wind is ideaal, niet te sterk, niet te zwak en komend uit de goede richting, d.w.z. bakstagswind. We zijn niet ver van de Bermuda-eilanden, een kleine archipel waar ik dolgraag even halt had gehouden. Zal ik daar ooit nog de kans toe krijgen?

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:29 Page 228

Financieel is het niet echt onmogelijk maar toch moeilijk om nog een halte in te lassen. Wanneer je halt houdt op zo'n plek doe je onvermijdelijk uitgaven. Ik zet die gedachte dan ook met een zekere spijt uit mijn hoofd. Zodra we aan wal zijn, zal ik trouwens nog een 'goed gesprek' moeten hebben met mijn bankier over onze rekening…

We varen de 30e breedtegraad voorbij. Het is een heldere nacht, zoals steeds wanneer de maan hoog aan de met sterren bezaaide hemel staat. Het is nog geen volle maan, maar het hemellichaam vervult niettemin al goed zijn lantaarnfunctie. Alles lijkt helder op zee, zelfs de horizon. Die is wat vaag, maar je kunt bijna een astronomisch bestek opmaken, wat doorgaans niet eenvoudig is 's nachts, in tegenstelling tot 's avonds of bij het krieken van de dag.

In de verte zie ik enkele vlagen woeden. Het landschap dat ik nu te zien krijg, is eigenlijk heel gewoon in volle oceaan, op deze breedtegraad, en toch raak ik er nooit op uitgekeken…

Plots zie ik iets heel vreemds, iets dat ik nooit voor mogelijk had gehouden: een reusachtige koepel, recht vóór de boot, ter hoogte van een grote wolkenmassa. Het is alsof de koepel op het water is neergepoot. Het is echt een onwezenlijk schouwspel. Een volmaakte koepel, een gigantische rondboog. Even ben ik compleet sprakeloos. Zoiets heb ik nog nooit gezien. Het is geen UFO of een ander bovennatuurlijk fenomeen, maar gewoon een regenboog geboren uit het maanlicht dat op de regen valt. Daar heb ik nog nooit van gehoord…

Veel tijd om het kunstwerk van moeder natuur te bewonderen krijg ik niet. De snelheid van de boot en die van de vlaag maken al snel een einde aan een van de mooiste natuurfenomenen die ik de afgelopen vijf jaar heb mogen aanschouwen.

We zitten momenteel op een route van vrachtschepen. We moeten dus goed uit onze doppen kijken. Zowel 's nachts als overdag houden we elk drie uur lang de wacht. Paradoxaal genoeg vind ik nachtelijke wachtbeurten de leukste. Hoe dat komt? Normaal voel je je piepklein wanneer je zo in een notendopje ronddobbert op de reusachtige oceaan. 's Nachts echter opent zich het heelal met z'n ontelbare sterren boven je en voel je je niet klein, maar word je boven jezelf uitgetild en droom je weg. Soms heb je het zelfs moeilijk om je aan die mijmeringen te ontrukken.

1

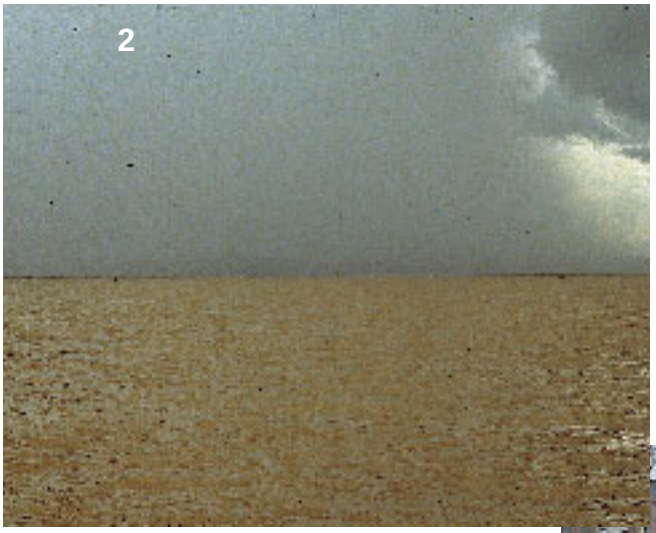
2

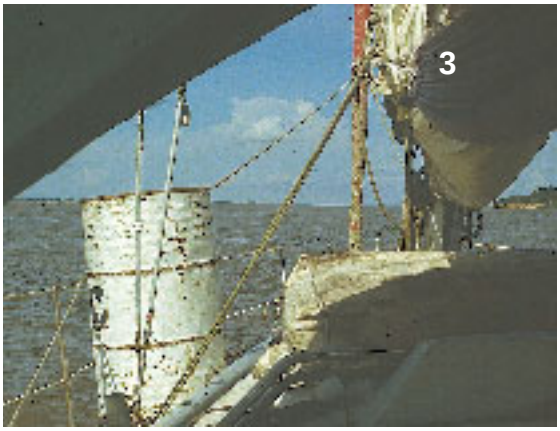
3

4

5

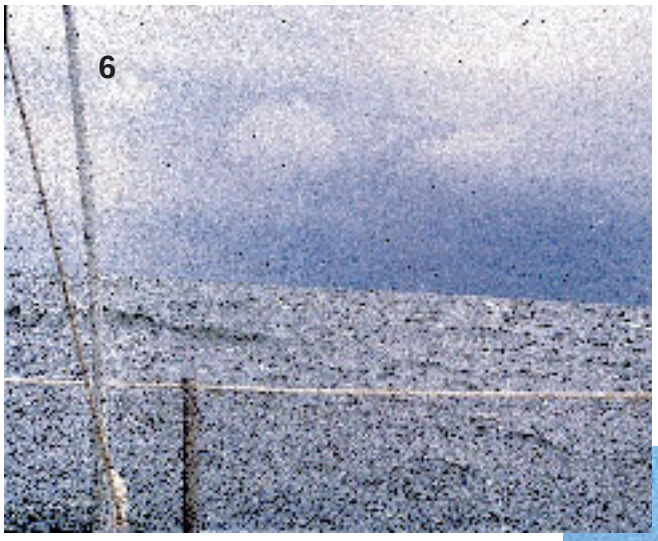
6

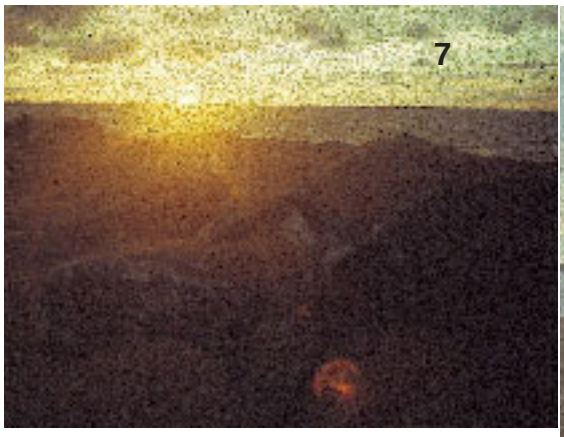
7

8

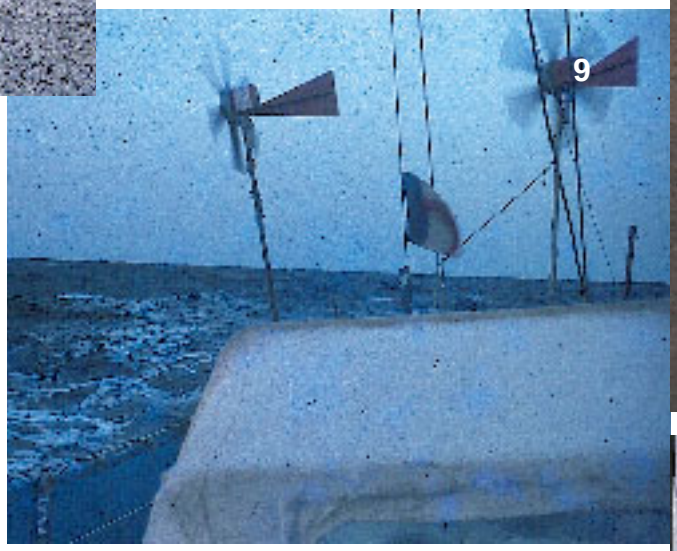
9

10

11

12

13

14

15

16

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 233

Met de koptelefoon op zou ik zo uren kunnen doorbrengen, helemaal opgaand in een soort extase. De muziek, de oceaan, het heelal… Wat een mysterie toch!

Vijf jaar lang heb ik nu rondgereisd, ik heb verschillende volkeren leren kennen, mensen die vaak in de zwartste armoede leven, en hier zit ik dan, op dit stofje in het heelal, uitkijkend op de oneindigheid… Wat is de waarheid? Bestaat er wel zoiets als de waarheid? Hoe overweldigend het universum ook lijkt gezien vanop het dek van een boot, de sociale ellende en de uitbuiting van de mens door zijn medemens zijn er niet minder om. Zo weinig geluk tegenover zoveel grootsheid. Wat een mysterie. Wat is de zin van dit alles ?

---

1 3 en 4 : Afvaart van de Amazone.
2 : Dat was geen vlaag meer, maar een storm...
5 : Manaus.
6 en 9 : We zitten in de intertropische convergentiezone...
7, 8 en 11 : Lederschildpadden.
10 : De Îles du Salut.
12 en 13 : De Orinoco-delta.
14 : De oceaan.
15 : Mijn broer Thierry leert werken met de sextant.
16 : De oversteek.
17 : Terug in Frankrijk. De Rêve d'Eden aan de oevers van de Seine in Marcilly.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 235

XXIV

DE OCEAAN – Deel II

We zijn het ritme eigen aan een oceaanoversteek nu al goed gewoon. Onze lichamen hebben zich aangepast en in tegenstelling tot de eerste dagen hebben we nu geen last meer van die plotse aanvallen van vermoeidheid.

Naarmate we verder noordwaarts varen, wordt de temperatuur geleidelijk aan frisser. In de warme tropen droegen we enkel een zwembroek. Nu heb ik boven mijn T-shirt, die me beschermde tegen de zon, een trui aangetrokken. Wanneer ik ’s nachts de wacht hou, draag ik ook nog een dikke oliejas.

Komt het door de hoge luchtvochtigheid of is ons lichaam te lang de tropische zon gewoon geweest? In ieder geval, ik heb moeite om me aan te passen aan die koelere temperaturen. Spijtig dat ik niet gedacht heb aan iets om ons te verwarmen aan boord.

Vijf jaar lang hebben Claudette en ik onder een donsdeken geslapen. Hoewel het een dun deken was, was het vaak nog te veel. Nu blijkt het onvoldoende om me te beschermen tegen de kou. Om de temperatuur in mijn kooi wat te verhogen gebruik ik ook nog een van de twee nooddekens die ik bij het vertrek uit Frankrijk heb gekregen van iemand. Het aluminium vel bedekt me van kop tot teen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 236

Mijn reisgezel lijkt minder last te hebben van de kou. Wellicht is hij na die paar weken het Europese klimaat nog niet echt ontwend. Hij lijkt meer dan genoeg te hebben aan zijn slaapzak, die nu opengevouwd ligt op de bank.

De Bermuda-eilanden liggen nu al een heel eind achter ons. Vol ongeduld kijken we uit naar het moment waarop we de denkbeeldige grens tussen de eerste en de tweede helft van het traject zullen overschrijden. Dan zullen we kunnen zeggen: het langste eind is achter de rug…

Weldra hebben we die grens ook bereikt. Minder dan vijftien dagen na het vertrek uit Fort-de-France sta ik tegen het middaguur aan dek, met de sextant in de hand. Kort nadat ik het tijdstip heb genoteerd waarop de zon haar hoogste stand heeft bereikt, duid ik onze nieuwe positie aan op de kaart. Roger kijkt ongeduldig toe. Ik kan me niet bedwingen en roep luidkeels ‘hoera’… We zitten nu vijftien mijl voorbij het punt dat het midden van het traject voorstelt. We hebben de grens deze ochtend overschreden.

Dat moeten we vieren met een drankje! De enige fles wijn die we hebben meegenomen, wordt meteen ontkurkt. Het is ingedikte wijn die we gekocht hebben in Guiria, in Venezuela. Topkwaliteit is het niet, maar er zit in ieder geval toch alcohol in. Om het gebeuren helemáál een feesttintje te geven, openen we ook het blik cassoulet met eendenvlees in eigen vet dat we gekregen hebben kort vóór het vertrek uit Cayenne.

Wat een zalig moment… De context waarin we ons bevinden, zorgt er natuurlijk voor dat we de dingen heel anders zien. Een banaal conservenblik, vergezeld van een drank die amper de naam wijn verdient, lijkt in de kleine kajuit van de *Rêve d’Eden* op slag een vijfsterrenmaaltijd.

Eten klaarmaken aan boord van een zeilboot gaat trouwens stukken makkelijker dan een leek zou denken. Je hebt natuurlijk wel het slingeren en stampen van de boot, maar een kok die dat een beetje gewoon is, heeft daar geen last van. Uiteindelijk is een maaltijd bereiden op het water niet moeilijker dan in een keuken aan wal.

Aangezien we de oversteek heel nauwkeurig hebben voorbereid, weten we nog goed welke eetwaren we precies aan boord

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 237

hebben. Een stevige maaltijd bereiden kost dus geen moeite. De conservenblikken bewaren we in aparte opbergvakken. Het fruit en de groenten hebben we in kleine hangmatten gelegd. De eieren, het meel, de poedermelk en alle andere ingrediënten die we nodig hebben voor het bereiden van een lekkere maaltijd hebben we netjes verpakt en in andere opbergvakken gestopt. Ik ben immers nog niet vergeten hoe we bij de oversteek van Afrika naar Zuid-Amerika het meel telkens hebben moeten zeven omdat het vol met kevers zat…

Rijst is een basisingrediënt. Je wordt het niet alleen nooit moe, je kunt het ook combineren met een heleboel andere ingrediënten. Heeft de bemanning niet genoeg aan een blik cassoulet of worst met linzen? Dan doe je er gewoon een of twee handvollen rijst bij. Dat is ruim voldoende.

Na het eten doet ieder zijn eigen afwas, met zeewater. Dan hoeven we geen toerbeurt in te stellen.

We zijn nu al bijna drie weken onderweg. En al die tijd houden we ons enkel bezig met eten, slapen en het berekenen van onze positie. Ik had nochtans nieuwe boeken meegenomen, en een hele pak vellen papier, waar ik het verhaal van onze vijfjarige reis zou op neerschrijven. Maar, hoe vreemd dit ook moge lijken, tot op heden heb ik nog niet één boek opengeslagen en ook nog niet één regel op papier gezet, behalve dan in mijn scheepsjournaal, waar ik elke dag mijn indrukken in noteer.

Dat is echt wel vreemd, want we hebben tijd zat. Ik zit ook helemaal niet met een gevoel van onbehagen, die innerlijke leegte die je soms voelt wanneer je niets omhanden hebt of je bestaan eentonig is. Ligt het aan de oceaan? Soms zit ik urenlang te dagdromen, zonder dat ik het moe word. Ons reisverhaal zet ik wel op papier wanneer we terug aan wal zijn. Ik voel me kiplekker, maar heb gewoon geen zin om iets te doen.

De windstuurautomaat vertoont tekenen van lichte vermoeidheid. De ring van teflon gemaakt in Belém die moet dienen als gids voor de steel van het blad is aan het verslijten. Wanneer de boot afwijkt van zijn koers, kan het blad niet meer kantelen. Het blijft verticaal rechtstaan.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 238

Het voordeel van dit soort apparaten, die van een wonderlijk eenvoudig concept zijn, is dat het vrij makkelijk is om ze zelf te herstellen. Met onze automatische piloot is dat wel even anders: als die het laat afweten, mag je er meteen een specialist bij halen. De leegte ontstaan door slijtage vul ik simpelweg op met een stuk plastic gesneden uit een fles mineraalwater. En meteen werkt de windstuurautomaat weer naar behoren!

Dit eenvoudige apparaat, dat door sommige zeilers – terecht – bijna wordt verafgood, heb ik gekocht op Las Palmas van een Spaanse zeiler. De automatische piloot, die de *Rêve d'Eden* gedurende onze reis op het rechte spoor moest houden, bleek immers niet honderd procent betrouwbaar. Een windstuurautomaat leek me dan ook beter.

Een automatische piloot is echter veel goedkoper dan een windstuurautomaat. Aanvankelijk hadden we ons laten verleiden door het prijskaartje. Toen we op dag 1 van onze reis de haven van Sète verlieten, beschikten we dan ook over minder betrouwbaar materiaal. Kort na onze aankomst op de Canarische Eilanden gaf de automatische piloot trouwens de geest.

Erg snel gaan we niet vooruit. De snelheid op het water bedraagt niet eens 4 knopen, te oordelen naar de schatting die je kunt maken aan de hand van de algen die op het water drijven. Volgens de astronomische bestekken ligt onze snelheid over de grond echter een stuk hoger. Wellicht komt dat door de Golfstroom.

Elke avond zetten we de radio aan. Met grote aandacht luister ik naar de weersvoorspelling op RFI (Radio France International). We zitten ruim buiten het 'dambord' van zones waarin de Europese wateren zijn verdeeld ten behoeve van de weersvoorspellingen, maar de algemene situatie in het noordelijke deel van de Atlantische Oceaan, met de positie van de hogedrukgebieden en lagedrukgebieden, geeft ons een vrij goed beeld van wat we de komende dagen mogen verwachten.

Wanneer de omroepster een depressie aankondigt ten westen van onze positie, probeer ik meteen in te schatten wat er ons allemaal zou kunnen overkomen. Een mens kan maar beter voorbereid zijn…

Echt zwaar weer heb ik nog nooit gehad op zee. Wel af en toe een vlaag, soms een hevige, tegenwind, woelige zee, maar nooit

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 239

dermate zwaar weer dat ik moest afwijken van mijn koers en een goed heenkomen zoeken, zoals men dat zegt.

Er komt dus een depressie aan, vlak achter ons. We doen er dus goed aan de boot klaar te maken voor een minder aangenaam scenario. Het enige wat me echt zorgen baart, is vreemd genoeg niet dat we af te rekenen zullen krijgen met felle rukwinden, maar dat we tegenwind krijgen. Die rukwinden boezemen noch mij, noch Roger vrees in. Alsof het allemaal veel minder erg gaat lijken als je er mentaal op voorbereid bent…

Hoe dan ook, alles is klaar. Het is nu enkel nog afwachten. Op het geschikte moment zullen we dan de zeilen reven. Voorlopig is de wind nog gunstig. De *Rêve d'Eden* glijdt gezwind over de golven. Sinds gisteren bedraagt onze snelheid over de grond bijna 6 knopen en aan de hemel is nog niet het minste onraad te bespeuren. Geen teken van een naderende storing. Enkel de naald van de barometer wijst op een flink dalende luchtdruk. Maar de zon is nog volop van de partij en zorgt voor een aangename warmte.

Helaas, in de loop van de nacht begint de wind naar het zuiden te krimpen, maar zo erg is dat nu ook weer niet. Het vervelendste is die kruisdeining die de voortgang van onze boot hindert. Het is niet duidelijk uit welke richting de golven nu precies komen. Tot dusver hebben we enkel een min of meer vaste regelmaat gekend, maar nu heerst er chaos op de grijsachtige oceaan. Toch is de wind stabiel en de windstuurautomaat blijft prima werk leveren.

Pas in de vroege namiddag begint de wind weer te krimpen en krijgen we hem tegen. Hij is zo sterk dat we niet kunnen laveren. De golven worden steeds hoger. Af en toe wordt het dek zelfs helemaal overspoeld. Het enige wat we kunnen doen is de wind dwars op de vaarrichting houden. We moeten drie reven in het grootzeil leggen. We komen niet meer vooruit…

Het is echt een vervelende situatie. We waren dat aangename ritme, waarbij de boot fluks over de golven dartelde, nu al gewoon. Nu lijkt het of de elementen in opstand zijn gekomen. Het is alsof de oceaan wil zeggen: momentje jongens, jullie zijn nog niet klaar met mij…

Nu zitten we met die lelijke tegenwind en worden we dooreengeschud doordat de boot keihard op elke golf botst. Bovendien

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 240

heeft de tropenzon gedurende de voorbije vijf jaar de afdichting van de patrijspoorten volledig doen verdrogen, zodat die nu op sommige plaatsen gebarsten is. Ik heb de meest aangetaste plekken bedekt met stopverf, maar er sijpelt niettemin water naar binnen. Komt het door de kracht van sommige golven? De patrijspoort net boven mijn kooi laat ook water door. Het sijpelt op mijn nooddeken en uiteindelijk is heel mijn donsdeken doorweekt. Ik zet een pan onder het lek. Ik moet ze bijna in het midden van mijn kooi zetten, wat natuurlijk erg vervelend is als je wilt gaan liggen.

Als er één ding is waar ik de pest aan heb, dan is het wel moeten slapen tussen natte lakens!

De bewegingen van de boot wordt een lichaam uiteindelijk gewoon, maar die door en door vochtige lucht maakt ons het leven echt zuur. Daar komt nog bij dat een astronomisch bestek opmaken in zo'n situatie niet bepaald van een leien dakje loopt. Trouwens, nu we toch niet vooruitkomen, is het misschien maar beter om niet op onze positie te letten. Als je zwart op wit bewezen ziet dat je ter plaatse trappelt, dan is de sfeer aan boord helemáál om zeep.

We kunnen nu enkel wachten. Wachten tot de depressie opschuift naar het oosten. Dat zal trouwens niet lang meer duren. Heeft men immers ooit al eens een depressie gezien die ter plaatse blijft hangen?

Toch duurt het wachten lang. Je zit daar vast in volle oceaan, alles aan boord voelt klam aan en je kunt geen koers sturen hoger dan 45 graden aan de wind, waardoor het lijkt alsof je dwars van je einddoel blijft varen. We hebben nu maar één doel: niet achteruitboeren… Het enige wat we zien wanneer we regelmatig aan dek gaan om even rond te kijken, zijn min of meer hoge en tamelijk steile golven, die de boot een na een beklimt.

De weinige warme kleren die ik heb, zijn doorweekt door het stuifwater dat de oliejas niet heeft kunnen tegenhouden. Ze zijn moeilijk droog te krijgen. Ik probeer de lucht in de kajuit te verwarmen door de oven aan te steken en de deur open te laten. Helaas, dat lijkt niet echt te helpen. De lucht is gewoon te vochtig om enig resultaat te bekomen.

Om me warm te houden kruip ik met mijn kleren aan onder mijn donsdeken, en leg daar dan nog een nooddeken overheen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 241

Er gaat zo een hele dag voorbij, en daarna nog een, zonder dat er het minste teken van weersverbetering in zicht is. Twee dagen ter plaatse trappelen in het midden van de oceaan. Had ik gezegd dat oceaanzeilen nooit gaat vervelen? Dan trek ik nu mijn woorden in. Het is niet alleen vervelend, je raakt er ook verschrikkelijk ontmoedigd door, tot je een soort walging gaat voelen en het zeilen bijna vervloekt.

Het is pas op de ochtend van de derde dag dat de wind eindelijk weer van richting verandert. Er hangt nog altijd een laag wolkendek boven ons en het regent nog steeds pijpenstelen, maar tot mijn opluchting kan ik nu een meer noordelijke koers instellen.

Aan het einde van de dag komt de zon schuchter door het steeds dunner en hoger wordende wolkendek piepen. Zo te zien zijn we eindelijk verlost van die depressie. En jawel, ’s nachts varen we onder een mooie sterrenhemel.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 243

XXV

DE OCEAAN – Deel III

De vaaromstandigheden zijn nu weer wat ze waren vóór we die depressie op onze nek kregen: een regelmatige en bij momenten zwakke wind. Het dagelijkse gemiddelde ligt niet bijster hoog: we leggen zelden meer dan honderd mijl af. Honderd mijl is nogal pover, als je sommige reisverhalen die in onze bibliotheek zitten mag geloven. Toch zijn we tevreden, gezien de afstand die we al achter de rug hebben en die op de kaart voorgesteld wordt door kleine potloodkruisjes. We hebben nu al meer dan twee derden van de afstand afgelegd. Indien alles goed gaat, zouden we binnen een tiental dagen eindelijk weer voet kunnen zetten op Franse bodem.

De temperatuur blijft koel. Tijdens die lange junidagen draag ik voortdurend een dikke wollen trui. Het is trouwens de enige trui die ik heb.

De hemel is bewolkt. Het zijn niet van die grote, zware en dreigende wolken zoals toen we in die depressie zaten, maar eerder een soort wolkensluier die dik genoeg is om de zon aan het oog te onttrekken en dus meteen ook elk astronomisch bestek onmogelijk te maken. Toch is de wolkenlaag nu ook weer niet zó dik dat het lijkt op somber en wisselvallig weer.

De hemel is trouwens ook niet grijs. Boven onze hoofden is het helemaal wit. Een witte hemel boven een licht blauwachtige oceaan, en

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 244

een windsnelheid die wellicht nooit meer dan 15 knopen bedraagt. Toch is de wind krachtig genoeg om de zeilen te doen bollen en te zorgen voor een licht kielzog op het bijna vlakke water.

Hoe snel of traag we ook varen, we blijven bij ons vaste ritme: wachtbeurten van elk drie uur ’s nachts, en vier uur overdag. Het wordt steeds moeilijker om voor variatie te zorgen op de menukaart. Als het geen cassoulet is, dan is het ofwel cornedbeef, ofwel linzen met worst. En rijst natuurlijk. Onze dagelijkse rijst…

De tomaten die we hadden gekocht in Fort-de-France zijn allemaal op. De paar bananen die ons nog resten, beginnen stilaan bruin te worden. Van de grote hoeveelheid fruit en groenten die we aan boord hadden, resten ons nu enkel nog een ananas, wat sinaasappels, aardappelen en twee kolen waar we elke dag een paar bladeren van aftrekken, om op te dienen als ‘salade’ bij het middagmaal.

Bij een oceaanoversteek is enige variatie op de menukaart niet onbelangrijk. De geneugten zijn sowieso al beperkt, dus is een lekkere maaltijd meer dan welkom.

Al drie dagen nu varen we op gegist bestek, onder die wolkensluier. Drie dagen lang geen zon te zien, op een paar zeldzame keren na waarbij de sluier net niet dik genoeg was om de zon weg te moffelen en de contouren van de gouden schijf vaag zichtbaar werden. Géén astronomisch bestek dus, enkel gegist bestek, waar ik trouwens steeds meer begin aan te twijfelen. De voorbije dagen hebben we gemiddeld zo’n honderd mijl afgelegd, maar wat is het effect van de stromingen die naar verluidt sterker worden bij het naderen van de Europese kusten?

Rekening houdend met de diverse parameters zitten we wellicht niet ver meer van het Kanaal. Zelfs met gegist bestek kun je er bijna niet naast zitten. We krijgen weinig vrachtschepen te zien, maar wellicht komt dat gewoon door de nevel die het zicht beperkt tot een paar mijl. De wachtbeurten vallen ons steeds zwaarder. Het is nu ook dubbel zo goed uitkijken voor vrachtschepen. Ik kan me wel een leukere thuiskomst inbeelden… Goed, het regent niet meer, de zee is vlak en de wind is wel niet bijster sterk, maar toch nog krachtig genoeg om de boot vlot over het grijze water te doen glijden. Toch is het balen

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 245

door die witachtige muur die de horizon verspert en die zich nu eens wat dichter, dan weer wat verder bevindt, wellicht naargelang de wind en de stroming.

De laatste loodjes wegen nu echt wel het zwaarst. Ik wil niet eens meer de snelheid van de boot berekenen, bang als ik ben dat het resultaat ons zal ontgoochelen. Ik weet zeker dat we op de juiste koers zitten. Alleen onze positie is een vraagteken. In ieder geval, wanneer je land nadert, stijgt de zeebodem. En dat zie je meteen op de dieptemeter. Die geruststelling hebben we tenminste nog…

We varen nu al vijf dagen op gegist bestek. Al vijf dagen zit ik te wachten op een kleine opklaring, om dan snel de zon te ‘schieten’ met de sextant. Maar tevergeefs…

Nu zouden we echt al in het Kanaal moeten zitten. Het is al 31 dagen geleden dat we Martinique hebben verlaten. Rekening houdend met een gemiddelde snelheid van ongeveer 3 knopen zouden we, volgens onze laatste positiebepaling, nu toch wel ergens een kust moeten zien opdoemen.

De zenuwen tijdens onze wachtbeurten staan steeds meer gespannen. We krijgen slechts af en toe de contouren van een vrachtschip te zien. Mijn reisgezel maakt zich daar nogal zorgen om. Toen we vertrokken was hij nog een groentje. Na één maand zeilen heeft hij echter nog niet bijster veel bijgeleerd… Of ik wel zeker ben dat mijn astronomisch bestek klopt, vraagt hij. En of het kompas nog wel naar behoren werkt. En of we niet eerder vertrokken zijn naar het noorden, richting Arctica…

Bij elk van die vragen verkrampt zijn gezicht. Hij begint stilaan te twijfelen aan mijn capaciteiten. Maar wat kan hij anders doen dan afwachten? Afwachten tot we ooit een kust te zien krijgen, in de hoop dat het de juiste is…

De gesprekken verlopen nu ook in een meer gespannen sfeer. Ik probeer Roger ervan te overtuigen dat ik er nooit zó ver naast kan zitten, maar na een hele maand in zo’n kleine ruimte hokken, raakt een mens natuurlijk wel wat verzuurd. Wellicht denkt hij dat we nu al thuis zouden zijn, mochten we de juiste koers hebben gevolgd. Nu zitten we hier te turen naar de horizon, al kun je met die nevel eigenlijk niet echt meer spreken van een horizon…

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 246

Af en toe zien we vaagweg het silhouet van een vrachtschip. Dat is toch al een positief teken. Roger ziet het minder rooskleurig in: vrachtschepen heb je overal…

Zo gaat er een hele dag voorbij.

De volgende ochtend gaat Roger aan dek om even rond te kijken en komt dan weer naar beneden, met een gezicht dat nu nóg norser lijkt. Nog altijd niks te zien. Er zweven enkel een paar krijsende meeuwen boven ons. Het middaguur nadert. Ik ga nu op mijn beurt aan dek, voor het geval de zon zich eindelijk even zou laten zien.

Er hangt nog steeds een melkachtige wolkensluier boven ons. Van die kant hoeven we duidelijk niet veel heil te verwachten! De zee is vlak. Werktuiglijk kijk ik naar bakboord. Vaagweg zie ik daar iets… Dat kan alleen maar land zijn! Engeland natuurlijk! Ik roep Roger, die bijna letterlijk naar boven komt gevlogen. Geen twijfel mogelijk, daar ligt een kust!

Wat een ongelofelijke opluchting. Mijn gegist bestek was dus juist. Dat kon ook niet anders, maar aan boord van een klein bootje als het onze straalt het gemoed van de enen onvermijdelijk af op dat van de anderen. Door de twijfels waar Roger mee worstelde, was ik stilaan zelf aan alles beginnen te twijfelen. Zie je wel, Roger, we waren heus niet op weg naar Spitzbergen…

De volgende nacht is het voortdurend heen en weer lopen tussen de kajuit en het dek. We zitten in een nogal beruchte zone. De vrachtschepen die niet zolang geleden nog onzichtbaar waren, zijn nu in hun volle, schrikwekkende omvang te zien. Er is altijd wel één van die stalen mastodonten in de onmiddellijke buurt. Mochten we niet zo onzeker zijn over onze positie, dan zouden we ongetwijfeld de steven meteen naar stuurboord wenden, richting Franse kust, om weg te geraken uit die grote flessenhals genaamd Kanaal.

Bij het krieken van de dag zien we een vaag geflikker. Vijf onderbrekingen per 30 seconden. Dat is de vuurtoren van Les Casquets. We gaan nu het schiereiland Le Cotentin ronden. Recht vóór ons bevindt zich Le Havre, de monding van de Seine… We zijn eindelijk thuis!

Alsof hij de intensiteit van dit moment nog wat kracht wil bijzetten, draait de wind naar het zuidoosten. Het is dus met een iets

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 247

achterlijker dan dwars invallende wind dat we de laatste rak zullen maken: bakstagswind, de beste windrichting voor de *Rêve d'Eden*. Het geruis van de romp die over het water glijdt, klinkt ons als muziek in de oren…

De oversteek zal uiteindelijk 34 dagen hebben geduurd. Soms hadden we het knap lastig, maar die laatste rak onder een stralende zon zou voor mijn part eindeloos lang mogen duren, zo intens geniet ik van dit heuglijke moment.

Nu ik dit alles neerschrijf, komen de herinneringen een voor een terug. Het is met een zekere melancholie dat ik terugdenk aan die laatste mijlen van onze vijfjarige reis. Het waren de slotregels van het boeiendste hoofdstuk van ons leven tot dan toe. Een gesluierde zon deemsterde stilletjes weg in de met dreigende wolken beladen avondschemering.

Er valt niet aan te ontsnappen. Hoe graag je ook het draaiende rad van de tijd zou willen stilleggen, het blijft onverbiddelijk voortdraaien. Degenen die het niet verplettert, sleurt het met zich mee…

We zullen niet halt houden in Le Havre. Ik wil nu zo snel mogelijk de Seine en de Marne opvaren. Rouen lijkt me een betere keuze. Het is dus vlak bij de Seine-oever dat we onze eerste nacht doorbrengen onder de Franse hemel. Af en toe gaat de *Rêve d'Eden* wat slingeren doordat er een klein vrachtschip voorbijvaart.

's Anderendaags houden we halt in Elbœuf, onze eerste echte stopplaats. Eindelijk kunnen we weer voet zetten op de Franse bodem, die ik tijdens onze lange reis af en toe toch wel gemist heb. Roger profiteert van deze halte om zijn koffers te pakken en naar Melun te trekken. Claudette, die ondertussen haar werk in het ziekenhuis heeft hervat, kan zich momenteel niet vrijmaken.

Een hele tijd ben ik bezig met het opruimen en schoonmaken van het interieur van de boot. Nadat ik vers voedsel ben gaan kopen in de lokale winkels, gooi ik de trossen los en profiteer ik van het hoogtij om de Seine op te varen, tot in de haven van Rouen. Rouen is de officiële thuishaven van de *Rêve d'Eden*. In een paar uur zou ik er moeten zijn.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 248

Wanneer ik ’s avonds mijn kleine dieselmotor het zwijgen opleg, heb ik echt de indruk dat er een hoofdstuk is afgesloten. De haven van Rouen is een zeehaven. Mocht ik dat willen, dan kan ik elk moment weer het ruime sop kiezen. Maar zodra ik de haven verlaten heb en de eerste sluis voorbij ben, is het avontuur definitief voorbij. Dan zal de mast neergehaald en op het dek gelegd worden en de enige boten die ik onderweg nog zal tegenkomen, zullen binnenvaartuigen zijn!

Wanneer het stil wordt in de kajuit krijg ik plots een krop in de keel. Is het verbittering, of opluchting vermengd met melancholie? Ik blijf nog een hele tijd zitten mijmeren in de kuip, die kuip waarin ik zoveel intense momenten heb beleefd.

Uiterlijk zie ik er bijlange niet zo fris en stralend uit als bij het vertrek, vijf jaar geleden. De beharing op mijn kin, die je met enige moeite een baard zou kunnen noemen, wijst erop dat scheren niet echt mijn hoofdbekommernis is geweest de laatste vier weken. Mijn haar is ook langer geworden en omdat we zuinig moesten omspringen met zoet water heb ik het weinig kunnen wassen.

Toch schep ik een zeker behagen in dit ruige uiterlijk, dat een contrast vormt met dat van de voorbijgangers die af en toe halt houden om de boot even te bekijken.

Plots voel ik hoe een intense vermoeidheid me van kop tot tenen verlamt. Ik ga liggen op de bank in de kajuit en val als een blok in slaap.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 249

XXVI

EEN NIET ZO WARM WELKOM

Ik word gewekt door zacht geklop op de romp. Ik open de ogen. Hoe lang lig ik hier al te slapen? Geen idee. Ik heb me amper de vraag gesteld, of ik hoor iemand roepen vanop de kade:

- “Is daar iemand?”

Ik sta op en ga kijken aan dek. Bij de boot staan drie mannen in uniform. Ze zeggen dat ze douaniers zijn. Ik ga de kade op en groet hen. Een van hen, een grote magere, wellicht de chef, vraagt me of hij de papieren van de boot mag zien en geeft me een formulier dat ik meteen moet invullen. Daarna vraagt hij waar ik vandaan kom.

In het kort vertel ik hem over mijn reis, de rivieren van West-Afrika, de tocht van de Orinoco naar de Amazone en uiteindelijk de aankomst in Rouen. Ik zeg er ook bij dat ik een gendarme met loopbaanonderbreking ben, een beetje een collega dus, en dat ik binnenkort mijn werk hervat.

De drie mannen lijken niet echt onder de indruk van mijn verhaal. Vinden ze dat ze als overheidsdienaars een zekere afstand moeten bewaren? Hoe dan ook, hun gedrag bezorgt me een onprettig gevoel, ook al heb ik me niets te verwijten. Misschien heb ik zelf wel zo’n gevoel opgewekt bij andere mensen, toen ik nog een uniform droeg… Ik doe dus netjes wat ze vragen. Ik heb trouwens niets aan te geven. Ik teken alles wat men mij vraagt te tekenen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 250

De man die de chef lijkt te zijn, zegt dat ze de boot nu zullen doorzoeken. Ik gebaar hem dat ze aan boord mogen gaan. Meteen stappen de drie confraters over de reling en dalen ze af in de kajuit.

- “Wat is dat hier?” vraagt de grootste, wijzend naar de indiaanse spullen: bogen, pijlen, blaaspijpen, manden en al die andere dingen die me werden geschonken of die ik heb gekregen in ruil voor iets anders op onze tocht door het Amazonegebied.

In het kort leg ik hem uit waar die dingen vandaan komen. Het zijn geen ‘goederen’, zoals hij ze noemt, maar souvenirs van een reis die meer dan een jaar duurde en ons van de Orinoco-delta naar de Amazone-delta bracht.

- “We nemen alles in beslag”, zegt hij…

Ik ben compleet verbijsterd bij het horen van dat zinnetje, waar niet de minste uitleg wordt bij gegeven. Mijn souvenirs in beslag nemen? Maar waarom? Zijn souvenirs nu ook al verboden? Ik ben nog niet helemaal van de klap bekomen of de man kijkt me recht in de ogen en vraagt:

- “Kent u de Conventie van Washington?”

Natuurlijk ken ik die. Het is een conventie over de internationale handel in bedreigde diersoorten. Ik ken ze niet alleen, ik onderschrijf ze ook volledig.

Nog steeds met die koele onverschilligheid wijst hij naar een van de lijsten met vlinders in en zegt dan droogjes:

- “En dat?”

Ik weet niet wat te zeggen. Het is alsof ik in een soort val ben gelopen. Ik voel me niet alleen als verlamd door die onverwachte harde aanpak, ik ben ook te moe om verbaal weerwerk te leveren. Ik stamel een paar zinnen, in een poging om alles uit te leggen, maar ik vrees dat ik niet bijster overtuigend klink…

In Frans-Guyana is de vlinderjacht een nationale sport. Niet alleen in souvenirwinkels maar ook op de luchthaven worden er opgezette en ingelijste vlinders verkocht aan toeristen. En nu krijg ik te horen dat die vlinders beschermd zijn door de Conventie van Washington…

Ook de lijsten worden nu naar de kade gebracht, waar andere douaniers staan te wachten. Te oordelen naar de vrolijke

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 251

gelaatsuitdrukking van sommigen zijn ze in hun nopjes met de vette buit…

Al onze souvenirs verhuizen naar het douanekantoor, een paar honderd meter verder. Alle stoffelijke herinneringen aan de meest intense momenten van de afgelopen vijf jaar worden nu gewoon op een hoopje gelegd, naast het bureau waarachter de chef plaatsneemt: de blaaspijpen van Carlos, met pijltjes in een koker, de Yanomami-bogen, pijlen waarvan de punt varieert naargelang het soort wild waar men op jaagt, de lange speer die me geschonken werd door het stamhoofd, de manden, allerlei kleine voorwerpen waar telkens een speciale herinnering aan verbonden is,…

Zonder mijn koelbloedigheid te verliezen begin ik verontwaardigd te protesteren en vraag het kransje douaniers dat zich rond mij heeft verzameld wat men mij nu eigenlijk ten laste legt: er zitten geen drugs of andere verboden spullen bij, behalve misschien die ingelijste vlinders, hoewel ik me daar enorm over verbaas. Maar wat valt me verder te verwijten?

Ik krijg geen antwoord op mijn terechte vragen. Zelfs op het proces-verbaal dat men mij vraagt te tekenen wordt het ‘misdrijf’ niet vermeld.

Ik voel me niet alleen het slachtoffer van staatsdienaars die nog lastiger doen dan sommige van hun collega’s in Afrika of Zuid-Amerika, maar de knorrigheid van de enen en het spottende glimlachje van de anderen vervullen me ook nog eens met een woede die ik slechts met moeite kan onderdrukken.

Gelukkig heb ik in mijn tienjarige loopbaan bij de Gendarmerie geleerd hoe ik me in dat soort situaties moet gedragen. Ik besef maar al te goed dat het fout zou zijn nu scherp uit te vallen. Dat zou die dienaars van de Franse overheid, wier woord zowat heilig is, alleen maar nóg hardnekkiger maken.

Een van hen vraagt me de lijsten met vlinders te nemen en hem te volgen naar het museum van Rouen, om de soorten te identificeren en te bepalen hoe zwaar de overtreding van de Conventie van Washington is. Ik neem de lijsten en ga braafjes met hem mee.

Ik stap in een van hun voertuigen. De man zet zich achter het stuur en we rijden weg. Hij lijkt me een stuk vriendelijker dan zijn

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 252

collega's. Misschien komt het gewoon omdat hij nu alleen is met mij. In het openbaar hoort een overheidsdienaar zich nu eenmaal streng en nors te gedragen jegens overtreders…

Kort daarna komen we aan bij het museum. De conservator is al ingelicht en wacht ons op. Hij brengt ons naar een lokaal waar zich allerlei documentatie over flora en fauna bevindt. De douanier zet zich achter een groot bureau. De vlindersoorten die beschermd zijn door de Conventie van Washington staan vermeld in een dik boek.

Terwijl de man daar langzaam in bladert, bedenk ik hoe belachelijk die hele situatie eigenlijk is. Nadat we door fabelachtige gebieden als het Orinoco-Amazonebekken zijn gereisd, nadat we de gevaarlijke stroomversnellingen van de Rio Negro hebben overleefd en ons uit de doolhof van zandbanken hebben weten te bevrijden, na twee keer de Atlantische Oceaan te zijn overgestoken in soms barre omstandigheden, zit ik hier nu in Rouen, in de greep van staatsdienaren die zich wellicht louter uit verveling vastbijten in die zaak…

- "Zo, hier heb je ze", mompelt de man. "Vlinders uit Amerika…"

Wanneer ik zo eens bekijk hoeveel vlinders er alles samen in die lijsten van ons zitten, dan slaat de angst me wel om het hart. Wat nu? Zal ik een boete moeten betalen? Moet ik voor de rechtbank verschijnen? Wat zullen ze allemaal in beslag nemen? Allemaal vragen die mijn hoofd bestormen. De douanier leest aandachtig, draait een pagina, dan nog een, en weer een. Blijkbaar kan hij iets niet vinden. Na een tijdje kijkt hij me verbaasd aan en zegt:

- "U heeft echt veel geluk. Niet één van die vlinders uit het Amazonegebied is beschermd door de conventie…"

Het is alsof er een last van mijn schouders valt bij het horen van die twee zinnetjes. Onze vlinders zijn niet verboden! De douanier sluit het lijvige boek en groet de conservator.

Tijdens de terugrit kan ik niet nalaten de man te ondervragen over wat me verder te wachten staat. Wat zal er gebeuren met die indiaanse souvenirs? En vooral, wat wordt me nu eigenlijk aangewreven? Heb ik soms het recht niet om souvenirs mee te brengen van mijn reis? Zijn indiaanse spullen verboden in Frankrijk? Heb ik nu echt de wet overtreden door een paar bogen, pijlen, blaaspijpen en

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 253

manden het land binnen te brengen? Het enige antwoord dat ik van de man krijg is een kort hoofdgebaar, gevolgd door het zinnetje “We zullen zien…”.

Even later bevind ik me weer in het douanekantoor, gezeten voor hetzelfde bureau als daarstraks. Ik krijg te horen dat men tijdens mijn afwezigheid heeft gebeld naar de Gendarmeriebrigade van Ponthierry, waar ik vroeger werkte, om na te gaan of ik wel de waarheid heb verteld. Zonder verdere toelichting te geven neemt de man vóór mij weer zijn schrijfmachine en werkt hij zijn proces-verbaal af.

Ik wijs er nogmaals op dat we niet alleen bijna collega’s zijn, maar dat als ik een overtreding heb begaan, dat zeker niet opzettelijk is gebeurd, dat ik te goeder trouw heb gehandeld, dat ik jarenlang heb rondgereisd in afgelegen gebieden, tal van inheemse bewoners heb ontmoet en geleefd heb als hen…

Het enige wat ze in mijn boot hebben aangetroffen, zijn geschenken die ik heb gekregen van mensen waarmee ik bevriend was geraakt. Mochten we langs de Europese kusten hebben gevaren, dan zouden we ongetwijfeld veel minder geschenken hebben meegebracht naar huis…

Mijn uitleg lijkt allesbehalve indruk te maken op de man vóór mij. Onverstoorbaar tikt hij verder op zijn grote schrijfmachine. Wie is nu eigenlijk de baas van dit geüniformeerde gezelschap? De man van wie ik dacht dat hij de baas was, is weg. Het is nu een ander die blijkbaar de touwtjes in handen heeft. Ik hoor hem iets mompelen. Hij neemt een telefoon op een naburige tafel en tikt een nummer in. Even later begint hij een gesprek met iemand aan de andere kant van de lijn. Een hartelijk gesprek, zo te horen…

De man die me daarnet naar het museum heeft gebracht, maakt me stilletjes duidelijk dat hij belt naar de plaatselijke Gendarmeriebrigade. Ik spits de oren om zoveel mogelijk van het gesprek op te vangen tussen het geroezemoes in de grote ruimte door. De man heeft het inderdaad over mij: de boot, de bogen, de pijlen, … De antwoorden van de gendarme aan de andere kant van de lijn lijken niet veel indruk te maken op hem. Hij heeft het nu over de herkomst van die voorwerpen. Daarna neemt hij het proces-verbaal en zegt mijn naam en voornaam.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 254

Een hele poos zwijgt hij. Dan zegt hij plots “Ach zo?” Ik verkramp… Wat nu weer? Het gesprek duurt niet lang. “Tot zo meteen”, zegt de man en hij hangt op. “Ze komen eraan”, zegt hij, zonder meer uitleg te geven. Hij zet zich weer achter zijn bureau.

Ik durf hem niets te vragen, uit vrees de zaken nog erger te maken. Het is alsof ik op een glijbaan zit, zonder dat ik me kan vasthouden, en zonder te weten waar ik zal belanden. Een paar uur geleden zat ik nog onbekommerd in mijn boot, genietend van de aankomst in behouden haven, na jarenlang onderweg te zijn geweest. En nu word ik hier op de rooster gelegd door ambtenaren die het bezit van souvenirs van die fantastische reis blijkbaar als een misdrijf beschouwen.

Ik wacht af, kijkend naar al die spullen die op de grond liggen, de bogen en pijlen, de blaaspijpen, die reusachtige speer waarvan de ijzeren punt zo’n twintig centimeter lang is... In gedachten zie ik weer de gezichten van Juan en de anderen. Wat hebben we toch wondermooie momenten beleefd…

De momenten van geluk die je in het verleden hebt beleefd, zijn als prachtige bergen die oprijzen uit het landschap wanneer je je omdraait. Ze geven niet alleen reliëf aan je leven, je kunt er ook de intensiteit van het heden aan afmeten. Op donkere momenten als dit denk je met des te meer heimwee terug aan die heuglijke momenten van toen.

Terwijl ik in gedachten verzonken ben, stopt er een blauw voertuig dat ik als gendarme maar al te goed ken vóór het douanekantoor. Ik kijk door het venster.

Er stapt een gendarme uit. Het is een van die mensen die niet stijf doen wanneer ze een uniform dragen, zoals vele anderen dat wél doen. Hij draagt een overhemd met korte mouwen dat hem ontspannen om het lijf zit. Zijn soepele tred doet vermoeden dat hij eerder open van geest is. Hij ziet er trouwens opgeruimd uit. Hij maakt een kort handgebaar in de richting van het venster. Ik ben nu niet ongerust meer, maar eerder verbaasd…

De man komt het kantoor binnengestapt en vraagt met luide stem:

- “Alles goed, Jean-François?”

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 255

Nu ben ik echt stomverbaasd! De man ziet dat ik hem niet herken, hoewel zijn gezicht me vaagweg bekend voorkomt. Hij herinnert me aan mijn duikstage van tien jaar geleden in het nautisch centrum van de Gendarmerie in Antibes. Hij was toen mijn instructeur…

Wat een ongelooflijk toeval! De Franse Gendarmerie telt meer dan 80.000 man. Net nu ik in de nesten zit, nu die prachtige reis een trieste afloop dreigt te krijgen door de overdreven ijver van die douaniers, belt een van hen, vóór hij me de genadeslag geeft, naar de Gendarmeriebrigade van Rouen. En wie krijgt hij aan de lijn? Niemand minder dan Michel Dupuis, die me vroeger nog een hele maand lang duikles heeft gegeven, in Antibes.

De douanebrigade van Rouen beschikt niet over eigen duikers, zegt hij, en dus doen ze een beroep op die van de Gendarmerie telkens als de onderkant van een boot moet worden geïnspecteerd. Vandaar dat de twee brigades elkaar goed kennen.

Even later wordt het proces-verbaal verscheurd en wordt alles wat in beslag was genomen teruggegeven. Ik mag als een vrij man terug naar mijn boot…

Wéér ben ik op het nippertje aan het gevaar ontsnapt. Als bij wonder. Zonder de tussenkomst van Michel was ik die dierbare souvenirs nu wellicht kwijt. Financieel zit ik al op zwart zaad. Een boete kun je dan echt wel missen als kiespijn.

’s Avonds zit ik bij Michel thuis. Zijn vrouw heeft een lekkere maaltijd voor ons klaargemaakt.

De volgende dag brengen enkele douaniers een vriendschappelijk bezoek aan de boot. Ik sta perplex wanneer ze me vertellen dat de onderofficier van mijn brigade in Saint-Fargeau-Ponthierry aan de telefoon droogweg gezegd heeft dat ze gewoon ‘hun werk’ moesten doen… Ze waren toch wel wat verrast door zijn kille onverschilligheid. Vandaar dat ze ook nog eens hebben gebeld naar de Gendarmeriebrigade van Rouen. Een reddend telefoontje…

Die onthulling komt hard aan. Ik ben nu al vijf jaar weg bij de brigade, maar die onderofficier is me nog altijd vijandig gezind. In plaats van me uit de nesten te helpen, schepte hij er blijkbaar genoegen in me nog wat dieper in de put te duwen. Gelukkig kwam zijn reactie

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 256

net iets te vijandig over om eerlijk te lijken. En net dáár heb ik nu die miraculeuze redding door Michel aan te danken…

’s Avonds zit ik een hele tijd na te denken over mijn herintrede bij de Gendarmerie. De brigade waar ik bij ingedeeld word, zal bepalend zijn voor de sfeer van mijn toekomstige werkjaren. Zal ik me weer kunnen aanpassen aan die heel eigen werkomgeving? Is de kloof tussen de absolute vrijheid die ik de voorbije vijf jaar heb gekend en de staat van onderworpenheid als gendarme gewoon niet te groot? Ik durf er eerlijk gezegd niet aan te denken, bang als ik ben dat ik ontmoedigd zal raken.

In die vijf jaar vol unieke belevenissen ben ik ook een ander mens geworden. Zal ik nog wel kunnen omgaan met de verantwoordelijkheid die mijn functie met zich brengt? Zal ik me nog kunnen schikken naar de bevelen van een ouderwetse en weinig ruimdenkende hiërarchie?

Dat zal toekomst moeten uitwijzen. Toch knaagt de ongerustheid aan mij. Stel nu even dat ik de pech heb weer ingedeeld te worden bij mijn vroegere eenheid, onder het bevel van die onverdraagzame onderofficier wiens kleingeestigheid een voortdurende bron van ergernis is…

Enkele dagen later wordt de mast neergelegd op het dek, op baddings die ik gekregen heb van een Britse zeiler die van de Middellandse Zee naar Rouen is gekomen via de kanalen. Oude autobanden worden aan weerszijden van de romp bevestigd, als schokdempers. Gelukkig hoef ik nu geen brandstof meer te kopen. De brandstoftank en de jerrycans heb ik in Venezuela gevuld. Aangezien de motor weinig verbruikt, hoop ik Melun te bereiken zonder te moeten bijtanken.

Het is niet zonder een zekere melancholie dat ik door de eerste sluis vaar. De enorme deur die zich met een dof geluid achter mij sluit, vormt niet alleen de grens tussen de wereld van de zee en die van de binnenwateren. Het is meteen ook een hoofdstuk van mijn leven dat wordt afgesloten. Achter die sluisdeur ligt de zee, de vrijheid. Zelfs de moeilijkste momenten die we de afgelopen jaren hebben beleefd, lijken nu iets bekoorlijks te hebben.

En vóór die deur… Het is alsof ik in een soort niemandsland ben beland. Welk leven wacht mij nu? Ik zal opnieuw mijn uniform

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 257

aantrekken en mijn kepie opzetten. Dat staat vast. Maar wat zal er zich afspelen onder dat uniform en die kepie?

De Jean-François van vroeger bestaat niet meer. De gendarme genaamd Diné die bromfietsdieven achternazat, heeft, toen hij vertrok, niet alleen zijn uniform en kepie achtergelaten, maar wellicht ook een stuk van die geestesgesteldheid, zonder dewelke hij het niet makkelijk zal hebben om straffend op te treden indien de omstandigheden hem daartoe dwingen…

Kan men zich een nog groter contrast voorstellen dan die tussen die twee heel verschillende werelden? In de ene wereld ben je een dromende zwerver die de volste vrijheid geniet. In de andere wereld ben je een vertegenwoordiger van de overheid, met alle regels die je daarbij hoort na te leven.

Maar ben ik uiteindelijk zélf niet verantwoordelijk voor die tweespalt? Niemand heeft me gevraagd te vertrekken, en niemand heeft me gevraagd terug te keren. Indien ik de draad weer oppak als gendarme, dan is dat om financiële redenen, en niet uit enthousiasme. Dat geef ik grif toe. Toch neem ik mijn job ernstig. Ik ben niet van plan er met de pet naar te gooien. Dat zou niet eerlijk zijn tegenover de samenleving waar ik nu weer deel van uitmaak. Ik mag mijn verantwoordelijkheid niet ontlopen.

Ja, ik moet weer gendarme worden. Ja, ik zál weer gendarme worden.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 258

« Rêve d'Eden » (Neptune 99)

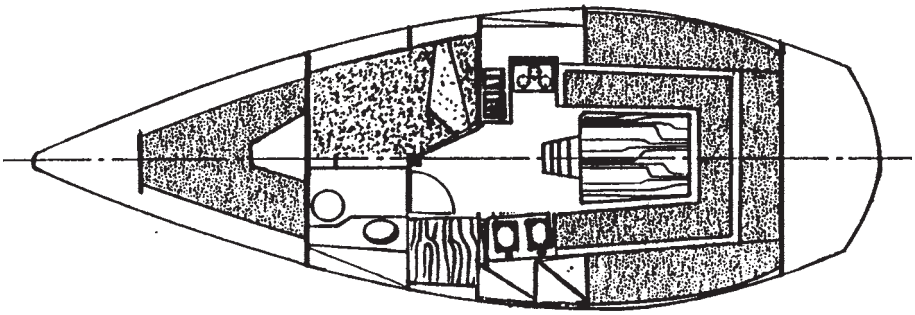

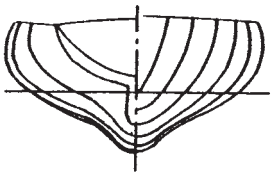

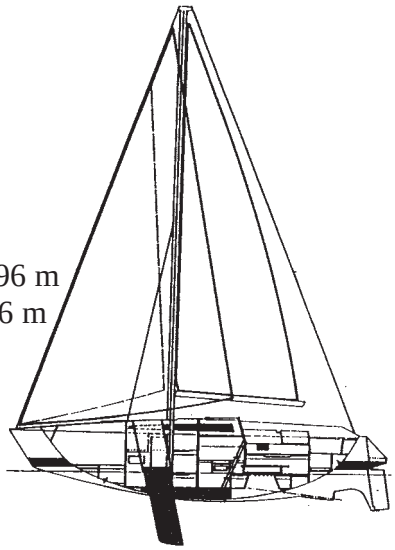

Technische gegevens

Lengte over alles: 9,92 m
Lengte over de waterlijn: 8,60 m
Diepgang met opgetrokken zwaard: 0,96 m
Diepgang met neergelaten zwaard: 1,96 m
Grootste breedte: 3,53 m
Waterverplaatsing leeg: 6,2 ton
Ballast: 2.000 kg
Zwaard: 145 kg
Laadvermogen: 9,92 ton
Zeiloppervlakte: 55 m^2
Motor: Volvo MD11 C 23 pk
Romp van polyester, dek uitgevoerd in sandwich-constructie.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 259

PRAKTISCHE INFORMATIE

Een deel van de informatie verwerkt in dit hoofdstuk komt uit een artikel verschenen in het tijdschrift Loisirs Nautiques. *Ik heb die aangevuld met andere, iets actuelere onderwerpen, zoals de GSC 100, een toestel waarmee je e-mails kunt verzenden en ontvangen.*

De zeilboot waarmee we op reis zijn geweest, is een 9,90 meter lange midzwaardboot, een Neptune 99, gemaakt van polyester. Ik had de romp met dek gekocht en daarna de boot zelf helemaal afgewerkt. De schotten en de binnenmallen waren al aangebracht. Ik hoefde enkel nog te zorgen voor de aankleding, de motor en de uitrusting.

De aankleding gebeurde met watervast verlijmde multiplex van het type CTBX, een erg makkelijk te verwerken materiaal. Zo kon ik de boot in relatief weinig tijd en tegen geringe kosten bewoonbaar maken. Ik had enkel een boor, een decoupeerzaag en een schuurmachine nodig.

Nadat de multiplex was gladgeschuurd en gevernist, of bedekt met dunne houten latten, of met waterbestendig vast tapijt, zag het interieur er echt gezellig uit. Hout moet zowat het beste materiaal zijn om warmte te verlenen aan een interieur, ook al gaat het om eenvoudige multiplex.

Aangezien ik echter nooit eerder een voet had gezet op een zeilboot, heb ik onvermijdelijk een paar fouten gemaakt, die ik in de loop van de eerste maanden van onze reis heb moeten verhelpen.

Dan heb ik het bijvoorbeeld over de installatie van elektrische pompen boven de spoelbakken of een afzuigkap boven het fornuis. Ik stond te popelen om op reis te gaan, om een heel nieuwe wereld te

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 260

ontdekken, maar blijkbaar kon ik niet zomaar afscheid nemen van het westerse comfort waar we na al die jaren zo gewoon waren aan geraakt.

Die vijfjarige reis heeft me uiteindelijk een heel andere kijk bezorgd op zaken als comfort en welzijn. Wie nooit eens een tijdje de westerse luxe vaarwel zegt, zal nooit begrijpen hoe subjectief die begrippen wel zijn.

Ik was zelfs zo dom om een televisietoestel mee te nemen, een universeelontvanger. Alsof het geestdodende effect van het zitten staren naar dat kastje te rijmen viel met het geestverruimende effect van een wereldreis…

De 'treurbuis' maakte gelukkig al snel plaats voor een bibliotheek. Eerst zat hij een tijd in een van de koffers aan boord en uiteindelijk lieten we hem gewoon achter op een ponton in een van de haventjes aan de Spaanse kust. Door de vochtigheid werkte het ding toch niet meer.

Onze elektrische bedrading was nogal ingewikkeld. Ik had tientallen elektriciteitsdraden aangebracht. Er was niet één plek aan boord die niet voorzien was van verlichting, een contactdoos of een of ander apparaat. Na enkele maanden was de hele bedrading aangetast door corrosie en werkte er niets meer. Ik zorgde ervoor dat tenminste toch de bedrading van de mastlichten, de stereo-installatie en natuurlijk ook de starter in goede staat bleef.

Die overdaad aan nutteloze dingen vormde een vreemd contrast met de soberheid van onze navigatieapparatuur. We zijn vertrokken met het strikte minimum: een sextant en een dieptemeter. Na vijf jaar varen bleek dat meer dan genoeg te zijn geweest.

Als je nog nooit hebt gevaren, dan zijn de eerste landvallen behoorlijk stresserend. Maar je leert snel bij en uiteindelijk wordt het iets doodgewoons.

Een landval of het binnenvaren van een haven gebeurde trouwens meestal onder zeil. Om een reden die ik nog altijd niet heb kunnen achterhalen, had onze motor de lelijke gewoonte om dienst te weigeren na een paar dagen varen op zee. Wat heel vervelend kan zijn in een Europese haven, is echter al stukken minder problematisch zodra je in tropisch gebied zit. En op de rivieren hadden we sowieso geen problemen met de motor.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 261

Lieren en anker

De boot was uitgerust met twee lieren van 44 (met drie versnellingen), een 18 kg wegend anker van het type CQR, twee andere ankers van het type FOB (van elk 14 kg) en een 60 meter lange en 10 mm dikke ketting. Die uitrusting lijkt op het eerste gezicht wat zwaar voor een boot met een (theoretische) waterverplaatsing van 6,2 ton en een zeiloppervlak van niet meer dan 55 m^2.

Toch zijn die lieren heel nuttig gebleken. Ik mag gerust zeggen dat we zonder dit materiaal nooit voorbij sommige obstakels zouden zijn geraakt. Toen we bijvoorbeeld de Orinoco opvoeren, was de rivier even voorbij Ciudad Bolivar versperd door een reusachtige zandbank. Het water was niet diep genoeg voor onze boot. Het scheelde een paar centimeter.

Uiteindelijk zijn we er toch voorbij geraakt, door de boot voort te trekken met behulp van onze lieren, twee ankers, de verkatte ketting en de zeilen die een achterlijke wind deed bollen.

Door dat soort operaties en de talloze keren dat we de boot moesten vlot trekken nadat hij was vastgelopen in het labyrint van zandbanken van de Rio Negro, was de rubberen impeller van de waterpomp van de motor er belabberd aan toe. De opgezogen zandkorrels brachten zoveel schade toe dat we de motor meteen moesten afzetten zodra we vastliepen. Toen we vertrokken uit Frans-Guyana hadden we zes impellers in voorraad. Toen we eind november in Manaus arriveerden, zaten we aan onze laatste. We hadden zowat de helft van de impellerbladen moeten oplappen, maar het ding koelde de motor nog voldoende af.

De waterreservoirs

Onze watervoorraad bestond uit 400 liter, verdeeld over 4 reservoirs, waarvan drie van plastic en een van roestvrij staal. De plastic reservoirs hebben we enkel tijdens de eerste zes maanden van onze reis gebruikt. Toen we Gibraltar voorbij waren, begon een van die reservoirs, de grootste, die in de koffer in de voorhut stond, te lekken. De twee andere hadden we onder de banken in de achterhut gestopt. Het water dat erin zat, smaakte naar plastic. We hebben ze dan ook

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 262

vervangen door gewone jerrycans van 20 liter die we vastbonden aan de reling, aan dek… In de vrijgekomen bergruimte stopten we dan onze kaarten en de apotheek.

Het reddingsvlot

Een heikele kwestie! Hangt onze veiligheid echt af van de goede wil van een door en door bureaucratische ambtenarij? De vraag die zich stelde was de volgende:

"Zou ik blijk geven van verantwoordelijkheidszin, d.w.z. vertrekken met een dynamische nooduitrusting, materiaal dat niet officieel goedgekeurd is voor het soort reis dat we wilden maken, en zodoende de Franse reglementering overtreden, of zou ik domweg de regels respecteren, een statisch reddingsvlot meenemen die aanbevolen is voor klasse I, met als gevolg dat we misschien ooit hulpeloos zouden ronddobberen op de oceaan, ver weg van de scheepvaartroutes, zonder hoop op redding, met als enige optie ons laten meedrijven met de stromingen?"

Ja, ik had de wet kunnen naleven. Maar ik moest niet alleen voor mijn eigen veiligheid zorgen. Ik koos dus voor de verstandigste oplossing: we zouden een dynamisch reddingsvlot meenemen. Ik kocht een Bombard-vlot van klasse IV, goedgekeurd voor categorie 3. Dat was toen nog gewoon te krijgen in de handel. Het was een opblaasbaar bootje met overkapping, dat ik uitrustte met een roer, een roerblad en een uitschuifbare mast. In het bootje legde ik ook een zeil van een midzwaardboot, benodigdheden om regenwater op te vangen, visgerei, en natuurlijk ook een exemplaar van *Naufrage volontaire*, het boek van Alain Bombard, om het moreel wat op te krikken ingeval we ons reddingsvlot écht zouden nodig hebben.

Onze zeilboot werd slechts tot categorie 3 gerekend, omdat het reddingsvlot niet voldeed. Hoe dan ook, schippers die zich toen netjes aan de regels hielden en een statisch reddingsvlot meenamen, met alles erop en eraan, waren eigenlijk na 1 jaar varen al in overtreding. Want waar moesten ze pakweg in Guinee-Bissau of op Fernando de Noronha terecht voor de jaarlijkse verplichte controle?

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 263

Voedsel

Zowat 80% van de wereldbevolking eet enkel rijst of maniok, aangevuld met soms niet meer dan wat vis. Ook wij aten tijdens die vijf jaar vaak niets anders. Dat strookt dan misschien wel niet met de westerse voedingsgewoonten, maar het is in ieder geval heel goedkoop.

Rijst, vis, groenten en fruit. Eigenlijk heb je niet meer nodig om een evenwichtige maaltijd samen te stellen. Leverde de visvangst of de jacht niets op, dan aten de Yanomami-indianen gewoon maniok en bananen. Het zijn dan wel woudbewoners, maar ook zij hebben soms pech. Soms keren ze met lege handen terug na een hele dag jagen of in hun prauw zitten te wachten tot er een amper zichtbare rimpeling over het water trekt, wijzend op de aanwezigheid van vis.

Wanneer je een reis als de onze maakt, dan is een visnet heel nuttig. De rivieren van het Amazonegebied zijn erg visrijk. Op de Rio Siapa vingen we elke dag zo’n tien kilo vis. Het overschot gaven we aan de Yanomami-indianen, die ons dan in ruil bananen en maniok gaven, of wilde vruchten die we nog nooit hadden gezien.

De motor en de stroomversnellingen

De motor van de *Rêve d’Eden* was een Volvo MD 11C van 23 pk. Ik had die gekocht bij een uitverkoopaanbieding van oude motoren waarvan de productie was stopgezet na de lancering van nieuwe modellen.

Het hele traject van de Orinoco naar de Amazone hebben we afgelegd met een defecte achteruit. Het kegelvormige rondsel van de keerkoppeling was versleten en we konden enkel nog vooruit varen. Om te stoppen, draaiden we gewoon tot de boot met de boeg tegen de stroming in lag, of we gooiden het anker uit dat aan de achterreling hing. Een echte handicap was die defecte achteruit pas op het tweede gedeelte van de Rio Negro, in het labyrint van zandbanken. Telkens als we vastliepen, moest ik met de bijboot een anker gaan uitzetten om ons weer vlot te kunnen trekken. Als je dat meer dan tien keer per dag moet doen, wordt dat ronduit afmattend.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 264

Rivierkaarten hadden we niet, maar dat was ook niet echt nodig, behalve dan op het gedeelte van de Rio Negro tussen San Felipe en Santa Isabel, waar de rivier bezaaid is met min of meer gevaarlijke rotsen en je soms heel krachtige stroomversnellingen hebt.

Er bestaat evenwel een eenvoudige methode om daar een mouw aan te passen. De woeling van het water ziet er duidelijk anders uit daar waar het dieper is dan op plaatsen waar er zandbanken aanwezig zijn. Met een beetje ervaring kun je er vrij makkelijk je weg in vinden.

Doorgaans gaat een drijvend voorwerp naar daar waar het water het diepst is, waar de stroming dus het sterkst is. Het is door daar op te letten dat we uiteindelijk uit de doolhof van zandbanken zijn geraakt en ik denk dat het ook daaraan te danken is dat we heelhuids uit het gevaarlijkste stuk van de Rio Negro zijn gekomen, daar waar je reusachtige stroomversnellingen hebt.

Hoewel je ’m knijpt wanneer je boot wordt meegezogen door het kolkende water, ga je de boot instinctief recht houden in de stroming. Het samenspel tussen de natuurkrachten en het menselijke instinct is echt iets heel wonderlijks. Hoeveel woelingen er ook zijn, hoe krachtig de stroomversnellingen ook zijn, de boot raakt er ongeschonden voorbij.

Die nogal hachelijke vaaromstandigheden zouden ons bespaard zijn gebleven, mochten we niet zo lang bij het Yanomami-dorp, op de Rio Siapa, zijn blijven hangen. Het waterpeil zou dan hoger zijn geweest, waardoor we wellicht minder problemen zouden hebben gehad onderweg. Maar dan zouden we ook nooit die onvergetelijke momenten hebben beleefd tussen die mensen van een heel andere cultuur, meer dan twee maanden lang...

Hoe dan ook, wie je ook bent, indien je zin hebt om zelf ook zo’n avontuur te beleven, aarzel dan vooral niet. Steek gewoon van wal. En ook al lijken alle obstakels samen onoverkomelijk, pak ze gewoon één voor één aan. Dan zul je zien dat ze best te overwinnen zijn.

Suriname en de Orinoco-delta

Sinds ik mijn eerste boek uitbracht, is er al veel water naar zee gevloeid. Toen wij door Zuid-Amerika reisden, was Suriname nog een

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 265

land dat je maar beter kon mijden. Gelukkig is dat nu heel anders. De rust is teruggekeerd in dit fraaie stukje Amazonegebied.

Wat de Orinoco-delta betreft, had ik toen al een voorgevoel van wat zich daar nu afspeelt. Het is niet langer het ongerepte gebied waar wij kennis mee gemaakt hebben. Het toerisme zit er volop in de lift. Tegenwoordig mag er vrij gevaren worden op de talloze waterwegen. Dat geldt zowel voor de reisbureaus en de chartermaatschappijen als voor de pleziervaarders. Niet zo lang geleden is er zelfs een Engelse reisgids verschenen die een overzicht biedt van de waterwegen, tot in de verste uithoeken. Daarin zijn de 'ankerplekken' heel nauwkeurig aangeduid, hoewel je helemaal geen gids nodig hebt om te ankeren in dit gebied. Je kunt gewoon eender waar je dat wil het anker uitgooien! Er staat ook allerlei informatie in over de fauna, de flora en de Guaraos-indianen.

Kinderen aan boord

Kan een kind zich wel ten volle ontwikkelen aan boord van een zeilboot tijdens zo'n lange reis? Niet zo lang geleden zou ik nog volmondig 'ja' hebben geantwoord op die vraag. Kennis maken met heel uiteenlopende landen en culturen, in volstrekte harmonie met de elementen leven, te midden van de natuur, in volle vrijheid, ver weg van de opgelegde gedragspatronen, de televisie,… Wat kan men nog meer wensen voor een kind?

Anderzijds, wat zijn al die dingen waard vergeleken bij het hebben van vrienden?

Hoe komt het dat daar in het wereldje van de oceaanzeilers zo weinig over gepraat wordt?

Het echte probleem dat je hebt met kinderen aan boord is niet eens hun scholing. Het Nationaal Centrum voor Afstandsonderwijs levert wat dat betreft schitterend werk. Er is voor gezorgd dat de leerling en zijn leerkracht het door het ministerie van Onderwijs opgelegde schoolprogramma makkelijk kunnen volgen, ongeacht de leeftijd van het kind.

Nadat ik echter samen met mijn eigen kinderen heb gereisd, nadat ik kennis heb gemaakt met andere kinderen, op andere boten, kan

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 266

ik zeggen dat het enige echte probleem voor kinderen tijdens een lange zeilreis het gebrek aan vrienden is.

Een kind zal nooit echt gelukkig zijn op een boot als het geen speelkameraadje heeft. Ook al kun je onderweg zoveel geld uitgeven als je wil, ook al bezoek je de allermooiste gebieden ter wereld, op een prachtboot met alles erop en eraan, als je kind geen kameraadje heeft, zal het een gemis voelen.

Een kind heeft er echt behoefte aan om vriendschap te kunnen sluiten met kinderen van zijn leeftijd. Als een kind enkel contact heeft met de andere gezinsleden, zal het zich nooit ten volle kunnen ontwikkelen.

Dit is meteen ook een van de redenen waarom ik tegenwoordig nog slechts zes maanden per jaar op reis ga met de boot. De rest van het jaar gaan mijn kinderen naar school in Dammartin-en-Goële.

Tijdens de maanden dat we rondvaren, zoeken ze trouwens zélf vrienden. Zodra we in een haven aankomen en ze een Franse vlag zien, hopen ze dat er een kind aan boord is.

Vandaar dat ik me afvraag of het geen goed idee zou zijn om een soort vereniging van ouders van varende kinderen in het leven te roepen. De gezinnen die dat wensen, zouden dan hun positie kunnen meedelen aan andere gezinnen, zodat de kinderen elkaar af en toe kunnen bezoeken.

Ik weet wel dat veel zeilers er niet happig op zijn te moeten ‘samenleven’ met anderen, dat als we de ‘beschaafde’ wereld achter ons hebben gelaten, dat zeker niet is om anderen achterna te lopen, dat zeevaarders vaak op zoek zijn naar het absolute en niet stilstaan bij dat soort dingen.

Maar als je kinderen op de wereld zet, ben je dan ook niet moreel verplicht rekening te houden met alles wat nodig is voor hun ontwikkeling, in de mate van het mogelijke?

Op sommige continenten, zoals Zuid-Amerika, is de situatie anders. Als je je dierbare spruiten Spaans leert, kunnen ze meteen vriendschap sluiten met het lokale jonge volkje. Dat is wellicht een veel verrijkender ervaring dan omgaan met kinderen van naburige boten. Op

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 267

andere continenten, waar zowat elk regio zijn eigen taal heeft, is het natuurlijk weer heel andere koek…

De Magellan GSC 100

Op onze eerste reis, die eerst naar West-Afrika en daarna naar Zuid-Amerika leidde, hadden we geen communicatieapparatuur nodig. Dankzij het systeem van poste restante konden we in de verschillende landen die we aandeden post ontvangen.

Sindsdien is er natuurlijk veel veranderd. Dankzij de vele lezers van mijn boeken heb ik mijn job bij de Gendarmerie vaarwel kunnen zeggen, voorgoed dit keer, en kan ik nu vijf à zes maanden per jaar gaan varen, met een grotere boot.

Soms ga ik alleen met mijn zoontje op reis en blijven mijn vrouw en dochtertje thuis. Ik heb nu wel een andere echtgenote, maar het blijft een vrouw, en zoals de meeste vrouwen is ze er niet erg happig op om heen een weer te worden geslingerd in een notendopje op de onmetelijke blauwe zee.

Dus moest ik een nieuw communicatiemiddel zien te vinden waardoor ik contact kan houden met het thuisfront, in afwachting dat mijn vrouw me achternareist met het vliegtuig…

Gelukkig is de satelliettechnologie er de voorbije tien jaar flink op vooruitgegaan. In Europa hebben we het Iridium- en SSB-systeem. Hoewel de prijzen voortdurend dalen, gaan ze nog altijd het financiële petje van veel zeilers te boven. Heel anders is het in de V.S. en Canada, waar een toestel op de markt is dat niet enkel dienst doet als GPS (met alle functies van een klassieke GPS), maar waarmee je ook e-mails kunt verzenden en ontvangen via de satelliet.

Het gaat om de Magellan GSC 100.

Nieuw kost dit toestel 325 Amerikaanse dollar. Reken daarbij de transportkosten en de douanerechten, en je komt aan iets van 350 euro.

Voor zo’n 31 dollar per maand kun je onbeperkt e-mails verzenden en ontvangen.

Natuurlijk kan dit systeem zich niet meten met het Iridium-systeem, dat het mogelijk maakt rechtstreeks te praten met anderen

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 268

(zoals je doet met een mobiele telefoon) en e-mails met attachment te ontvangen, wat met de Magellan niet kan.

Gezien de lage prijs vind ik het echter de moeite om het toestel hier even te vermelden.

De Magellan GSC 100 ziet eruit als een grote draagbare telefoon. Hij is zo'n 20 cm lang en is uitgerust met een alfabetisch toetsenbord en een uitschuifbare antenne (zie foto op p. 278). Die antenne is echter moeilijk te gebruiken in een stalen boot. In dat geval heb je ook twee buitenantennes nodig: de ene voor het verzenden en ontvangen van e-mails, de andere voor de GPS-functie. Het toestel moet wel blijven aanstaan, maar het verbruik bedraagt slechts 0,8 ampère (batterij van 12 volt). Wie over een zonnepaneel beschikt, kan de batterijen bovendien kosteloos opladen.

Het Amerikaanse bedrijf dat het toestel verkoopt, heet Time Critical Decisions. Je kunt contact opnemen via Mark Paepcke:

Mark Paepcke
Vice President
443.812.5586 Office
443.782.1411 Fax
mpaepcke@tcdecisions.com

Werken met dit toestel is dus stukken goedkoper dan met de Europese systemen, maar het verdient wel aanbeveling de goede werking ervan te controleren vóór je een grote reis aanvat, tenminste als het een tweedhands toestel betreft.

Toen ik samen met mijn zoontje Victor afreisde met onze nieuwe boot (mijn vrouw en dochtertje Céline bleven thuis) naar het andere eind van de Middellandse Zee (zie het boek *La route de l'Orient*), stelde ik vast dat het toestel dat ik een paar weken eerder had gekocht via eBay niet werkte. Ik heb een ander moeten bestellen, rechtstreeks bij Time Critical Decisions, het Amerikaanse bedrijf dat het op de markt brengt.

Het toestel werd binnen de kortste keren opgestuurd naar de haven waar ik me toen bevond. Helaas, er waren problemen met de stroomtoevoer. Ik moest batterijen gebruiken die ik dan natuurlijk voortdurend moest opladen… Twee maanden later gaf het toestel definitief de geest.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 269

Ik ken echter verschillende mensen die ook zo'n toestel hebben en er dik tevreden over zijn.

Gratis reisverzekering

Heel toevallig vernam ik onlangs dat de houders van een Franse kredietkaart van het type VISA of Carte Bleue aanzienlijke voordelen genieten wanneer ze op reis gaan. Wellicht ben ik niet de enige die daarvan niet op de hoogte was. Vandaar dat ik het hier vermeld.

Je kunt die kredietkaart niet enkel gebruiken om geld af te halen in het buitenland; je wordt, net als je kinderen, ook gratis gerepatrieerd in geval van ziekte of ongeval. Andere voordelen zijn de terugbetaling van de kosten voor medische verzorging die voor rekening van de patiënt zijn, de repatriëring van het stoffelijk overschot in geval van overlijden, de terugbetaling van vliegtuigbiljetten in sommige gevallen, bijvoorbeeld bij het vervroegd moeten terugkeren door het overlijden van een naast familielid, enzovoort. En dat alles zonder toeslag! Je betaalt enkel 45 euro voor twee jaar, kredietkaart inbegrepen. De voordelen gelden voor alle landen ter wereld, maar wel enkel voor de eerste drie maanden van de reis. Daarna moet je bijbetalen.

Een echte aanrader dus.

Verdere informatie is te bekomen op het telefoonnummer (00 33) 1 01.48.78.48.00.

Remedie tegen zeeziekte

Heel onlangs vertelde mijn Luxemburgse vriend Paul Bissener me over een remedie tegen zeeziekte die haar deugdelijkheid heeft bewezen. Het zou dan ook jammer zijn die tip achterwege te laten.

Eigenlijk is zeeziekte gewoon te wijten aan een overproductie van histamine, een uit het aminozuur histidine ontstane diamine.

Er bestaat een geneesmiddel voor: 'Cinnarizin Forte'. Dat is een antihistamine die vrij te koop is in de apotheek, in de Benelux en in Zwitserland.

Bij gebruik moet je het volgende in acht nemen:

Je mag het middel beginnen in te nemen 2 à 3 dagen vóór het vertrek (max. 150 mg per dag).

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 270

Je doet er goed aan tegelijk ook je dagelijkse inname van vitamine C te verhogen (2 gram per dag). Dat kun je bijvoorbeeld doen met kauwtabletten (liever niet 's namiddags gebruiken).

Vóór en tijdens de reis vermijd je beter voedingsmiddelen die tot een te grote dosis histamine in het lichaam kunnen leiden: (oude) kaas, hesp, worst, wijn, bier, vis in blik, tomaten, ketchup, chocolade, … Wel goed zijn verse producten, behalve dan tomaten en spinazie.

Daarnaast doe je er natuurlijk ook goed aan om bepaalde situaties te vermijden, zoals lang in de boot zitten aan het begin van de reis, de geur van brandstof opsnuiven, naar beneden kijken, enz.

Naar verluidt zou 85% van de mensen die gevoelig zijn voor zeeziekte baat hebben bij dit middel. Ik heb het helaas nog niet kunnen uittesten op mijn echtgenote. Dat is voor binnenkort! In mijn volgende boek vertel ik dan hoe het afgelopen is…

Berekening van de lengte- en breedtegraad (voor dummies…)

Het ligt niet in mijn bedoeling beginnende zeilers te leren hoe ze een astronomisch bestek moeten opmaken. Aangezien ik daar echter in een van de hoofdstukken van dit boek over gesproken heb, acht ik het nuttig toch even uit te leggen hoe ik dat aanpakte op mijn Neptune 99, tenminste wat het middagbestek betreft, dat veruit het makkelijkste is.

Sommige handleidingen overstelpen de lezer met allerlei min of meer wetenschappelijke uitleg over iets dat zelfs een kind van tien jaar kan begrijpen.

We beginnen met de berekening van de lengtegraad.

De sextant heb je hier eigenlijk enkel nodig om te bepalen op welk precies tijdstip de zon haar hoogste punt aan de hemel heeft bereikt, omstreeks 12 uur lokale tijd.

Dat is heel eenvoudig. Je kijkt door de kijker en ziet de zon steeds hoger klimmen om dan uiteindelijk te vertragen, tot ze helemaal stil staat aan de hemel. Dan moet je het precieze tijdstip bepalen, tot op de seconde (wereldtijd natuurlijk). Je moet dat tijdstip proberen te bepalen tussen het moment waarop de zon haar klim aan de hemel staakt en het moment waarop ze begint te zakken, minder dan een

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 271

minuut later. Ikzelf heb altijd slechts één keer het uur bepaald, op het moment waarop de zon naar schatting halverwege haar stilstandfase zat. Sommigen gaan veel preciezer te werk. Ze bepalen het tijdstip waarop de zon stilstaat en het moment waarop ze begint te zakken, om dan heel exact het tijdstip dat halverwege die twee momenten ligt te kunnen berekenen.

Raak de sextant nu niet meer aan. De hoek die je hebt bekomen, zal dienen voor de berekening van de breedtegraad.

Kijk nu in de efemeriden, een astronomisch jaarboek met tabellen die de stand van de zon, maan en enkele sterren voor iedere dag opgeven.

Je kijkt op de pagina van de bewuste dag om te zien op welke lengtegraad de zon zich bevindt op het tijdstip dat je hebt bepaald. Dat is meteen ook de lengtegraad waarop jij je bevindt, want het is middag… (op de efermiden is de positie van de zon slechts van uur tot uur opgegeven; je zult dus iets daartussen moeten nemen).

Alles goed begrepen?

Nu gaan we de breedtegraad berekenen.

Daar zijn een aantal basisberekeningen voor nodig. Wees gerust, het is heus niet zo ingewikkeld. Eerst moet je van je hoek de eventuele fout van je sextant aftrekken of die erbij optellen. Men noemt dat de ‘collimatiefout’. Mijn sextant maakt geen fouten. Het is een oude Freiberger die naar verluidt niet meer wordt gemaakt. Om die fout te vinden, hoef je enkel bijvoorbeeld de horizon op één lijn te brengen door middel van de twee spiegels. De gemeten hoek zou dan 0° moeten bedragen. Is dat niet zo, dan zit je met een fout. Die collimatiefout kan oplopen tot verschillende minuten. Die moet je dan aftrekken van de hoek, of die erbij optellen, naargelang het om een positief dan wel een negatief resultaat gaat.

Daarna moet je nog een andere correctie uitvoeren: die van de schijnbare hoogte van de zon, die varieert van 11 tot 13,5°, naargelang de gemeten hoek (zie tabel).

Gemeten hoogte		20°	30°	40°	60°	90°
Ooghoogte	2m	+11°	+12°	+12,5°	+13°	+13,5°
	4m	+10°	+11°	+11,5°	+12°	+12,5°

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 272

Hier zul je nogmaals moeten aanpassen indien de ooghoogte t.o.v. het wateroppervlak ergens tussen die getallen in zit.

Van de aldus bekomen hoek moet je 90° aftrekken. Met het resultaat kun je dan je verdere berekening maken.

Zoek in de efemeriden op de pagina van de bewuste dag hoeveel de declinatie van de zon bedraagt op het bepaalde tijdstip. De declinatie is de breedtegraad waar de zon boven staat (zie bij ‘d’). Gaat het om een noordelijke breedtegraad, tel dan je hoek erbij op om je eigen breedtegraad te bekomen. Betreft het een zuidelijke breedtegraad, trek je hoek er dan van af.

Ziezo, in enkele minuten heb je een volledig bestek opgemaakt.

Met die methode kun je natuurlijk slechts één keer per dag je positie berekenen, en dan mag de zon nog niet verborgen zitten achter wolken. Toch kun je zo snel en precies te weten komen waar je je bevindt. Altijd handig als je GPS het laat afweten…

De efemeriden

Sommige zeilers beweren moeite te hebben om de efemeriden te vinden! “*Sinds de komst van de GPS worden ze niet meer gepubliceerd…*” vertelde me ooit iemand. Vandaar dat het misschien nuttig is de gegevens te vermelden van de uitgever die elk jaar dit waardevolle hulpmiddel publiceert:

Edinautic
13, Rue du vieux colombier
75006 PARIS
Fax: 01.45.44.40.36
E-mail: edinautic@wanadoo.fr

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 273

Hoe maak je gedroogd vlees? (door Thu Thuy)

Vlees kun je maandenlang, zelfs jarenlang bewaren door het te drogen. Ik leg even in het kort uit hoe je dat doet.

Benodigde ingrediënten :

3 kilo varkensvlees
Zout, peper, glutamaat, specerijen (niet verplicht)

Eerst moet men, in de mate van het mogelijke, alle vet uit het vlees wegsnijden. Gebruik een scherp mes om het vlees in stukken te snijden (in de richting van de vezels) en haal er alle (witte) vetgedeelten uit **(foto nr. 1)**.

Zodra het vet verwijderd is, snij je het vlees in kleine stukken, zo'n 5 à 7 cm lang **(foto nr. 2)**. Voeg zout, peper en 50 gr glutamaat toe en – als je het graag wat pikant hebt – ook nog wat specerijen, vissaus, enz. **(foto nr. 3)**.

Giet het geheel in een kookketel **(foto nr. 4)**.
Koken op een matige temperatuur (38 à 40°). Af en toe roeren **(foto nr. 5)**. Na ongeveer een kwartier komt er sap vrij. Verhoog nu de temperatuur.

Naarmate het sap verdwijnt, verlaag je de temperatuur weer, tot het vlees alle sap heeft geabsorbeerd **(foto nr. 6**). Heel zachtjes laten doorkoken.

Het gekookte vlees uit de ketel halen, in een schotel leggen en platdrukken met een houten stamper **(foto nr. 7)**.

Het vlees ontvezelen met een mes, zodat in plaats van het vlees enkel nog 5 à 7 cm lange vezels overblijven **(foto nr. 8)**.

De vezels in een schotel leggen en die in de oven doen, op een erg lage temperatuur **(foto nr. 9)**.

Af en toe omroeren, tot alles mooi droog is. Dit kan verschillende uren in beslag nemen, naargelang de kwaliteit van het vlees **(foto nr. 10)**. Natuurlijk kun je dit ook in verschillende stappen doen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:31 Page 274

Zodra de vezels mooi droog zijn, haal je ze uit de oven en laat je ze afkoelen.

Bewaren in een goed afgesloten glazen pot **(foto nr. 11**).

Diezelfde methode kun je ook toepassen op andere vleessoorten (kip, kalkoen, …), vis, garnalen, enz. Rundvlees moet je echter anders klaarmaken, omdat het steviger is. De eerste kookfase zal langer duren. Daarvoor gebruik je dan ook het best een snelkookpan.

Het vlees verliest zo 60 à 70% van zijn gewicht, maar blijft even voedzaam.

Gedroogd vlees kun je veel langer dan een jaar bewaren. Het is echter weinig waarschijnlijk dat je zo lang zult wachten om een nieuwe portie klaar te maken. Gedroogd vlees is zo lekker en het is zo verleidelijk om snel even de glazen pot te openen en er een stukje uit te nemen, dat de lekkerbekken hun voorraad snel zullen zien slinken… Je kunt het gebruiken bij de hoofdmaaltijd, samen met rijst of maniok, bij het aperitief, als tussendoortje,…

---

1 : De Rêve d'Eden in zijn volle glorie, met Paul, zijn nieuwe eigenaar, Edith, zijn levensgezellin, en Ulysse, hun scheepsmaatje…
2 : Aankomst in Port-Louis, waar de boot zal worden opgeknapt.
3 : Een nieuwe verflaag.
4 : Paul, Edith en Ulysse.
5 : Afwerking van de kookhoek.

***Gedroogd vlees**, door Thu Thuy*
Recept : zie pagina 273

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

6

7

8

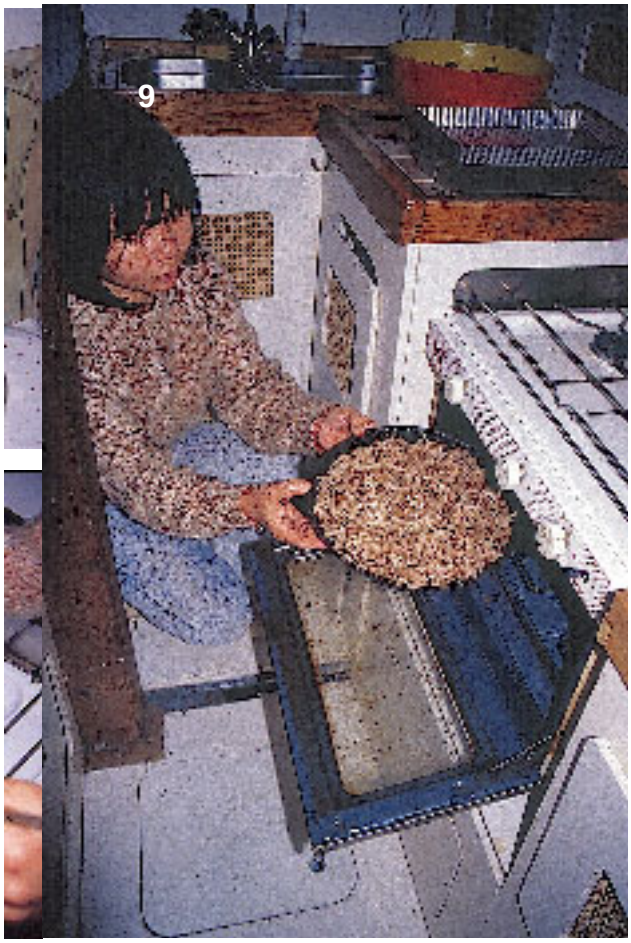
9

10

11

1

2

3

4

5

6

7

8

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 279

UTOPIA

Voorwoord van de auteur

Vroeger lag ik nooit wakker van politieke kwesties. Daarvoor lagen mijn persoonlijke verlangens en die van de meeste van mijn landgenoten te ver uiteen. Ik verlangde maar één ding van de samenleving waar ik deel van uitmaakte: dat ze ophield de planeet te vervuilen en me verder met rust liet, zodat ik een leven kon leiden zoals dat ik zelf wou, ook al moest mijn 'koopkracht' daaronder lijden… Ik voelde me niet echt thuis in de klassieke westerse samenleving, met haar niet te stillen consumptiehonger. Werken had ik nooit als een roeping gezien, enkel als een manier om je brood te verdienen. Ik dacht maar aan één ding: de wijde wereld in trekken met mijn zeilboot en een heel ander leven gaan leiden.

Niet zo lang geleden kreeg ik van een lezer echter een boekje getiteld Utopia in de hand gestopt. Op het eerste gezicht leek het om een filosofische verhandeling te gaan… Ik raakte geïntrigeerd door het voorwoord en las het uiteindelijk helemaal uit. Ik begon na te denken over de inhoud.

Eigenlijk betrof het een politiek project dat sterk afweek van de gangbare politieke ideeën. Het duurde een poos eer ik ging beseffen dat de auteurs ervan niet zomaar een stel sympathieke luchtfietsers waren,

---

Een nieuwe boot, nieuwe matrozen…

1 : Mijn twee scheepsmaatjes helpen me de Folle Avoine klaarmaken.
2 : Victor in de weer met de Magellan GSC 100.
3 : De zevenjarige Céline, een jongedame met karakter…
4 : De bijna voltallige bemanning (de keukenprinses bevindt zich aan de andere kant van de lens, maar komt volop aan bod op de vorige pagina's...).
5 : Kiki, onze knuffel.
6 : Victor signeert boeken op het Appelfeest in Dammartin-en-Goële.
7 : De Folle Avoine zet koers naar het oosten.
8 : Op naar nieuwe horizonten !

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 280

maar dat hun ideeën in de lijn lagen van wat velen onder ons tegenwoordig denken. Bovendien legde het de vinger op een pijnlijke wond van ons tijdperk: de dringende noodzaak om van het milieu te redden wat er nog te redden valt.

Beeld u even in dat we de graadmeters voor rijkdom in onze samenleving helemaal herzien… U die graag reisverhalen leest en dus wellicht belang hecht aan wat men 'levenskwaliteit' noemt, vindt u niet dat de echte rijkdom van een land niet berekend zou moeten worden op basis van wat ieder van ons bezit, maar op basis van het welzijn dat men in het dagelijks leven ervaart?

Natuurlijk bevat Utopia ook dingen waar ik niet helemaal achter sta. Het werk is geschreven door mensen die zo al sterk politiek geëngageerd zijn en is dus tot op zekere hoogte gekleurd, misschien wel te gekleurd voor iemand als ik die nooit een politieke overtuiging heeft gehad. Het basisconcept vind ik echter uitstekend. De grote lijnen van het project zullen niemand onverschillig laten. Het zou dan ook jammer zijn, mocht de Utopia-beweging niet verder groeien dan het huidige bestand van zo'n 600 militanten…

We kunnen er niet omheen: de toestand van onze planeet is allesbehalve rooskleurig, en dat is volledig op rekening te schrijven van de mens. Helaas, de politici zijn meer bezig met machtsspelletjes dan met het aanpakken van de echte problemen van onze tijd. Als we willen dat het verandert, zullen we moeten uit onze luie zetel komen en de 'barricaden' beklimmen, ook en misschien vooral zij die tot nu toe nooit interesse hebben getoond voor de nijpende problemen waar onze wereld mee kampt.

Indien alle mensen van goede wil, allen die houden van de natuur en belang hechten aan welzijn voor iedereen, de handen in elkaar slaan en achter dit project gaan staan waarvan de grote lijnen verder in dit boek worden beschreven, dan kunnen we onze stem laten horen in het democratische debat en komt het misschien tot een positieve kentering…

Ik richt deze oproep tot allen die dit boek lezen, ongeacht hun nationaliteit, want ideeën hoeven zich gelukkig niet te storen aan grenzen. Indien de nieuwe beweging doeltreffend wil zijn, moet ze trouwens ook alle landen omvatten.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 281

Beste lezer, indien u instemt met de basisideeën van dit project, geef deze boodschap dan door. Laten we samen een nieuwe organisatie uitbouwen, de eerste échte Europese politieke beweging. Laten we de handen uit de mouwen steken om van onze wereld een eerlijker en rechtvaardiger plek te maken. Laten we met andere woorden 'Utopisten' worden!

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 283

Sommigen onder u zullen zich wellicht afvragen of zo'n onderwerp wel thuishoort in een boek als dit.

En toch… Zeilfanaten, natuurvrienden en liefhebbers van reisverhalen zijn bijna van nature vatbaar voor de ideeën die de Utopia-beweging verdedigt.

Wie met zijn zeilboot het ruime sop kiest, leert de natuur kennen in al haar pracht. Als zeezeiler krijg je oog voor andere waarden, die wellicht ouderwets lijken in de ogen van de consumptieverslaafden. Voor de zeezeiler is vrije tijd geen loos begrip. Hij heeft een heel andere kijk op 'rijkdom', een kijk die losstaat van de louter materiële interpretatie van het woord. De doorsnee-burger ligt wellicht niet echt wakker van de opwarming van de aarde. Zolang hij maar niet uit zijn luie zetel hoeft te komen en rustig kan blijven kijken naar de buis. De zeevaarder krijgt echter rechtstreeks te maken met de grillen van zee en wind. De veranderingen die moeder Natuur ondergaat, ondervindt hij aan den lijve wanneer hij de trossen losgooit en koers zet naar verre horizonten.

Dus ja, de Utopia-ideeën horen echt wel thuis in dit boek.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 285

De utopieën van vandaag zijn de werkelijkheid van morgen…
(Victor Hugo)

UTOPIA

Waarschuwing:

De tekst hierna is volledig apolitiek opgevat. Heeft u een eigen politieke overtuiging, zet die dan heel even opzij bij het lezen ervan.

Door een politieke kleur te willen geven aan het project voor een nieuwe samenleving spant men bij manier van spreken het paard achter de kar.

Het is belangrijk dat iederéén zich kan vinden in de grote lijnen van het Utopia-project, dat streeft naar een nieuwe definitie van het begrip 'rijkdom', waarbij wordt afgestapt van de dwangmatige groeigedachte. Elke link met een politieke partij of beweging is dan ook uit den boze.

Utopia is een apolitiek project en moet dat ook blijven. De verwezenlijking van die ideeën is een bittere noodzaak, willen we het voortbestaan van onze beschaving én van onze planeet redden.

Alleen door in neutraal vaarwater te blijven, kunnen we hopen dat de ideeën van Utopia ooit de horizon van de toekomst zullen verlichten.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 287

UTOPIA

Een verontrustende vaststelling

Wanneer we de moderne samenleving analyseren, dan stellen we een drievoudige ontsporing vast:

Een ontsporing van de groeigedachte: Het BNP (Bruto Nationaal Product) is geen betrouwbare waardemeter voor het welzijn in onze samenleving. We moeten ophouden daar een religie van te maken, want dat leidt tot ideologische verstarring en aantasting van het milieu.

Een ontsporing van de consumptiemaatschappij: De logica van de vrije markt heeft zich meester gemaakt van de menselijke verlangens en creëert voortdurend nieuwe behoeften. De mens wordt erdoor herleid tot een producent-consument en het milieu komt onder zware druk te staan.

Een ontsporing van het begrip 'arbeid': Loonarbeid vormt een sleutelfactor in het moderne systeem dat vóór alles gericht is op rendabiliteit. We zijn van mening dat de centrale plaats die loonarbeid inneemt, herbekeken moet worden en dat er meer nadruk moet worden gelegd op andere sociale betrekkingen.

Deze drievoudige ontsporing heeft zware gevolgen:

- De verloedering van het milieu en de uitputting van de natuurlijke rijkdommen vormen een bedreiging voor de toekomst van de volgende generaties.
- Het denken van de mens wordt volledig geconditioneerd door het huidige systeem.
- Het onderwijs is gericht op de toekomstige rol van de mens als producent-consument. Het leidt tot een uitholling van de democratie en een verzwakking van het kritisch tegenwicht.

We moeten dringend breken met die destructieve logica en een samenleving opbouwen met meer respect voor het milieu en de mens in zijn volle dimensie.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 288

Om te beginnen moeten we de graadmeters voor 'rijkdom' volledig herzien. We moeten ophouden de ware rijkdom van een land louter te berekenen aan de hand van wat economen het BNP noemen.

De kwaliteit van het onderwijs en de volksgezondheid, het respect voor het milieu, de beteugeling van het geweld in onze samenleving, de gelijkheid tussen man en vrouw, bestaanszekerheid voor allen, voor iedereen toegankelijke en efficiënte openbare diensten, de vitaliteit van de democratie en het sociale leven, kortom: levenskwaliteit… Dit zijn de graadmeters waar je in alle objectiviteit de ware rijkdom van een land mee kunt bepalen.

Het BNP en de groei

"Meer produceren, meer consumeren: leve de groei!"

De groeigedachte is een heuse religie geworden. Dit toont aan hoezeer we geconditioneerd zijn geraakt door het huidige systeem. Zijn we gedoemd ten eeuwigen dage de slaven van dit dogma te blijven? Het lijkt wel alsof onze samenleving een bedrijf is dat elk jaar een grotere omzet moet halen.

De begrippen economische groei, vooruitgang en menselijke ontwikkeling worden dooreengehaald.

Het Bruto Nationaal Product, d.w.z. de waarde van de totale productie aan goederen en diensten van de inwoners van een land, is tegenwoordig de enige maatstaf voor de berekening van het welvaartspeil van een bevolking…

Alles wat verkocht kan worden en een financiële toegevoegde waarde heeft, voedt het BNP en de groei, ongeacht of het bijdraagt tot het welzijn van de samenleving of het individu.

Het BNP houdt geen rekening met de levenskwaliteit of het respect voor het milieu. Het is perfect denkbaar dat we ooit indrukwekkende groeicijfers halen, maar dat tegen dan ons natuurlijke patrimonium volledig teloorgegaan is, dat tal van mensen sociaal gezien uit de boot zijn gevallen, dat onze samenleving compleet versplinterd is geraakt en dat de arbeidsomstandigheden aanzienlijk verslechterd zijn…

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 289

Anderzijds zou het al even idioot zijn te pleiten voor een krimpscenario dat uiteindelijk leidt tot minder sociaal welzijn.

Je afvragen of deze of gene sector nu moet groeien dan wel inkrimpen, heeft pas zin indien we samen de doelstellingen van onze maatschappij herdefiniëren. Het is dan ook hoog tijd om ons af te vragen wat nu eigenlijk een ‘goede’ of ‘rijke’ samenleving’ is. Daarvoor hebben we nieuwe graadmeters nodig.

De ontsporing van de consumptiemaatschappij

We moeten dringend afstappen van het denkschema waarbij de waarde van een individu voor een groot deel bepaald worden door de mate waarin hij consumeert.

Een samenleving dient niet alleen om goederen en diensten voort te brengen. En het leven van een individu houdt méér in dan consumeren. Dat consumeren gebeurt trouwens vaak op artificiële wijze, op aansporing van de reclame.

De hedendaagse consumptie heeft vaak niets meer te maken met het bevredigen van elementaire behoeften.

De consumptie en de bevrediging van behoeften

Het systeem waarop de moderne samenleving berust, leidt tot een dooreenhalen van de begrippen ‘behoefte’ en ‘verlangen’.

De logica van de behoeften was oorspronkelijk een natuurlijke logica.

Die logica is nu echter uitgebreid tot het geheel der menselijke verlangens. Die verlangens worden geconditioneerd en commercieel uitgebuit door het huidige economische bestel. De verlangens worden voorgesteld als behoeften, waarna de productie wordt ingeschakeld om aan die artificiële behoeften te voldoen. Uiteindelijk wordt de rol van de mens in de samenleving herleid tot die van producent-consument. Men telt pas mee als men produceert of consumeert.

Onze hele samenleving is erop gericht het vuur van de productie/consumptie brandend te houden.

Naar een ander soort groei

We moeten dus komen tot een ander soort samenleving, een samenleving die de ongebreidelde consumptiedrang een halt toeroept,

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 290

die ophoudt te denken dat ‘meer’ gelijk is aan ‘beter’, waar de consumptie afgestemd is op onze reële behoeften, en vooral ook op onze reële verlangens.

Niet dat we pleiten voor een negatieve groei, maar we moeten wel afstappen van de groei om de groei, de consumptie om de consumptie.

We moeten eens goed gaan nadenken over de manier waarop we goederen en diensten consumeren. Hebben we al die dingen echt wel nodig? Kunnen we sommige oudere spullen niet gewoon herstellen in plaats van ze weg te gooien en te vervangen door nieuwe? Ook daar merken we dat de productie ons aanspoort tot steeds meer consumeren, door goederen af te leveren die steeds minder lang meegaan.

De nieuwe manier van consumeren moet volledig gericht zijn op het bereiken van een betere levenskwaliteit, en niet langer op de accumulatie van goederen die ons een vals gevoel van geluk bezorgen. Het is een consumptiewijze die niet alleen het milieu ontziet, maar ook rekening houdt met de reële behoeften van de mens.

Het is een denkoefening die we dringend zullen moeten maken, niet alleen op politiek niveau, maar ook in het leven van elke dag. Het huidige systeem heeft immers steeds zwaardere gevolgen voor mens en milieu.

Door onze manier van denken en dus ook van handelen te veranderen, is dat systeem erin geslaagd zich in stand te houden en zijn bestaan te wettigen.

Maar tot welke prijs!

De verstoring van het klimaat

Het ontspoorde klimaat: de zelfmoord van de mensheid

De mens brengt onherroepelijke schade toe aan het ecologische systeem waar hij deel van uitmaakt. De dramatische gevolgen hiervan heeft de mens zelf nauwkeurig berekend, maar vreemd genoeg merk je bij veel mensen een soort berusting.

De Internationale Wetenschappelijke Conferentie over het klimaat, waar wetenschappers van over de hele wereld hebben aan deelgenomen, stelde in haar eindverklaring onomwonden dat “de impact van de klimaatverandering reeds duidelijk merkbaar is en dat de

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 291

ecosystemen er reeds de gevolgen van ondervinden. Er zijn al veranderingen opgetreden in de ijskappen, de gletsjers en de regenverdeling."

Voor de Intergouvernementele Groep voor Klimaatveranderingen, die zich buigt over de temperatuurstijging in de komende 50 jaar ten gevolge van de menselijke activiteiten, staat het vast dat het klimaat aan het veranderen is. De vraag is enkel nog hoe sterk de temperatuur precies zal stijgen. De ramingen variëren van 1,6° tot 5,8°. Negen van de voorbije tien jaar waren de warmste sinds het begin van de metingen in 1861.

De temperatuurstijging als gevolg van de menselijke activiteiten zal leiden tot een toename van extreme weersfenomenen, zoals stormen en langdurige droogteperiodes.

De armste landen zullen het zwaarst getroffen worden. Wie durft nog te beweren dat de menselijke activiteiten en de gevolgen ervan op het klimaat niet zullen leiden tot een min of meer groot aantal zieken en doden, vooral dan in die landen die niet eens schuld hebben aan de verstoring van het klimaat (20% van de landen is verantwoordelijk voor 80% van de vervuiling)?

In 1990 stelden de deskundigen van de Intergouvernementele Groep nog dat de uitstoot van broeikasgassen met zo'n 60% zou moeten dalen, wilde men de verstoring van het klimaat een halt toeroepen. Binnen twintig jaar zal de uitstoot echter verdubbeld zijn ten opzichte van 1990…

Het Kyoto-protocol streeft naar een vermindering van slechts 5,2% van de broeikasgassen, tenminste in die landen die het protocol hebben ondertekend. Dat is schromelijk weinig, temeer daar het protocol niet werd ondertekend door de Verenigde Staten en een rits landen met een sterke groei…

Het milieuvraagstuk

De weinig rooskleurige situatie van het milieu komt onder meer tot uiting in de zogenaamde 'ecologische voetafdruk'.

Dat is de schatting van de oppervlakte die de Aarde nodig heeft om te voldoen aan onze behoeften, zoals bepaald door onze levenswijze. Zo kun je rechtstreeks de invloed van de mens op de

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 292

natuur meten, op basis van eenvoudige gegevens: zijn voeding, zijn huisvesting, zijn afval, zijn transportmiddelen,…

De ecologische voetafdruk houdt geen rekening met de niet-hernieuwbare natuurlijke rijkdommen (olie, aardgas,…), enkel met de natuurlijke rijkdommen die zich hernieuwen zonder toedoen van de mens: bodem, bos, water, klimaat, voortplanting van de diersoorten,… Volgens strikte en wetenschappelijk erkende normen wordt op basis van de hernieuwbare natuurlijke rijkdommen gebruikt om te voldoen aan de economische behoeften van een bepaalde gemeenschap, berekend hoeveel van het aardoppervlak in beslag wordt genomen door de 'menselijke voetafdruk'.

Mocht iedere aardbewoner leven zoals een Europeaan, dan zouden we drie planeten nodig hebben om te voldoen aan alle menselijke behoeften. Nemen we de Amerikaan als norm, dan komen we zelfs aan vijf.

Momenteel overstijgt de ecologische voetafdruk van de mens de biologische capaciteit van de Aarde met ruim 20%. Anders gezegd: de mens neemt 20% méér van de natuur dan wat ze kan voortbrengen…

Een alternatief energiebeleid

Wat de niet-hernieuwbare energiebronnen betreft, maakt de mens een vreemde keuze:

Indien we evenveel energie blijven consumeren als nu (dus zonder rekening te houden met de verwachte stijging van 50% in de komende twintig jaar), rest er ons nog voor zo'n 50 jaar aardolie, voor zo'n 70 jaar aardgas en voor zo'n 55 jaar uranium.

Het is hoog tijd dat we beseffen dat die energiebronnen niet onuitputtelijk zijn.

De dramatische toestand van het milieu blijkt ook uit de verschraling van de biodiversiteit: zo'n 25% van de zoogdieren is met uitsterven bedreigd. Ongeveer 11% van de vogelsoorten is uitgeroeid en dik 15% van de bossen is vernietigd.

De kwestie van de kernenergie moet volgens ons het voorwerp uitmaken van een breed debat. Het in veilige omstandigheden opslaan van radioactief afval, en wel voor honderdduizenden jaren, is immers een zaak van de hele samenleving.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 293

De cijfers die we zojuist hebben aangehaald, worden door niemand betwist. Het lijdt dan ook geen twijfel dat we afstevenen op een ecologische catastrofe. Waarom komt er dan (bijna) geen reactie? Waarom blijven de meeste politici en burgers lijdzaam toekijken, terwijl de situatie dag na dag erger wordt en alle knipperlichten branden?

De grote meerderheid heeft die problemen altijd geminimaliseerd. Men dacht dat de wetenschappelijke en technologische vooruitgang daar wel een mouw zou aan passen.

Het is nu hoog tijd om in te grijpen. We moeten zuiniger omspringen met fossiele brandstoffen. Dat zal directe gevolgen hebben voor de manier waarop we ons verplaatsen, voor de productie en, algemener, voor onze levenswijze.

We moeten durven toe te geven dat sommige economische sectoren zullen moeten krimpen.

Het huidige beleid van duurzame ontwikkeling is niet langer vol te houden, omdat het te weinig rekening houdt met de ernst van de situatie. Het erkent de destructieve aard van onze productiewijze niet en vormt dus zélf een bedreiging voor het voortbestaan van mens en milieu.

We moeten dus eerder streven naar een ‘duurzaam evenwicht’ tussen de échte menselijke behoeften en de noden van de natuur.

Vrije tijd

Een nieuwe kijk op tijd

Honderd jaar geleden werkte een doorsnee-Europeaan iets meer dan dubbel zoveel uren in de loop van zijn leven als nu.

De arbeidsduur moet verder verkort worden. Vrije tijd is onmisbaar voor de ontplooiing van het individu. Het menselijk welzijn is meer gediend met een doordachte indeling van de beschikbare levenstijd dan met de drang naar steeds meer materieel bezit.

Extra vrije tijd betekent dat een mens meer tijd heeft voor zichzelf en voor zijn medemens. We moeten komen tot een herwaardering van de activiteiten die géén materiële goederen

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 294

voortbrengen, maar zorgen voor meer individueel en collectief welzijn. Dus meer aandacht voor het verenigingsleven en de volksopvoeding.

De ‘sociaal nuttige tijd’ moet worden erkend als volwaardige tijd. Men zou bijvoorbeeld de activiteiten verricht in het kader van een vereniging, en vooral dan uitvoerende functies in een vereniging van algemeen belang, van erkend openbaar nut of die aan volksopvoeding doet, kunnen meetellen bij de berekening van het pensioen.

Er moet een volwaardig statuut voor vrijwilligers komen, met erkenning van hun sociale nut. Er moet ook een speciaal statuut in het leven worden geroepen voor mensen met een uitvoerende functie in een vereniging, waarbij ze bijvoorbeeld het recht op een opleiding zouden genieten zonder loonverlies of een bescherming gelijk aan die van vakbondsafgevaardigden. Anderzijds moet worden nagedacht over een nieuw statuut voor de politici.

De extra vrije tijd opent tal van nieuwe perspectieven. Het is echter uitkijken dat dit niet leidt tot nieuwe vormen van sociale ongelijkheid, met name tussen zij die hun vrije tijd kunnen benutten en zij die dat niet kunnen. Genieten van de vrije tijd mag niet het privilege van de gegoede klasse worden.

Iedereen moet vrij toegang hebben tot cultuur, sport en ontspanning in de ruime zin van het woord. Het is natuurlijk niet de bedoeling dat men bij decreet bepaalt wat nu precies een ‘juiste’ besteding van de vrije tijd is. Iedereen moet zijn vrije tijd kunnen invullen zoals hij of zij dat wil.

Nieuwe vormen van arbeidsduurverkorting

We moeten zoeken naar nieuwe vormen van arbeidsduurverkorting die rekening houden met de totale duur van de actieve loopbaan. Het is tegenwoordig niet makkelijk om een paar jaar te stoppen met werken, om te gaan studeren of iets anders te gaan doen, en daarna de draad weer op te pakken.

We moeten niet alleen de indeling van de werkdag en -week herbekijken, maar de hele loopbaan, zodat mensen zich een zekere tijd kunnen bezighouden met andere zaken die ze belangrijk vinden naast werken.

Er moet worden nagedacht over nieuwe formules, waarbij meer verbeelding aan de dag wordt gelegd.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 295

Waarom bijvoorbeeld niet de volgende optie nader bestuderen: een totaal aantal uren vaststellen dat iemand moet werken in zijn leven om aanspraak te kunnen maken op een pensioen, waarbij de persoon in kwestie min of meer vrij mag kiezen wanneer hij die uren presteert in de loop van zijn leven.

Door een systeem van tijdskrediet zou elke werknemer bijvoorbeeld het recht hebben zijn actieve loopbaan tijdelijk te onderbreken om zich bezig te houden met zaken die losstaan van zijn werk.

Op een jaarlijkse vergadering van de sociale partners over de lonen en de werktijd zou het bedrijf zijn prioriteiten kunnen vaststellen en bepalen hoe het de bedrijfswinst wenst te verdelen (loonsverhoging, investeringen, arbeidsduurverkorting,…).

Die keuzevrijheid moet voor iedereen gelden. Daarvoor is een krachtdadig beleid nodig op het gebied van cultuur, onderwijs en vrije tijd, een beleid dat zich niet bezighoudt met randfenomenen, maar dat zich toespitst op de kern van de zaak.

Ziedaar onze opvatting over ‘rijkdom’. Het is een fundamenteel in vraag stellen van een systeem dat louter gericht is op productie en consumptie. Een en ander moet leiden tot een samenleving die meer respect opbrengt voor het milieu en meer rekening houdt met de échte noden van de mens.

Arbeid

Ontsporing van het begrip ‘arbeid’

In een samenleving waar arbeid bijna als heilig vereerd wordt, is het niet makkelijk om een sereen debat daarover te voeren, temeer daar werkloosheid voor veel mensen een bron van frustratie is.

Laten we dus eerst en vooral een aantal misverstanden uit de weg ruimen:

We zijn van mening dat arbeid een kwaliteitsvol sociaal gebeuren moet zijn en dat iedereen er recht op heeft. De strijd tegen de werkloosheid en het streven naar volledige tewerkstelling blijven dus essentieel.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 296

Toch moeten we de plaats die arbeid inneemt in onze maatschappij in vraag durven te stellen.

Arbeid in zijn huidige vorm bekleedt een dominante positie in onze samenleving, in die mate zelfs dat de samenleving er volledig op steunt.

Maatschappelijke erkenning bekomt men tegenwoordig in de eerste plaats via zijn werk. Het is door ons werk dat we tot op een bepaalde hoogte bescherming genieten en dat we een zekere materiële welstand kennen. We besteden er ook een groot deel van onze tijd aan en veel van onze gesprekken gaan over ons werk. Het is dus een centraal element in ons bestaan.

Toch moeten we ons ook de vraag durven te stellen of arbeid de beste manier is om sociale contacten uit te bouwen. Is het de enige manier? Wat ons betreft, is het antwoord duidelijk nee.

Betaalde arbeid, als onderdeel van het productieproces, blijft onderworpen aan de logica van het streven naar winst.

De waarde van de ‘human resources’, zoals men het personeel tegenwoordig noemt, wordt bepaald door de mate waarin het winst oplevert. In die omstandigheden is het voor een individu moeilijk om voluit plezier te beleven aan zijn werk.

Men zou kunnen tegenwerpen dat sommige mensen, zelfs in die omstandigheden, écht plezier scheppen in hun werk. Dat klopt, maar dat geldt niet voor de grote meerderheid van de werknemers.

We durven dan ook te stellen dat arbeid vervreemdend werkt, en wel van nature, omdat hij ingebed is in een systeem dat louter commercieel is en niet uitgaat van de échte menselijke noden.

Wanneer de vrucht van de productiearbeid verkocht wordt, kan degene die het koopt er vrij over beschikken. De inherente onderworpenheid aan het arbeidscontract valt dan ook niet te verzoenen met begrippen als autonomie en ontplooiing, ongeacht de voordelen, verworvenheden en rechten die de werknemer geniet. Alle macht ligt bij de koper.

We weigeren dan ook de zogenaamde ‘arbeidsmaatschappij’ als een ideale maatschappijvorm te beschouwen. Anders zouden we geen alternatief maatschappijmodel kunnen uitwerken dat een breuk vormt met het huidige model, gekenmerkt door de almacht van de economische gedachte.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 297

We stellen nogmaals klaar en duidelijk dat het idee van werk voor iedereen in goede omstandigheden niet onverzoenbaar is met kritiek op arbeid als enige manier om erkenning en bepaalde rechten te bekomen in onze maatschappij.

Het gaat er niet om arbeid op zich in vraag te stellen of te pleiten voor het afschaffen ervan. Het is niet het principe van de arbeid waar we bedenkingen bij hebben, maar de plaats die hij inneemt in ons huidige bestel.

Vandaar dat we pleiten voor een maatschappij waar sociale erkenning, de sleutel tot ontplooiing van het individu, op meerdere manieren kan worden bekomen.

De school

Leren begrijpen en kritisch beschouwen

De school is steeds minder een plaats waar men kinderen leert dieper na te denken over de wereld waarin we leven en kritische analyses te maken. Toch is het de school die, samen met de opvoeding gegeven door de ouders, het individu het meest vormt. Van kindsbeen af tot men volwassen is, gaat men naar school. Het onderwijs draagt dus een zware verantwoordelijkheid. Het is voor een groot stuk op school dat kinderen leren omgaan met anderen, de maatschappij, waarden en normen.

Volgens ons moet de Staat dan ook dringend de opdracht van het onderwijs herdefiniëren.

Een van de kerntaken van het onderwijs zou erin moeten bestaan de kinderen te leren samenleven in harmonie met anderen. Dat is immers de basis van onze democratie. En die basis moet zo stevig mogelijk zijn. Men moet dus goed beseffen hoe belangrijk de rol van de school is in het smeden van hechte sociale banden.

De belangrijkste taak van de school is dan ook kinderen leren overleg plegen, met respect voor elkaars standpunten, naar elkaar luisteren, belangstelling tonen voor de medemens, samen actie ondernemen, regels vastleggen voor het samenleven.

Vandaar dat we voorstellen dat men in elk jaar, vanaf de kleuterklas, tijd zou uittrekken voor het opzetten van een gezamenlijk

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 298

project. Zo'n project vereist immers overleg, organisatie, het maken van keuzes, solidariteit en de inzet van alle deelnemers. Zo leren de kinderen hoe ze volwaardige leden van een samenleving kunnen worden.

We pleiten ook voor de invoering van één uur filosofie vanaf het basisonderwijs, om de kinderen te leren dieper nadenken over het sociale leven, debatteren, het individuele en collectieve gedrag analyseren.

Europa en de wereld

Naar een nieuw Europees model

25 landen die op zoek zijn naar de zin van hun gezamenlijk project en ruim 450 miljoen burgers die de draad kwijt zijn. Al zestig jaar is Europa op zoek naar zichzelf, maar dit keer zal het, onder druk van de internationale economische concurrentie, langetermijnkeuzes moeten maken die mogelijk zullen afwijken van de weg die het tot nu toe heeft gevolgd.

Ondanks de crisis die Europa momenteel doormaakt, is het toch rijk genoeg en voldoende ontwikkeld in de geest van de vrijemarkteconomie om een keuze te maken: waarheen met de Europese constructie?

Sommigen stellen voor dat de Europese Unie gewoon het Amerikaanse systeem zou overnemen. Andere economische reuzen, zoals China en India, lijken alvast die keuze te maken. Europa zou dan zijn eigen 'kleur' geven aan dat systeem van ongebreidelde vrije markt, een eigen folkloristisch tintje, zeg maar. Is er voor Europa geen andere keus?

Wij denken van wel. We pleiten voor een alternatieve koers.

Als antwoord op de verwarring die er heerst onder de EU-burgers moet er een nieuw model worden ontworpen, met andere uitgangspunten. Europa is daar demografisch, economisch en cultureel gezien sterk genoeg voor.

Het federale en politieke Europa als alternatief voor het liberale model

Voor het uitwerken van zo'n Europees alternatief is er natuurlijk politieke wil nodig.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 299

De Europese samenleving moet prat kunnen gaan op een efficiënte gezamenlijke infrastructuur, op het gebied van transport, gezondheid, onderwijs, cultuur en ontspanning. Het komt erop aan de wereld te tonen dat een politieke en geografische entiteit een harmonische band kan opbouwen met haar burgers en het milieu, en tegelijk ook in staat is een antwoord te bieden op de sociale, ecologische en technologische uitdagingen van de toekomst.

Europa moet een baken van beschaving en rechtvaardigheid worden. Het moet de moed hebben een alternatief model van sociaal-economische ontwikkeling uit te werken dat kan wedijveren met het geldende ultraliberale model, dat enkel gericht is op het eigen kortetermijnbelang en desastreuze gevolgen heeft voor het leven op onze planeet.

We pleiten er dan ook voor een nieuwe conventie in het leven te roepen die plannen uitwerkt voor een Europa dat niet alleen binnen de eigen grenzen, maar ook internationaal krachtdadig kan optreden. Daar zijn twee dingen voor nodig die in het huidige ontwerp van Europese eenmaking over het hoofd worden gezien. Ten eerste, het organiseren van een Europese fiscaliteit die ten dele de nationale belastingen vervangt, samen met een nieuwe belasting op de beursspeculatie en de kapitaalwinst. Ten tweede, de fusie van de nationale legers, waarbij de Britse en Franse kernarsenalen onder de bevoegdheid van de President van de Europese Unie worden geplaatst. Zonder die twee fundamentele ingrepen kan de Europese Unie nooit echt vooruitgang boeken.

Europa moet zijn eigen graadmeters definiëren voor de sociale, ecologische, economische en menselijke ontwikkeling, als een alternatief model voor de wereld.

Europa is méér dan een geografisch geheel. Het moet een eigen ideaal van menselijke ontwikkeling promoten, los van het dominante model. Het moet een politieke, democratische en burgerlijke eenheid vormen, zonder grenzen.

Het federale Europa

De uitbouw van een federaal Europa is zowel een doel als een middel. Het is de verwezenlijking van een vredesdroom, door het verenigen van alle volkeren van Europa.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 300

Het is ook een middel om van Europa een hecht geheel te maken dat zowel intern als internationaal krachtdadig kan optreden.

De Europese volksvertegenwoordigers moeten in de ogen van de burgers evenwaardig worden aan de nationale verkozenen. Vandaar dat we pleiten voor een dubbel kiessysteem voor het Europees Parlement. Na de afbakening van regionale kieskringen binnen elke afzonderlijke Staat zou er een verkiezing plaatsvinden volgens het systeem van evenredige vertegenwoordiging. Daarnaast zou 10% van de parlementsleden bestaan uit politici die verkozen zijn op één lijst voor de hele Europese Unie. Zo zou de kloof tussen de Europese burgers en hun verkozenen kleiner worden, zou er een echte Europese publieke opinie ontstaan en zouden de pre-electorale debatten een Europese dimensie krijgen. Het Europees Parlement zou daardoor aan geloofwaardigheid winnen en met des te meer kracht zijn bevoegdheden kunnen uitoefenen.

In het kader van een federaal Europa pleiten we er ook voor de werking en de bevoegdheden van de Raad te wijzigen. We zouden willen dat de Raad omgevormd wordt tot een louter wetgevend orgaan, dat de staten van de federatie vertegenwoordigt. We stellen voor er een tweede Kamer van de Europese Unie van te maken, naast het Parlement. De Raad zou dan fungeren als een soort Senaat, bestaande uit vertegenwoordigers van de staten die permanent zetelen en benoemd worden volgens procedures eigen aan elk land, met de garantie van een nauwe betrokkenheid van de nationale Parlementen en/of de regio’s die over wetgevende bevoegdheden beschikken op nationaal niveau, zoals in sommige landen het geval is. Zo zal de Europese Commissie in alle vrijheid kunnen werken en zullen de staten efficiënter en democratischer kunnen meewerken aan de totstandkoming van wetten en het uitoefenen van controle op de Commissie.

Tot slot moet de Europese Commissie uitgroeien tot een echte Europese regering. De Commissievoorzitter hoort dan ook de leider te zijn van de coalitie die de Europese verkiezingen heeft gewonnen. Hij kiest zelf een aantal commissarissen uit het geheel der Europese parlementsleden. Die Europese regering moet daarna wel nog de goedkeuring van het Parlement krijgen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 301

Europa moet met één stem spreken, ook op het gebied van de buitenlandse politiek. Het moet een eensgezind standpunt innemen bij internationale onderhandelingen en dus ook één vertegenwoordiger, een lid van de Europese Commissie, afvaardigen. Die zal dan het standpunt bekendmaken van de lidstaten, die vooraf overleg hebben gepleegd in het Parlement en de Raad. We stellen voor het buitenlands beleid volledig onder de bevoegdheid van de Europese Unie te plaatsen. Tegelijk pleiten we ook voor de oprichting van een Europees leger dat kan optreden als een snelle interventiemacht bij het handhaven van de vrede in de wereld.

Andersglobalisme

Hoe kan men aanvaarden dat tegenwoordig nog altijd meer dan 840 miljoen mensen ondervoed zijn, terwijl onze planeet genoeg voedsel voortbrengt voor iedereen?

Door de regels die de mensen hebben gemaakt en de oorlogen die ze voeren, lijdt een groot aantal mensen honger. Elke 7 seconden sterft een kind rechtstreeks of onrechtstreeks van de honger.

De mislukking van de Conferentie van de Wereldhandelsorganisatie over de regels voor de internationale handel die in 2003 plaatsvond in Cancún, toont aan dat de ‘ontwikkelde’ landen zich onvoldoende bewust zijn van die schrijnende situatie.

De landen van het rijke Noorden beschermen hun eigen landbouwers (zo willen de V.S. hun graanboeren tussen 2002 en 2012 zo’n 180 miljard dollar steun geven), maar eisen wel dat de landen van het arme Zuiden hun markt steeds meer openstellen en liberaliseren. De internationale kredietinstellingen eisen in ruil voor leningen vaak een verdere liberalisering van de lokale markten.

De landen uit het Zuiden zien op hun markten dus producten arriveren die verkocht worden onder de productieprijs, wat natuurlijk de lokale productie zwaar ontwricht. Sommige arme landen specialiseren zich bovendien in bepaalde monoculturen die volledig op de export gericht zijn, waardoor ze volledig afhankelijk worden van het rijke Noorden.

Sommige multinationals hebben een monopoliepositie verworven in bepaalde segmenten van de voedselketen, waarbij ze zowel de zaden, de productie, de distributie als de verkoop en dus ook

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 302

… de prijzen controleren. Zo wordt 1/3e van de zaadmarkt gecontroleerd door slechts 10 bedrijven. Die bedrijven hebben miljarden dollars geïnvesteerd in technologieën die gewassen onvruchtbaar maken, zodat de boeren van hun oogst geen zaad kunnen achterhouden voor het volgende seizoen, maar elk jaar nieuw zaad moeten kopen bij die bedrijven.

Voor een echte voedselonafhankelijkheid

Als reactie op die dramatische situatie heeft de 'burgermaatschappij' een eerste internationaal antwoord geboden.

Samen met andere organisaties van andersglobalisten pleiten we voor het concept van voedselonafhankelijkheid, zoals voorgesteld door *Via Campesina* in 1996.

Deze internationale beweging die landloze boeren, kleine en middelgrote producenten, landarbeiders, landbouwersvrouwen en inheemse volkeren verenigt, geniet thans wereldwijde bekendheid en wordt zelfs als voorbeeld aangehaald door Jean Ziegler, de speciale rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op voedsel (verslag van 2004).

Meer dan 400 NGO's van over de hele wereld hebben samen een duidelijke definitie opgesteld:

"*De voedselonafhankelijkheid is het recht van een volk, gemeenschap of land om inzake landbouw, arbeid, visvangst, voeding en grondbeheer een beleid uit te werken dat zowel ecologisch, sociaal, economisch als cultureel aangepast is aan de eigen noden. Dit houdt onder meer het recht op voedsel en voedselproductie in. Alle volkeren hebben met andere woorden recht op veilig, voedzaam en cultureel aangepast voedsel en op de middelen om dat te produceren. Ze moeten de mogelijkheid hebben in hun eigen behoeften te voorzien.*

Voedselonafhankelijkheid betekent dat het recht van de volkeren en gemeenschappen om zich te voeden en hun voedsel te produceren boven commerciële belangen staat. Dus moet men de lokale markten en producenten steunen en promoten veeleer dan de exportgerichte productie en de import van voedingsmiddelen."

Deze definitie geeft elk land dus het recht zijn eigen productie te beschermen met het oog op voedselonafhankelijkheid. Het concept berust op de volgende punten:

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 303

Voorrang verlenen aan de voedselproductie door kleine landbouwbedrijven en familiebedrijven bestemd voor de nationale en lokale markten, volgens gediversifieerde en ecologisch verantwoorde systemen.

Zorgen dat de landbouwers een eerlijke prijs voor hun producten krijgen, om de lokale markt te beschermen tegen de import van producten aan dumpprijzen.

Toegang verlenen tot land, water, bossen, visgebieden en andere natuurlijke rijkdommen door een politiek van herverdeling.

De rol van de vrouwen in de voedselproductie erkennen en promoten, en zorgen dat ze toegang hebben tot de productiemiddelen en er zeggenschap over hebben.

Zorgen dat de gemeenschappen de controle over de productiemiddelen verwerven, en dat het land, het water, de genetische rijkdommen en andere natuurlijke rijkdommen niet in handen vallen van grote bedrijven.

De zaden, die de basis van de voeding en van het leven zelf zijn, beschermen, en zorgen dat de landbouwers ze vrij kunnen uitwisselen en gebruiken. Dit impliceert het afwijzen van patenten op het leven en het aannemen van een moratorium op genetisch gewijzigde organismen.

Overheidssteun verlenen aan de productie door gezinnen en gemeenschappen, met nadruk op het verwerven van onafhankelijkheid, de lokale controle en de productie van voedsel bestemd voor de eigen bevolking en de lokale markt.

Deze voedselonafhankelijkheid kan slechts tot stand gebracht worden indien de mensheid eindelijk en resoluut kiest voor een solidaire mondialisering.

Voor een solidaire mondialisering

1) Een taks van het Tobin-type

De politici hebben tot nu toe enkel lippendienst bewezen aan het idee van een taks van het Tobin-type, hoewel zo’n taks nu echt broodnodig is geworden.

Het transactievolume op de deviezenmarkt bedraagt thans zo’n 1800 miljard dollar per dag. Meer dan 95% daarvan heeft niets te maken met het uitwisselen van goederen, diensten of investeringen,

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 304

maar is louter speculatief en gericht op snelle winst. Het principe van zo'n taks moet dringend weer op de agenda worden geplaatst.

De invoering ervan zal het eindelijk mogelijk maken de armoede op wereldschaal doeltreffend te bestrijden, via een beteugeling van de belastingontduiking en de speculatie.

Samen daarmee kunnen ook andere maatregelen worden getroffen, zoals:

- de oprichting van een Raad voor Ecologische, Economische en Sociale Veiligheid, verbonden aan de VN.

- de verplichting voor de multinationals om de milieunormen en sociale normen te respecteren, in het kader van een internationale reglementering.

- afschaffing van de schulden van de Derde Wereld.

2) Internationaal openbaar bezit

De natuurlijke rijkdommen en het gemeenschappelijk bezit moeten voorgoed beschermd worden tegen commerciële uitbuiting.

De VN moet dus internationale programma's uitwerken die ervoor zorgen dat het openbaar bezit voor iedereen toegankelijk is, in degelijke omstandigheden, en die het mogelijk maken tijdig in te grijpen om een ernstige crisis te voorkomen. Als eerste stap in die richting pleiten we voor de oprichting van:

Een Internationaal Milieuagentschap, verbonden aan de VN, met een echte beslissingsmacht.

Een programma voor toegang tot water, waarbij de samenwerking tussen de landen wordt bevorderd.

Een programma voor toegang tot geneesmiddelen (met name de generische geneesmiddelen tegen AIDS), niet onderworpen aan het patentrecht van de Wereldhandelsorganisatie.

Programma's voor de overdracht van technologie op het gebied van geneeskunde en milieu.

3) Naar een nieuw wereldbestuur

Laten we zelf de agenda van de globalisering bepalen! De neiging om zich terug te trekken binnen de eigen nationale grenzen is zinloos. We moeten resoluut kiezen voor een politisering en responsabilisering van onze wereldomgeving.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 305

Het uiteindelijke doel moet een wereldregering zijn die op democratische wijze verkozen is en die, steunend op het subsidiariteitsbeginsel, zaken van wereldbelang op zich neemt en onttrekt aan de louter commerciële sfeer. Door de internationale instanties te democratiseren en te politiseren kan men zich meteen ook bevrijden van de economische logica van het ongebreidelde liberalisme.

Eerst en vooral moet de VN een grotere rol toebedeeld krijgen. De VN moet het centrale element van een wereldregering worden en moet ook de nodige bevoegdheden krijgen om die rol efficiënt te kunnen vervullen.

De gespecialiseerde internationale organisaties, zoals de Wereldhandelsorganisatie en het Internationaal Monetair Fonds, moeten onder de bevoegdheid van de VN geplaatst worden. De VN moet ook kunnen beschikken over een groter budget, door grotere bijdragen door de staten, en op termijn zelfs door de invoering van een wereldbelasting.

De VN moet beschikken over de wettelijke, financiële en militaire middelen om zijn resoluties uit te voeren. Zo moet er een permanente internationale interventiemacht worden opgericht, onder VN-bevel, die toeziet op de uitvoering van die resoluties, en wel in alle onafhankelijkheid.

Tot slot moet de huidige trend worden omgebogen waarbij de verenigingen en NGO's het met steeds kleinere budgetten moeten zien te rooien. De samenwerking tussen lokale collectiviteiten in het Noorden, en lokale verenigingen en collectiviteiten in het Zuiden moet worden gestimuleerd. Europa moet op grote schaal aan ontwikkelingssamenwerking doen, mensen systematisch de mogelijkheid bieden in de loop van hun carrière 'solidair verlof' te nemen, enz.

Indien we een nieuw samenlevingsproject willen uitbouwen, dan moeten we dit meer dan ooit kaderen in een internationaal perspectief. Ons mondialisme moet ten dienste staan van de vooruitgang van alle volkeren.

*

* *

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 306

Ik heb de tekst hierboven ontdaan van zijn politieke beladenheid. Hij is immers ontleend aan een motie opgesteld in de schoot van een politieke partij. Die partij is de eerste in Frankrijk die de Utopia-ideeën heeft aangepast aan haar eigen invalshoek.

Laten we hopen dat andere partijen zullen volgen, voor het welzijn van de mensheid.

Persoonlijk ijver ik enkel voor een nieuw samenlevingsmodel, zonder aan partijpolitiek te doen. De Utopia-gedachte richt zich trouwens tot iedereen, ongeacht de persoonlijke politieke overtuiging.

Wie daar meer informatie over wil, kan terecht bij de eerste Utopia-vereniging die in Europa werd opgericht.

Dat kan via e-mail: contact@utopia-terre.org

Of via de post. Stuur daarvoor de onderstaande strook naar:
Association Utopia
BP 20016
75721 Paris Cedex 15
Frankrijk

Ik wens contact op te nemen met Utopia

Naam: ……

Voornaam: ……

Tel.: ……

E-mail: ……

Adres: ……

Aansluitingsformulier
UTOPIA

UTOPIA

Terug te zenden naar

Association UTOPIA

B.P. 20016
75721 PARIS Cedex 15
France

Persoonlijke gegevens

Land :

Naam:

Voornaam:

Geboortedatum: Geslacht: M/V

Adres:

Telefoon (vaste lijn):

GSM:

E-mailadres :

Ik ben lid van een politieke partij : Ja Nee

Indien ja, welke?

Lidgeld

De basisbijdrage voor 2007 en 2008 samen bedraagt 30 euro. Na 2008 zal het bedrag lichtjes stijgen in de loop der jaren. Wie dat wil, mag natuurlijk meer dan 30 euro betalen. Gelieve te betalen met een cheque op naam van UTOPIA.

Bijgevoegd bedrag van mijn lidgeld : ……. euro

Datum toezenden aansluitingsformulier :

Handtekening

Uw lidkaart wordt u zo snel mogelijk toegestuurd na ontvangst van dit formulier.

contact@utopia-terre.org

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 308

"De utopieën van vandaag zijn de werkelijkheid van morgen"*, zei de Franse schrijver Victor Hugo ooit.*

Ondertussen zijn de tijden veranderd. Dankzij de moderne technologieën zijn we in staat onze toekomst veel sneller vorm te geven dan onze ouders ooit voor mogelijk hielden…

Utopia?

Daar is onze samenleving nog niet rijp voor, hoor ik wel eens zeggen…

Misschien niet, maar de nood aan verandering is er niet minder reëel om. Laten we dus onze vooroordelen overboord gooien en nieuwe paden bewandelen. Die macht hebben we. Waarom zouden we hem dan niet gebruiken?

Iedereen mag vrij het hoofdstuk Utopia kopiëren en naar andere geïnteresseerden sturen. U vindt het op mijn website: www.jeanfrancoisdine.eu.

Een kleine moeite!

Na verloop van tijd zullen de ideeën van de nieuwe godin Utopia dan misschien als een stralende zon verrijzen aan de sombere horizon van de toekomst!

Het is nu aan ons…

De Utopia-tekst is vertaald in verschillende Europese talen. Aarzel niet hem naar vrienden in het buitenland te sturen. Zo helpt u mee de nieuwe ideeën ingang te doen vinden.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 309

Dankwoord

Ik wil hier graag nog even een aantal mensen bedanken die me de laatste jaren niet alleen hebben geholpen bij de uitwerking van verschillende projecten met mijn nieuwe boot, de *Folle Avoine*, maar ook bij de totstandkoming van dit boek.

Eerst en vooral wens ik een bekende naam uit de Belgische zeilwereld te bedanken: fotograaf en journalist **Pit De Jonge**, die meteen weer bereid was de Nederlandse vertaling te toetsen aan het correcte gebruik van het zeiljargon. Wie zelf geen zeiler is, zal bij de vertaling van een boek als dit altijd toch weer wat worstelen met de heel eigen terminologie van de zeilwereld.

Hartelijk dank, Pit.

Wie ooit al eens naar een watersportbeurs in Noord-Frankrijk, België, Nederland of Duitsland is geweest, heeft wellicht al **Eduard Van Der Kooi** ontmoet. Dat is die grote man die altijd druk staat te gesticuleren op zijn stand, die vol hangt met touwwerk van allerlei kleuren, maten en gewichten. Voortdurend is hij in de weer met meten, wegen, oprollen, soms zelfs nadat de deuren van de beurs al gesloten zijn. En steeds met de glimlach!

Het is aan Eduard te danken dat mijn nieuwe boot nu volledig uitgerust is met nieuwe vallen, schoten, landvasten, ... Het is ook dankzij hem dat ik fit en monter bleef gedurende de lange avonden op sommige watersportbeurzen.

Wanneer ’s avonds op een beurs de vermoeidheid toeslaat, is er niets dat een mens zo opmontert als zo’n sympathieke man te zien afkomen met in zijn hand een lekkere kop koffie met melk, gratis aangeboden!

Vandaar dat ik hem hier graag even wil danken voor al die warme blijken van sympathie.

Bedankt, Eduard.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 310

Wie touwwerk nodig heeft voor zijn boot kan altijd bij Eduard terecht:

Eduard Van Der Kooi
Adriaan Van Oordthof 26
Postbus 90076
1006 BB Amsterdam
Tel. +31 (0) 20 6146902 – Mob. +31 (0) 655 780877
edvdkooi@hotmail.com

www.kooi2k.com

Last but not least wil ik ook vertaler **Didier Vanhede** bedanken, omdat hij zijn zomervakantie heeft opgeofferd aan de vertaling van dit boek, zodat ik de Nederlandse versie samen met de Franse kon laten drukken, wat me een aardige besparing heeft opgeleverd.

Bedankt, Didier.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 311

LEXICON VAN NAUTISCHE TERMEN

Aan de wind: onder een kleine hoek tegen de wind in, over bakboord of stuurboord. Zeil je “hoog aan de wind”, dan zeil je bijna recht tegen de wind in.
Aanslaan: een zeil bevestigen aan zijn rondhout of stag, klaar om te worden gehesen.
Achterplecht: achterdek.
Achterstag: steundraad die van de mast naar de achtersteven loopt.
Achtersteven: achterste sluitstuk van een scheepsromp.
Antifouling: verf die op scheepsrompen wordt aangebracht om de aangroei van bacteriën, algen, wieren, zeepokken, kokerwormen, mosselen en andere organismen te voorkomen.
Astronomisch bestek: bestek berustend op de waarneming der hemellichamen.
Bakboord: de linkerkant van een vaartuig, wanneer men van achter naar voor kijkt.
Bakstagswind: wind die ruim, meer dan vier streken achterlijker dan dwars, in de zeilen waait.
Ballast: kielballast, bestaande uit lood of ijzer onderaan de kiel van een zeilboot; dient om de stabiliteit te verbeteren.
Bestek: bepaling van de geografische plaats (lengte- en breedtegraad) waar een schip zich op zee bevindt.
Bijboot: open vaartuigje dat op sleeptouw of aan boord meegenomen wordt en dient om een anker uit te brengen, als verbinding met de wal en dergelijke.
Boeg: voorste gedeelte van de scheepsromp dat uitloopt in de steven.
Branding: het woelen en schuimen van de golven door breken of door botsing van de aanrollende en teruggekaatste golven bij kusten en ondiepe plaatsen.
Breedtegraad: 1/60^{e} deel van een meridiaan of grote cirkel.
Breker: zware golf die door de wind of een dicht onder de waterspiegel liggende hindernis hoog wordt opgestuwd en in elkaar stort; ook een zware golf die tegen een schip aan loopt en als een stortzee over het dek raast.
Davit: draaibare kraan om sloep, torpedo of anker buitenboord of aan dek te brengen. Komt meestal dubbel voor; enkele davits worden alleen als ankerkraan gebruikt.
Declinatie: (1) afwijking van de magneetnaald van het kompas; (2) breedte van de aardse projectie van een hemellichaam.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 312

Diepgang: verticale afstand van de waterspiegel tot het onderste deel van het schip.
Doodtij: periode wanneer het verschil tussen eb en vloed gering is; tegengesteld aan springtij. Het fenomeen vindt tweemaal per maand plaats. Tussen doodtij en springtij liggen steeds ongeveer zeven dagen. Gedurende die periode is er sprake van een geleidelijke overgang.
Drift: het zijdelings afdrijven van een vaartuig, afwijking t.o.v. de ware koers (doorgaans veroorzaakt door wind of stroming).
Efemeriden: astronomisch jaarboek, tabellen die de stand van de zon, de maan en bepaalde sterren, alsook de voornaamste verschijnselen aan de hemel voor elke dag opgeven.
Gangboord: smalle loopplaats binnen langs het scheepsboord.
Gegist bestek: bestekberekening door de gestuurde kompaskoers te koppelen aan de door de log aangegeven afgelegde weg, zonder astronomische waarnemingen.
Genua: groot voorzeil.
Giek: een rondhout van hout of metaal dat dient om de onderkant van een zeil uitgespreid te houden en waaraan het onderlijk van een zeil (meestal het grootzeil) bevestigd wordt.
Graad: 1/360^{e} deel van de evenaar of van een van de parallellen (lengtegraad) of middagcirkels (breedtegraad). De 360 graden dienen om de positie te kunnen bepalen op een kaart. Op de evenaar en op de middagcirkels is een graad exact gelijk aan 60 zeemijl (1 zeemijl = 1,852 km).
Grootschoot: schoot van het grootzeil.
Grootschootoverloop: stang, buis of rail waarlangs het onderste blok (katrol) van de grootschoot van het ene boord naar het andere kan glijden.
Hekstoel: beschermende reling rondom de achtersteven, doorgaans gemaakt van (roestvrije) stalen buizen; ook wel hek of achterpreekstoel genoemd.
Hoogtelijn: resultaat van de berekeningen na een astronomische waarneming. De hoogtelijn wordt aangeduid op de kaart door een streep waarop zich de positie van het schip bevindt. Om de juiste positie te bepalen, moet men meerdere waarnemingen uitvoeren met tussenpozen (duur afhankelijk van de vaarsnelheid). De hoogtelijnen vormen dan een kleine driehoek die de exacte positie van het schip aanduidt. Eén enkele hoogtelijn kan al een goede aanwijzing vormen wanneer ze bv. een kust zoals die van Venezuela of Frans-Guyana overlangs snijdt. Door de positielijn verkregen door de enkele waarneming te combineren met een loding (dieptemeting) bekomt men een juistere positiebepaling.
Isobaat: ook dieptelijn genoemd; lijn op een kaart die punten van gelijke diepte onder het zeeniveau met elkaar verbindt.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 313

Kabellengte: een tiende van een zeemijl, 185 meter.
Kajuit: woonruimte in een boot.
Kielen: een boot overzij halen om er van onderen het nodige werk aan te kunnen verrichten.
Kikker: houten of metalen klamp met twee uitsteeksels om een schoot e.d. op vast te zetten.
Killen: (van zeilen) licht trillen doordat de wind erlangs i.p.v. erin blaast.
Knoop: een snelheid van één zeemijl (1,852 km) per uur.
Koers: richting waarin een vaartuig zich voortbeweegt.
Krengen: een stilligende boot doen overhellen om de zijde die boven water komt af te krabben of te herstellen.
Kuip: verlaagd gedeelte in het achterdek van een zeilboot dat plaats biedt aan de stuurman en de bemanning.
Landvast: touw waarmee een boot wordt vastgelegd aan de wal.
Laveren: ook wel opkruisen genoemd; vordering maken tegen de wind in onder een zo klein mogelijke hoek met de wind, beurtelings over beide boegen.
Lengtegraad: graad van een breedtecirkel.
Lengte over alles: afstand in een rechte lijn tussen de voorste en achterste punten van de scheepsromp.
Lier: draaibare trommel waarrond een touw of kabel kan worden doorgezet om meer kracht te ontwikkelen bij het hijsen, aanspannen, trimmen of vieren van vallen, schoten, trossen of kettingen.
Lijzijde: de zijde die van de wind afgekeerd is.
Log: instrument om de snelheid van een vaartuig te meten.
Lummel: draaibare verbinding van de giek of laadboom aan de mast.
Meerbolder: bolder op de wal of op een schip, waaromheen meerlijnen worden gelegd.
Meridiaan: ook middaglijn of lengtecirkel genoemd; denkbeeldige halve cirkel op de aardbol die de polen met elkaar verbindt, waarbij de Greenwichmeridiaan als nulpunt dient.
Middagbestek: positiebepaling om 12 uur ’s middags. Gebeurt door de zon te schieten wanneer ze op een bepaalde plaats haar hoogste stand heeft bereikt tijdens haar schijnbare dagelijkse beweging. We hoeven slechts gebruik te maken van de sextant, de chronometer en de efemeriden om precies te weten waar we ons bevinden (lengtegraad en breedtegraad). In ideale omstandigheden bevindt de zon zich recht boven ons, waarbij haar stralen op ons neervallen in een hoek van 90°. Bij een meting m.b.v. een sextant merken we dan dat de zon de kim raakt over de hele omtrek. Ook al draaien we ons helemaal rond, de zon komt nergens los van de kim. In zo’n geval hoeven we

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 314

enkel een blik te werpen op de efemeriden om de lengte- en breedtegraad te bepalen. Deze ideale middaghoogte van de zon komt slechts twee keer per jaar voor, wanneer we ons tussen de steenbokskeerkring en de kreeftskeerkring bevinden.
Opdoeken : (een zeil) oprollen en met beslagbanden aan de ra of giek binden.
Passaat(wind): regelmatige wind die vrijwel steeds van de subtropische gebieden van hoge druk naar de equatoriale stiltegordel waait.
Preekstoel: een beschermende reling, doorgaans vervaardigd van (roestvrije) stalen buizen, rondom de voor- of achtersteven.
Radiopeiler: ontvanger waarmee de richting kan worden bepaald waarin een zender zich bevindt.
Rak: bij het laveren of opkruisen: een slag, d.w.z. het gedeelte tussen twee wendingen.
Reef: ook wel rif genoemd; strook in een zeil die bij te sterke wind kan worden ingenomen, d.w.z. opgerold en met touwen vastgezet, zodat de wind er minder vat op heeft.
Reven: een zeil kleiner maken door het onderste deel op te rollen of een deel ervan in plooien.
Rolreefsysteem: systeem bestaande uit een profiel en een trommel dat het mogelijk maakt met het voorzeil te werken en het zeiloppervlak aan de weersomstandigheden aan te passen zonder dat men uit de kuip hoeft te komen.
Ruimschoots: met ruime schoot zeilen, d.w.z. met de wind achterlijker dan dwars.
Ruimwinds: koers van een boot die onder een vrij grote hoek met de wind, maar niet geheel voor de wind zeilt.
Scheepslicht: elektrische lamp of olielamp dienend om de positie van het schip aan te geven.
Schieten: m.b.v. een hoekmeetinstrument de hoogte van de zon, sterren, enz. bepalen voor het opmaken van een astronomisch bestek.
Schoot: de lijn of staaldraad bevestigd aan de schoothoek(en) van een zeil, waarmee de stand van het zeil wordt geregeld.
Sextant: instrument voorzien van een gradenboog (die het zesde deel van een cirkel bedraagt) en spiegels, dat wordt gebruikt om de hoogte van de hemellichamen en daarmee de positie van het schip te bepalen.
Skipper: kapitein, schipper.
Slagzij: het zijdelings hellen van een schip.
Spinnakerboom: rondhout om de voorste zeilen maximaal open te houden wanneer de boot koersen vaart bij ruime wind of voor de wind.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 315

Springtij: vindt plaats wanneer de getijbewegingen het grootst zijn, ruim twee dagen na volle en nieuwe maan, wanneer zon en maan zo staan dat ze elkaars effect versterken; tegengesteld aan doodtij.
Stag: elk van de dikke touwen of staaldraden die de masten en stengen naar voren of naar achteren steunen.
Stootwil: ook stootkussen genoemd; soms van touw, maar meestal opgeblazen plastic cilinder die over de rand van de boot worden opgehangen om beschadiging te voorkomen; kan ook gewoon een oude autoband zijn.
Stormfok: ook wel voorstagzeil genoemd; een klein voorzeil van sterk doek, dat bij zwaar weer in plaats van de gewone fok kan worden gevoerd.
Strijken: neerlaten (een zeil of de mast).
Stuurboord: de rechterkant van een vaartuig wanneer men van achteren naar voren kijkt.
Tuigage: het geheel van rondhouten, staand en lopend want en zeilen dat dient om het vaartuig m.b.v. windkracht voort te stuwen en het te laten ankeren.
Vaargeul: (1) geul tussen zandbanken of ondiepten, waar voldoende water staat om te varen; (2) bevaarbaar deel van een kanaal of rivier (ook van een haven); de lijn die de diepste punten verbindt.
Val: lijn of staaldraad waarmee een zeil (of vlag) wordt gehesen of gestreken.
Veiligheidstuig: harnas met veiligheidslijn die met een karabijnhaak wordt vastgezet aan de boot.
Vieren: (een lijn, touw, kabel of schoot) laten lopen, bot geven.
Voor de wind: zeilen in de richting van de wind, met de wind achter.
Voorsteven: voorste sluitstuk van een scheepsromp.
Vrijboord: het deel van de romp dat boven water uitsteekt als het schip rechtop ligt.
Want: alle kabels en touwen gebruikt voor het steunen en bedienen van mast en zeilen.
Waterlijn: grens tussen het ingedompeld en het zich boven water bevindend gedeelte van een schip.
Waterverplaatsing: het gewicht van de hoeveelheid water die door een drijvend vaartuig wordt verplaatst; het is gelijk aan het gewicht van het vaartuig en alles wat het bevat.
Zetten: (van een zeil) hijsen.
Zwaard: schild terzijde van platbodemde zeilvaartuigen of ook wel in de bodem beweeglijk bevestigd, om het afdrijven of omslaan te voorkomen.

LIVRE CAP UTOPIA NÉERLANDAIS 9/10/06 9:34 Page 317

INHOUD

Druk : Imprimerie du Corrézien
19460 NAVES
Frankrijk

Vertaling : Didier Vanhede
Oorspr. titel : Cap Utopia